مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما

آذرخش انقلاب

ویژه‌نامه فیلم ۹ دی

جواد ملائی پور

بسم الله الرحمن الرحیم

آذرخش انقلاب : ویژه نامه قیام ۱۹ دی

نویسنده:

جواد ملایی پورقرجه داغی

ناشر چاپی:

مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

آذرخش انقلاب : ویژه نامه قیام ۱۹ دی

مشخصات کتاب

سرشناسه : ملایی پور، جواد

عنوان و نام پدیدآور : آذرخش انقلاب : ویژه نامه قیام ۱۹ دی/جواد ملایی پور.

مشخصات نشر : قم: مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیما، ۱۳۸۲.

مشخصات ظاهری : [۳، ۱۰۳] ص.

فروست : مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیما؛ ۸۰۲

شابک : ۹۶۴-۸۶۰۶-۳۴-X

یادداشت : کتابنامه: ص. [۱۰۱] - ۱۰۲؛ همچنین به صورت زیرنویس.

عنوان دیگر : ویژه نامه قیام ۱۹دی.

موضوع : قیام نوزده دی ماه ۱۳۵۶.

موضوع : ایران -- تاریخ -- پهلوی، ۱۳۲۰-۱۳۵۷ -- جنبشها و قیامها.

موضوع : ایران -- تاریخ -- انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷- علل.

شناسه افزوده : صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران. مرکز پژوهشهای اسلامی. استان قم.

رده بندی کنگره : DSR۱۵۶۵/ن۹ م۷ ۱۳۸۲

رده بندی دیویی : ۹۵۵/۰۸۲۴۰۴۵

شماره کتابشناسی ملی : ۱۰۴۰۱۵۵

ص:۱

اشاره

فهرست مطالب

دیباچه

دیباچه

انقلاب ما انفجار نور بود.

امام خمینی رحمه الله

انقلاب اسلامی ایران دست آورد سال ها تلاش و مبارزه خستگی ناپذیر ملت فهیم و قهرمان ایران است که بررسی دقیق و کامل این مبارزات و حماسه آفرینی ها، نسل جوان ما را با حقیقت انقلاب آشنا می کند و در خنثی سازی توطئه ها اثرگذار خواهد بود.

قیام مردم شهر مقدس قم و شهر خون و قیام در ۱۹ دی ماه ۱۳۵۶، حماسه ای خونین است که در حقیقت، نقطه آغاز مبارزه قاطع و پی گیر امت اسلامی با رژیم منحوس پادشاهی بود. روزهایی که اختناق حاکم، همه فریادهای ملت محروم و دربند را در سینه، خفه کرده بود، فریاد پر خروش و هماهنگ مردم قم یک باره آسمان ایران را شکافت و خواب دژخیمان پهلوی را برآشفت. مقاله توهین آمیزی که به دستور شاه خاین علیه امید مستضعفان و مرجع شیعیان جهان، امام خمینی رحمه الله به چاپ رسیده بود، هم چون جرقه ای، باروت خشم مردم مسلمان قم را منفجر ساخت. رژیم نامردمی شاه نیز بنا بر ماهیت ضد خدایی و ضد مردمی خویش به مزدورانش دستور داد تا به سوی مردم بی دفاع شلیک کنند.

خون پاک و مطهر مسلمانان مبارز را به زمین بریزند. با شلیک هر گلوله، بانگ پر شکوه تکبیر مردان و زنان این شهر، رساتر و پر طنین تر و مشعل انقلاب از خون شهیدان، فروزان تر گشت. این شور مقدس، شهرهای دیگر را نیز فرا گرفت و تبریز از قم پیروی کرد. اربعین ها نیز به کمک هم آمدند و سرانجام، در ماه محرم و صفر، خشم فراگیر ملت مسلمان ایران خروشید تا آن موج خون در بهمن ماه ۵۷ به ساحل پیروزی بنشیند.

پژوهش گر ارجمند جناب آقای جواد ملایی پور در این مجموعه کوشیده است تا قیام ۱۹ دی را بررسی و نمایی از آن را در اختیار برنامه سازان و تهیه کنندگان عزیز قرار دهد. با سپاس از ایشان، امید است که مورد استفاده مطلوب قرار گیرد.

انّه ولی التوفیق

اداره کل پژوهش

مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما

پیش گفتار

پیش گفتار

در فرهنگ دینی ما، به مطالعه تاریخ و توجه به آن، به ویژه تاریخ اسلام که هدایتگر و چراغ راه آینده و درس عبرتی برای نسل های بعدی به شمار می رود، بسیار سفارش شده است.

دین جاودانه و همگانی اسلام و مسلمانان، در طول تاریخ با مخالفانی روبه رو بوده اند که این مخالفت، گاهی به جنگ ها و قیام هایی برای حفظ اسلام و اجرای احکام اسلام انجامیده و به پیروزی ها یا شکست هایی منجر شده است.

انقلاب اسلامی ایران نیز که بر پایه دین، ارزش های الهی و فرهنگ اصیل مردم ایران و با رهبری روحانیان و جان فشانی مؤمنان برپا و استوار شده، نتیجه سال ها مبارزه، تبعید، زندان، شکنجه، شهادت و قیام های گوناگون است. از جمله آن قیام ها، قیام مردم شهر مقدس خون و قیام قم بود که در ۱۹ دی ماه ۱۳۵۶ برپا شد. قیام ۱۹ دی از جهت علت ها، چگونگی، پی آمدها، واکنش ها و بازتاب ها و جایگاه تاریخی و سیاسی، ویژگی های خاص خود را دارد که با پژوهش کوتاهی در این مورد می توان دریافت که در آن روز، روحانیت و دین داران واقعی که همیشه پیشتاز مبارزه با طاغوت، ستم کاران و استبداد بوده اند، با هدف تشکیل

حکومت اسلامی، اجرای احکام الهی و گسترش عدالت و ارزش های الهی، در شهر علم و اجتهاد قم ـ شهر حرم اهل بیت علیهم السلام ـ قیام کردند و ستمگران، آنان را با گلوله های آتشین به خاک و خون کشیدند. این قیام دو نکته مهم دربرداشت: یکی، مظلومیت اسلام و امام خمینی رحمه الله و لزوم پاسداری از قداست مرجعیت و ولایت فقیه و دوم، اعتراض به گسترش فساد، استبداد و اختناق رژیم. قیامی که به عنوان «جرقه انقلاب» در دل تاریخ درخشید و به دنبال مخالفت ها و اعتراض های پی درپی، پس از گذشت یک سال، بنیان حکومت ستم شاهی را ویران کرد و سرانجام انقلاب اسلامی پیروز شد.

انقلاب اسلامی ایران، مهم ترین حادثه سیاسی ـ مذهبی قرن و گسترده ترین و ژرف ترین تحول فرهنگی ـ اجتماعی ملت ایران به شمار می رود و نقطه عطفی است که در پی آن، حاکمیت اسلامی برقرار شد و با گسترده شدن پرتو حق، ظلمت باطل از میان رفت.

فصل اول: وضعیت سیاسی ـ اجتماعی کشور در آستانه قیام ۱۹ دی قم

اشاره

فصل اول: وضعیت سیاسی ـ اجتماعی کشور در آستانه قیام ۱۹ دی قم

قیام ۱۹ دی قم در زمانی رخ داد که شرایط حاکم بر رژیم و اوضاع داخلی و خارجی نیروهای مخالف شاه، زمینه های بروز آن را نشان نمی داد. این قیام، در حالی روی داد که رژیم اقتدار بسیار و درآمد بالایی داشت. هم چنین رابطه خارجی رژیم با کشورهای مهم دنیا بسیار عالی بود و در مطمئن ترین حالت طبیعی خود به سر می برد، تا حدی که هیچ کس گمان نمی کرد به زودی با چالش مهمی رودررو گردد، ولی اگر پیروزی انقلاب را همانند حضرت امام خمینی رحمه الله نتیجه اراده الهی بدانیم، همه چیز ممکن و آسان است. در حالی که رژیم در اوج اقتدار است، مبارزان سرکوب شده اند و گروهی نیز در زندان ها شکنجه می شوند، علما و بزرگان در تبعید به سر می برند، افراد مهم و مؤثر زیر نظر هستند و در هنگامی که رهبر اصلی مبارزه به خارج از ایران تبعید شده و اوضاع داخلی و خارجی کشور به سود رژیم بوده و شاه سرمست و مغرور است؛ مقاله ۱۷ دی ایران و استعمار سرخ و سیاه با هدف اهانت به امام خمینی رحمه الله در روزنامه اطلاعات به چاپ می رسد. قم ناگهان با قیامی پرشور، سکوت را می شکند. تهران با قم همراه می شود؛ مردم تبریز،

یزد، ورامین و شیراز به حرکت درمی آیند و و رژیم شاه، با بحران بزرگی روبه رو می شود.(۱)

۱. وضعیت رژیم شاه

۱. وضعیت رژیم شاه

در سال های دهه ۱۳۵۰ هیچ کس نمی پنداشت که حکومت سلطنتی پهلوی با پایه های محکم، اقتدار فراوان، درآمدهای سرشار، سرکوب نیروهای مخالف و ایجاد فضای خفقان و وحشت، دستخوش دگرگونی و انقلاب شود.

درآمدهای هنگفت نفتی، ارتش مدرن چند صد هزار نفری، تشکیلات امنیتی دقیق و خشن ساواک، دوستان بانفوذ و نیرومند در سطح منطقه و جهان، از عوامل قدرت شاه و رژیم او به حساب می آمد.

پس هرگونه ادعای سقوط و براندازی رژیم، به وسیله نیروهای مخالف داخلی از مذهبی و غیرمذهبی، باورناپذیر می نمود. این ناباوری، ناشی از این اندیشه بود که شاه نیرومند و اصلاح گر است و مخالفت با او، مخالفت با نوگرایی و اصلاحات اساسی به شمار می رود و کسی با اصلاحات، مخالفتی ندارد. پس هر مخالفتی محکوم به شکست و نابودی خواهد بود. بنابراین، هیچ خطری شاه را تهدید نمی کرد.

کشورهای غربی به ویژه امریکا پس از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲، بیش از پیش به حمایت از رژیم شاه پرداختند. پس از تصویب اصول انقلاب

۱- ابراهیم، طالبی دارایی، جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، چاپ ابلاغ، انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۷۸، چ ۱، صص ۱۲ و ۲۷ _ ۲۸.

سفید شاه و نیز سرکوب شدید و خونین قیام روحانیت و مردم در ۱۵ خرداد ۱۳۴۲، خفقان و استبداد افزون تر شد.(۱)

بلند پروازی های منطقه ای شاه که کاملاً با دیدگاه استراتژیک امریکایی ها هماهنگ بود، بدان جا انجامید که در گام اول امنیت خلیج فارس به ایران سپرده شود. در همین راستا، امریکا به حمایت شدید و تقویت و تسلیح همه سویه ایران پرداخت و رژیم اجازه دادند هرگونه سلاح غیر هسته ای را به هر میزانی که می خواهد، تهیه کند. این تصمیم ها در آغاز دهه ۱۳۵۰ عملی شد.

شاه بر این باور بود که مردم امریکا خواهان و پشتیبان او هستند. بنابراین، خواه ناخواه حکومت ایران را به حکومتی دست نشانده امریکا تبدیل و زمینه های سلطه امریکا بر ایران را فراهم کرد. بی شک، رابطه سلطه آمیز بین المللی بر سیاست داخلی کشور سلطه پذیر به شدت اثر می گذارد. هرگاه جایگاه دولت سلطه پذیر برای حفظ امنیت دولت سلطه گر اهمیت استراتژیک داشته باشد، کشور سلطه گر معمولاً هرگونه کالا و خدمات ضروری از جمله کمک های اقتصادی اضطراری را برای کشور یاد شده فراهم می آورد. افزون بر آن، حتی زمینه های دخالت نظامی را برای حفظ ثبات سیاسی آن کشور آماده می کند.

دخالت های نظامی و سیاسی ایران در کشورهای گوناگون از جمله

۱- ابراهیم، طالبی دارایی، جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، چاپ ابلاغ، انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۷۸، چ ۱، ص ۱۵.

کمک به کردهای عراق، لشکرکشی به ظفار عمان، مداخله در شاخ آفریقا و نیز کمک های مؤثر ایران به کشورهای دیگر و مؤسسه های بین المللی و منطقه ای، هم چنین دخالت غیرمستقیم در جنگ ویتنام، شاه را در جایگاه مناسبی قرار داده بود.(۱)

محمد رضا پهلوی، برنامه پیشرفت اقتصادی پر سروصدایی را در پیش گرفته بود و به خود می بالید که تا پایان این قرن، کشورش یک قدرت بزرگ در منطقه و جهان خواهد شد. وضعیت ایران و حکومت شاه در آن دوره به میل شخص شاه و امریکا وابسته بود. روابط عمیق میان دو کشور ایران و امریکا، روابط همه سویه با اروپای غربی، اروپای شرقی، کشورهای عرب منطقه، همسایگان شرقی و حتی کشور شوروی سابق، ثبات و جایگاه برتر رژیم را نشان می داد. به همین دلیل، کارشناسان همانند ناظران رخدادها، چه در داخل ایران و چه در کشورهای دیگر، از پدید آمدن انقلابی سریع شگفت زده ماندند.

زمانی که شاه مجبور شد فضای باز سیاسی ایجاد کند، شرایط تا حدودی تغییر کرد. سردمداران امریکا، این بار با شعار حقوق بشر و فضای باز سیاسی، به برتری و تسلط خود بر کشورهای اطراف می اندیشیدند. از این رو، شاه به دلیل وابستگی به امریکا مجبور بود سیاست جدید دموکرات های پیروز در انتخابات ریاست جمهوری امریکا را بپذیرد.

۱- ابراهیم، طالبی دارابی، جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، چاپ ابلاغ، انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۷۸، چ ۱، ص ۱۸.

اعلان فضای باز سیاسی سبب شد تا اوضاع سیاسی کمی تحمل پذیر شود، خشونت و دیکتاتوری تعدیل یابد و افراد و روزنامه ها کمی بازتر سخن بگویند تا انفجار و انقلابی رخ ندهد، ولی شاه به اصل حقوق اساسی ملّت، آزادی خدادادی مردم و حکومت مردمی و دموکراسی اعتقادی نداشت. شاه بارها اعلان کرده بود که ملت ایران هنوز شایستگی دموکراسی را ندارند.(۱)

به طور کلی، شاه در این دهه خود را در اوج می دید. او شادمان از داشتن اقتدار و فرمانروایی، دولت فرمان بر و حرف شنو، مجلس فرمایشی، فراوانی کالا و اجناس، فرمان برداران غرب گرا و شاه پرست هم چنان به پایداری قدرت خود می اندیشید. وی گسترش فساد و فحشا، دستیابی به درآمد سرشار نفت، برقراری رابطه گرم و گسترده با بیش تر کشورهای جهان، داشتن ارتش مسلح، قوی و گوش به فرمان، بهره بردن از نیروی امنیتی مدرن، کارآمد و خشن را از افتخارات خود می دانست. شاه و رژیم او خود را هرگز در مسیر توفان و بحران نمی دیدند و نیروهای مخالف داخلی را سرکوب می کردند.

باید گفت که در دهه پنجاه، کشور دچار فقر فرهنگی بود؛ زیرا شاه به جای پناه بردن به حوزه و فقه آل محمد صلی الله علیه و آله و پیروی از قرآن و اسلام، دست به دامن امریکا شده بود. به همین سبب، در اواخر، کار به

۱- ابراهیم، طالبی دارایی، جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، چاپ ابلاغ، انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۷۸، ج ۱، صص: ۱۲ _ ۲۱؛ علی، دوانی، نهضت روحانیون ایران، چاپ شرکت افست، انتشارات بنیاد فرهنگی امام رضا علیه السلام، ج ۷، صص ۱۵ _ ۱۷.

جایی رسیده بود که در مجامع فرهنگی از قبیل سینماها و سالن های اجرای نمایش و نیز محل های ورزشی، هیچ رنگ و بویی از اسلام، با آن ابعاد غنی دینی و بنیه های قوی فرهنگی دیده نمی شد. ازاین رو، بیش تر مردم به رژیم سلطنتی شاه اعتمادی نداشتند.(۱) در چنین وضعیتی، قیام ۱۹ دی و حدود یک سال بعد، پیروزی انقلاب اسلامی رخ داد و شاه و رژیم او به تاریخ پیوستند.

۲. وضعیت نیروهای مخالف رژیم شاه

۲. وضعیت نیروهای مخالف رژیم شاه

تسلط سیاسی و اقتصادی رژیم، بر چگونگی رفتار سیاسی نیروهای مخالف مذهبی، ملی ـ مذهبی و غیر مذهبی اثر گذاشت. اختناق شدید و سرکوب خونین اعمال شده از سوی رژیم در دوره زمانی تبعید امام خمینی رحمه الله تا آغاز فضای به اصطلاح باز سیاسی، سکوت طولانی را بر نیروهای مخالف تحمیل کرد. فعالیت شدید ساواک، مانع از تلاش های سیاسی انقلابیون بود. از این رو، نیروهای مخالف، هرکدام راهی جداگانه را برگزیدند. روش مسلحانه، سکوت و ترک مخالفت و مبارزه، مبارزه اصلاح گرایانه قانونی، همکاری و سازش و مبارزه پنهانی با رژیم، از جمله راه هایی بودند که مخالفان به آن روی آوردند.

جبهه ملّی، از سرکوب قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ و ایجاد جو اختناق و سرکوب اثر پذیرفت و به دلایل گوناگون از جمله اختلاف های درونی

۱- شیرخانی، علی، حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، چ ۱، ۱۳۷۷، چاپ ابلاغ، انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، صص: ۲۵، ۲۶.

به کناره گیری و انزوا روی آورد. این جبهه، حتی از تهیه یک اعلامیه در قدردانی از قیام مردم و روحانیت و محکومیت رژیم به دلیل کشتار و سرکوب قیام مردمی و مذهبی، ناتوان ماند.

داریوش فروهر در مصاحبه ای با مؤسسه تنظیم و نشر آثار حضرت امام، از فروپاشی جبهه ملی سخن می گوید و معتقد است در روزهایی که قیام ۱۹ دی شکل گرفت، جبهه ملی چهارم که در ۲۸ آبان ۵۷ تشکیل شد، با اختلاف های داخلی میان احزاب متشکل جبهه (حزب ایران به رهبری شاهپور بختیار، حزب ملت ایران به رهبری داریوش فروهر، جبهه سوسیالیست های ملی به رهبری کریم سنجابی) دچار بحران گشت. بنابراین، نتوانست هیچ نقشی ایفا کند.(۱)

نهضت آزادی نیز در این زمان، به سرنوشت جبهه ملی دچار شده بود. اعضای مؤثر و رهبران اصلی این جریان از سال ها پیش با رژیم مبارزه می کردند، ولی در این دهه به ویژه سال های نزدیک به قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶، فعالیت چشم گیری نداشتند. تفاوت این جریان با جبهه ملی، تفکر مذهبی و دینی اش بود که گاه این دو را با هم دچار مشکل می ساخت.(۲) نهضت آزادی معتقد به مبارزه سیاسی در چاچوب قانون اساسی بود و خط مشی مسلحانه نداشت. رژیم، بنیان گذاران و اعضای برجسته نهضت آزادی را پیش از پانزده خرداد دستگیر کرده بود و پس از پانزده

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۲۲ _ ۲۳.

۲- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۲۳.

خرداد، بعضی از آنان به ده سال و عده ای دیگر به حبس کوتاه مدت محکوم شدند.(۱)

حزب توده، چریک های فدایی خلق و سازمان مجاهدین خلق، به عنوان سه گروه اصلی جریان چپ مارکسیستی به دلایلی مانند: پذیرفته نشدن از سوی توده مسلمانان، آشفتگی درونی، انشعاب های گوناگون، فروپاشی های فکری و در نتیجه توافق نداشتن بر سر روش و هدف مبارزه، هیچ گاه نتوانستند در بستر اجتماعی ایران، حرکتی فراگیر ایجاد کنند. فداییان خلق به دلیل آن که از آغاز، به طور رسمی خود را مارکسیست معرفی کرده بودند، در میان توده مردم پایگاه قابل توجهی پیدا نکردند و ساواک، به ویژه در سال ۵۴ و ۵۵ توانست بیش تر نیروهای خارج از زندان آن ها را در خانه های تیمی، دستگیر کند یا به قتل برساند. شدت ضربه های وارده رژیم بر این گروه ها به اندازه ای بود که در سال های ۵۵ و ۵۶ بعضی از گروه های کمونیستی، مبارزه مسلحانه را به مصلحت ندانستند و ترجیح دادند مبارزه سیاسی و تبلیغ ایدئولوژیک را در پیش گیرند و این تغییر روش را تبلیغ می کردند.

۱- گروه تاریخ دفتر برنامه ریزی و تالیف کتب درسی، تاریخ ایران در دوران معاصر، چاپ شرکت افست «سهامی عام»، شرکت چاپ و نشر ایران، ۱۳۷۳، ص ۱۹۵.

سازمان مجاهدین خلق نیز مورد نفرت مردم مسلمان و درگیر اختلاف های داخلی بود. ساواک با حمله به این سازمان، آخرین ضربه هـای خود را بر آنـان وارد کرد و این سازمـان را از هم پاشـید تا آن جا که در سال ۵۶ از سازمان مجاهـدین خلق به جز چند ده نفر زندانی و تعداد اندکی در خارج از کشور، چیزی باقی نمانده بود. ماهیت منافقانه این سازمان، از ابتدای تأسـیس تا قیام مسـلحانه علیه جمهوری اسلامی و کشتار مردم و ترور رهبران اصلی نظام اسلام مانند شهید بهشتی رحمه الله)، سبب شد تا مردم، عنوان منافقین را به این سازمان بدهند.(۱)

علاوه بر این گروه ها، جاما (جبهه آزادی بخش مردم ایران)، حزب ملل اسـلامی و مؤتلفه اسـلامی نیز در صـحنه سیاسـی فعال بودنـد. گفتنی است این گروه هـا در درجه اول از جریان های دیگر اثر می پذیرفتنـد و افزون بر آن، حرکت های آنان هماننـد گروه های پیشـین فراگیر نبود. سوم این که جاما و ملل اسـلامی پیش از این که فعالیت خود را سازمان ببخشد، شناسایی و همه اعضای آن دسـتگیر شدنـد. بنابراین، توان مقابله و مبارزه را از دست دادنـد. هم چنین بیش از یکصد نفر از اعضای گروه های مؤتلفه اسـلامی، پس از ترور حسـنعلی منصور، نخست وزیر وقت که با موفقیت انجام شـد، به وسـیله رژیم دسـتگیر و محاکمه شدند. رژیم، چهار نفر از آنان را به اعدام و عده ای دیگر را به حبس طولانی مدت محکوم کرد.(۲)

دیگر عرصه فعالیت سیاسی مبارزان، فعالیت وسیع اعضای انجمن های اسلامی دانشجویان و مبارزان خارج از کشور در افشای

۱- تاریخ ایران در دوران معاصر، صص ۱۹۸ _۱۹۹؛ جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۲۴ _ ۲۵ و ۳۳.
۲- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۲۵ _ ۳۳؛ تاریخ ایران در دوران معاصر، ص ۱۹۶.

جنایت های رژیم بود. مبارزان خارج از کشور که بسیاری از آنان نمی توانستند به کشورشان بازگردند، فقر و محرومیت مردم ایران را از یک سو و کامرانی ها، عیش و عشرت ها، ستم ها و شکنجه های رژیم را از سوی دیگر به گوش مردم جهان می رساندند.(۱)

در داخل کشور، در سال های ۵۵ و ۵۶، گروه های اسلامی گوناگونی نیز به وجود آمدند که خود را از گرایش ها و انحراف های مارکسیستی دور نگه داشتند و با اجرای عملیات مسلحانه، به مبارزه ادامه دادند. این گروه ها عبارت بودند از: امت واحده، توحیدی بدر، توحیدی صف،فلاح، فلق، منصورون و موحدین.(۲)

در این میان، وضعیت جناح روحانیان با جریان های دیگر کاملًا متفاوت بود. هرچند سابقه مخالفت های روحانیت با رژیم شاه به زمان های دورتر بازمی گشت، ولی ظهور امام خمینی رحمه الله در صحنه سیاسی ایران که از پاییز سال ۱۳۴۱ صورت پذیرفت، نقطه عطفی در روابط رژیم و روحانیت پدید آورد. درخشش نسل جدیدی از روحانیت که پس از تبعید حضرت امام خمینی رحمه الله راه مبارزه را به شیوه های گوناگون ادامه دادند، یکی از مهم ترین نتایج ورود امام به عرصه مبارزه با رژیم سلطنتی محمد رضا شاه بود.

با آن که آن حضرت در ترکیه و نجف به سر می برد و رابطه مردم با

۱- تاریخ ایران در دوران معاصر، ص ۱۹۶.

۲- تاریخ ایران در دوران معاصر، ص ۱۹۹.

ایشان کنترل می شد، روحانیان مبارزی که می توانستند با ایشان ارتباط داشته باشند، همواره با تبلیغ، وعظ، خطابه، اعلامیه و کتاب، توطئه سکوت رژیم را علیه امام خمینی رحمه الله می شکستند و دست کم با بیان فتوای امام خمینی رحمه الله در مسایل شرعی، یاد رهبر امت را در دل مردم زنده نگاه می داشتند. بسیاری از روحانیان، به سبب مبارزه های خود علیه رژیم گرفتار زندان و شکنجه می شدند و بعضی از آنان نیز مانند مقام معظم رهبری، آیت اللّه خامنه ای (دام ظله) و حجه الاسلام والمسلمین هاشمی رفسنجانی و آیت اللّه مهدوی کنی، در تبعید و زندان به سر می بردند.(۱)

پیروی کامل از حضرت امام خمینی رحمه الله، عامل مهم پیشرفت در مبارزه های روحانیت به شمار می رفت، ولی جامعه در این روزها، آن گونه که باید، متحد و هم فکر نبود. به همین سبب، روحانیت را می توان به چند گروه تقسیم کرد:

۱. یک عده از روحانیت، نه تنها هیچ نسبتی با مبارزه، سیاست و انقلاب نداشتند، بلکه بر سر راه روحانیان مبارزانی سنگ اندازی می کردند. این جریان، نه تنها مبارزه را نمی پذیرفتند، بلکه مبارزان را از ادامه راه نهی می کردند. این گروه به مسایل جاری کشور و امور سیاسی اهمیت نمی دادند و سخت مشغول زندگی فردی خود بودند. اینان به

۱- تاریخ ایران در دوران معاصر، ص ۱۹۵.

دلیل ارتباط دوستانه با شاه و دار و دسته رژیم یا به سبب یقین نداشتن از پیروزی در مبارزه با شاه و پذیرش اندیشه جدایی دین از سیاست، مانع قیام می شدند و همواره به امام اعتراض می کردند. این ها کسانی بودند که حضرت امام رحمه الله، ایشان را روحانیت متحجّر و مقدس مآب می نامید.

۲. گروه دوم شامل افرادی می شد که خود در مسیر مبارزه نبودند، ولی مبارزان را سرزنش نمی کردند.

۳. دسته سوم، آنانی بودند که جدا از شیوه مبارزاتی امام، با شاه مخالفت می کردند و روش جداگانه ای داشتند. باید گفت این دسته، در عین مبارزه با شاه و رژیم سلطنتی، گاهی به پیروان و شخص امام خمینی رحمه الله اعتراض می کردند.

۴. دسته چهارم، گروهی از روحانیت بود که پابه پای نهضت امام خمینی رحمه الله در راه مبارزه با رژیم تلاش می کرد. این دسته شامل اصیل ترین روحانیان حوزه علمیه بودند که تا پیروزی نهضت، لحظه ای از بیدادگری و مبارزات دست برنداشتند. آنان برای برپایی قیام ۱۹ دی قم بسیار کوشیدند و نقش شان در ایجاد و ادامه قیام و انقلاب، انکارناشدنی است. رهبر معظم انقلاب، حضرت آیت اللّه خامنه ای و آقایان رفسنجانی، مهدوی کنی، شهید سعیدی، شهید غفاری، زنده یاد طالقانی، شهید مطهری، شهید بهشتی، شهید باهنر و شهید مفتح، در شمار

این دسته هستند.(۱)

۳. وضعیت کلی و عمومی مردم ایران در سال ۱۳۵۶

۳. وضعیت کلی و عمومی مردم ایران در سال ۱۳۵۶

در سال ۱۳۵۶ به همان نسبتی که حکومت طاغوت از اسلام و معنویت و اخلاق دور می شد، مردم ایران هم از حکومت فاصله می گرفتند. فاصله روزافزون حکومت طاغوت و ملّت، در سال ۵۶ به بیش ترین حد خود رسیده بود. دشمنی این حکومت با اسلام، معنویت و اخلاق به اندازه ای آشکار شده بود که نیازی به اثبات نداشت. همه از شاه و حکومت شاهنشاهی سخن می گفتند و صدها روحانی مبارز در زندان به سر می بردند. بسیاری از گویندگان و دانشمندان بزرگ از جمله استاد شهید مطهری اجازه نداشتند تا در مجالس و محافل سخن بگویند. فساد اخلاقی همه جا را فرا گرفته بود و فضای روحانی و معنوی جامعه روزبه روز تاریک تر می شد.

از نظر اقتصادی، کشور به بیماری شبیه بود که هیچ دارویی، او را بهبود نمی بخشید. سرمایه داران دلال صفت وابسته به غرب و رژیم طاغوت به سبب پول بی حساب نفت که به ویژه از سال ۵۰، یکباره به سرعت افزایش یافته بود، در مدت کوتاهی چنان تقویت شدند که خود آنان هم انتظار به دست آوردن چنین ثروتی را نداشتند. این در حالی بود که محرومان و مستضعفان، کارگران و روستاییان از همه چیز محروم بودند و برای گذراندن زندگی از راه شغل های کاذب شهری از قبیل

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۲۵ _ ۲۷.

فروش بلیت بخت آزمایی و کارهای ساختمانی، سیل آسا به شهرها هجوم می آوردند. فقر، محرومیت و زاغه نشینی، چهره برجسته بسیاری از حاشیه شهرها و روستاهای ایران در دوره طاغوت بود. در حالی که نزدیک به ۹۰ درصد از روستاهای ایران حتی حمام نداشتند، دسته دسته سرمایه داران غارتگر امریکایی به تهران می آمدند تا برای سرمایه گذاری های کلان خود، با سرمایه داران داخلی قراردادهایی امضا کنند.

رژیم طاغوت با استفاده از ساواک و همه نیروهای پلیسی و امنیتی خود توانسته بود خطر گروه های مبارزه مسلح را تا اندازه زیادی کاهش دهد. زندان ها پر از زندانیان مبارز بود و حرکت های پراکنده مسلحانه سال های پیش دیده نمی شد، ولی با قیام مردم قم در ۱۹ دی ماه ۵۶، موج تازه ای از خشم مردم به راه افتاد و ادامه یافت، به گونه ای که از قم، تهران، تبریز، یزد، جهرم، کازرون، اصفهان، کاشان، شیراز، مشهد مقدس، رفسنجان، همدان، نجف آباد و دیگر شهرهای ایران، این صدای خشم و اعتراض به گوش شاه و امریکا می رسید.(۱)

به طور کلی، بیش تر مردم ایران در سال ۵۶ از حکومت پهلوی ناراضی و خواهان تشکیل حکومت اسلامی بودند؛ زیرا جریان انحراف فرهنگی، گسترش فساد و بی بندوباری، استبداد، زورگویی و ستمگری، مردم را خسته، غمگین و خشمگین کرده بود. بیش تر مردم مؤمن ایران،

۱- تاریخ ایران در دوران معاصر، صص ۲۰۲ _ ۲۰۴ و ۲۰۸ _ ۲۰۹.

بـا پیروی از اسـلام، امـام خمینی رحمه الله و روحـانیت، در حفـظ دین خود، تقویت اسـلام و مخالفت با رژیم می کوشـیدند و پشتیبانی همین مردم از اسـلام و روحانیت بود که در پیروزی انقلاب اسـلامی، نقش مهمی داشت. بایـد گفت انـدکی از مردم هم با پیروی از رژیم مشـغول سـتمگری و فساد بودند و به مبارزه نمی اندیشیدند. گروه اندکی نیز به فساد روی آورده بودند و همه وقت خود را در مجالس فحشا، کاباره ها، شـراب خانه ها و قمارخانه ها می گذراندنـد. عـده ای دیگر هرچند از حکومت پهلوی ناراضی بودند، ولی می کوشیدند خود را با اوضاع و شرایط حاکم بر کشور هم آهنگ کنند و به قول معروف، بسوزند و بسازنـد؛ زیرا می پنداشـتند در صورت مخالفت و مبارزه با رژیم، بر اثر ناتوانی و شـکست، از چاله به چاه می افتند و خود را بیچاره تر می کنند.

فصل دوم: علل و انگیزه های قیام ۱۹ دی قم

اشاره

فصل دوم: علل و انگیزه های قیام ۱۹ دی قم

قیام ۱۹ دی در سال ۱۳۵۶، در بستری از مبارزه ها و مجاهدت ها رخ داد و محصول عوامل گوناگونی بود؛ برخی از علل و انگیزه های این قیام عبارتند از:

۱. استمرار مبارزه با رژیم شاه:

۱. استمرار مبارزه با رژیم شاه:

قیام ۱۹ دی ۵۶ به یک معنا، دستاورد مبارزه های مداوم بوده؛ مبارزه هایی که از رواج اندیشه و حرکت سیاسی امام خمینی رحمه الله در جامعه دینی ایران به ویژه در درون حوزه های علمیه، ناشی می شود. بنابراین، پیروان امام بر آن بودند که از هر فرصتی برای ضربه زدن به رژیم و همراه ساختن مردم با خود بهره جویند. تلاش ها و حرکت های گوناگون روحانیان پیرو امام در قم و تهران و نیز برخی از شهرهای بزرگ کشور در طول تبعید رهبر کبیر انقلاب، باعث دوام مبارزه شد. فضای به اصطلاح باز سیاسی کشور در آن برهه از زمان نیز زمینه ای برای ادامه این مبارزه و مخالفت بود. آزادی زندانیان سیاسی و فعالیت های سیاسی و فرهنگی گروه های گوناگون، نمودی روشن از این دوره جدید است. امام از این فضای تازه و باز سیاسی به عنوان فرجه نام می برد و تأکید می کرد که نیروهای مذهبی و روحانیان باید از این فرصت استفاده کنند

و به فعالیت فکری و سیاسی بپردازند.(۱) البته فضای به اصطلاح باز سیاسی آن زمان، در واقع، سیاست تحمیلی امریکا به شاه بود و امریکا برای جلوگیری از قیام مردم، این شعار و حرکت نمادین سیاسی را پیش کشیده بود. گفتنی است شاه با این سیاست مخالف بود و بارها اعلام کرد که مردم ایران هنوز شایستگی دموکراسی را ندارند. از این رو، سخت گیری و سرکوب مخالفان و جو اختناق هم چنان ادامه داشت.

۲. ادامه اختناق و سرکوب

۲. ادامه اختناق و سرکوب

فضای اختناق و حاکمیت استبداد و سیاست سرکوب و واهمه، علاوه بر آن که ادامه نهضت را با موانع سخت روبه رو کرده بود، سبب شد تا نیروهای مبارز و انقلابی، راه های رهایی از این بحران را جست وجو کنند. رژیم پهلوی برای رهایی از خطر امام خمینی رحمه الله ایشان را از ایران تبعید کرد. تصمیم رژیم البته برای مدتی هرچند طولانی (۱۴ سال) کارساز، ولی موقتی بود.

جو اختناق شرایطی را ایجاد می کرد که سبب هم بستگی میان حوزه و دانشگاه شد. سخت گیری ها، فساد و انحراف رژیم، نیروهای اجتماعی و سیاسی را به تحرک و انفجار واداشت. جامعه در پی موقعیتی بود تا عقده های عقیدتی خود را منفجر کند؛ حرکت های مردم و آگاهان

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۳۷ _ ۴۲ و ۴۳ _ ۵۴؛ حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، صص ۲۹، ۱۲۱، ۱۳۳؛ نهضت آزادی ایران خارج از کشور، قیام حماسه آفرینان قم و تبریز و دیگر شهرهای ایران، ۲۹ اسفند ۱۳۵۶، چاپ اول، ص ۱۰.

سیاسی، در پی درگذشت مشکوک دکتر علی شریعتی، شهادت فرزند ارشد امام؛ آیت اللّه حاج آقا مصطفی خمینی رحمه الله واقعه ۱۷ خرداد ۵۴ که در گرامیداشت شهدای ۱۵ خرداد ۴۲ برپا شد، به تشدید حرکت های مردمی انجامید. هم چنین کمی بعد، قیام ۱۹ دی مردم برای مخالفت با مقاله اهانت آمیز رشیدی مطلق نشان داد ایران را به سوی انفجار بزرگ می کشاند. فداکاری ها، تلاش های پی گیر و فراوان، ولی گوناگون یاران، شاگردان و پیروان امام خمینی رحمه الله زمینه های قیام ها و اعتراض های بسیاری را فراهم آورد که قیام خونین ۱۹ دی قم نیز دستاورد این تلاش ها و فداکاری ها بود.(۱)

۳. شهادت آیت اللّه حاج سید مصطفی خمینی رحمه الله

۳. شهادت آیت اللّه حاج سید مصطفی خمینی رحمه الله

در همین دوران، سید مصطفی خمینی که در نگاه امام، امید آینده اسلام بود، در نجف اشرف، به شهادت رسید. رژیم از شهادت حاج آقا مصطفی رحمه الله دو هدف را دنبال می کرد: یکی ایجاد ترس و وحشت در دل رهبر نهضت و دیگری، رهایی از تبدیل شدن حاج آقا مصطفی خمینی رحمه الله جانشین و بدیل رهبری شهادت حاج آقا مصطفی خمینی رحمه الله در آبان سال ۱۳۵۶ نه تنها به استحکام رژیم، تزلزل امام رحمه الله، تردید و وحشت مبارزان و مردم نیانجامید، بلکه سبب شد تا روند انقلاب اسلامی سرعت بیش تری بگیرد. هم چنین بر انگیزه و اهداف مردم متدین

۱- نک: جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۳۸ و ۳۹؛ حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، صص ۳۱، ۱۳۴، ۱۳۵؛ قیام حماسه آفرینان قم و تبریز و دیگر شهرهای ایران، صص ۳ _ ۵ و ۹.

و انقلابی برای شکل گیری قیام ۱۹ دی که در دفاع از ساحت مقدس مرجعیت امام خمینی رحمه الله صورت پذیرفت، بسیار اثر گذار بود.

شهادت حاج آقا مصطفی خمینی رحمه الله از چند نظر اهمیت داشت:

یک ـ ایشان فرزند امام خمینی رحمه الله بود و امام در میان مردم و مبارزان جایگاه ویژه و مقدسی داشت.

دو ـ تجلیل از حاج آقا مصطفی رحمه الله، تکریم امام رحمه الله به شمار می رفت که در آن روزها، در اوج مظلومیت و محبوبیت قرار داشت.

سه ـ حاج آقا مصطفی رحمه الله زمانی به شهادت رسید که آگاهی ها و مبارزات مردم افزایش یافته بود.

چهار ـ شهادت او با سنت شیعه در آویخته بود که به سبب آن، مراسم گوناگونی برگزار می شد؛ مجلس ترحیم و سخنرانی در روزهای آغازین، مراسم هفت، مراسم اربعین و مجلس های ترحیم متعدد مجموعه این مجلس ها، سبب جنب و جوش در میان مردم و آگاهان سیاسی شد.

پنج ـ این حادثه، نزدیک ترین حادثه سیاسی (با فاصله دو ماه و نیم) به قیام ۱۹ دی قم است.

شش ـ با شهادت فرزند امام رحمه الله، مبارزه میان شاه و روحانیون آشکارتر شد و رویارویی شدید آنان، سبب شد تا شاه دستور تهیه مقاله توهین آمیز ۱۷ دی ۵۶ را صادر کند که خیلی زود به وسیله امام، نزد مردم، علما و دانشگاهیان بی اعتبار گردید. در نتیجه، قیام ۱۹ دی مردم،

در دفاع از امام و روحانیت رخ داد.(۱)

۴. سالگرد کشف حجاب

۴. سالگرد کشف حجاب

هر ساله در روز هفده دی، سالروز کشف حجاب که روز بانوان هم نامیده می شد، غوغایی در مطبوعات برپا می شد؛ چرا که در آن روزگار، این واقعه از سویی نشان دهنده سستی ایمان، لغزش و ضعف غیرت رضاخان پهلوی و دولتمردان آن زمان بود؛ روزی که رضاخان دستور کشف حجاب را صادر کرد تا به زور حجاب و چادر را از سر زنان مسلمان ایرانی بکشند و بی حجابی را رواج دهند. از سوی دیگر، آن روز مظهر دین و غیرت و حجاب بود ؛ زیرا زنان مسلمان ایران حجاب خود را حفظ و در برابر زورگویی ها مقاومت کردند. روحانیان و مردان بادین و باغیرت ایران نیز به مبارزه با این فساد پرداختند، به گونه ای که رژیم پهلوی از اجرای این برنامه ناکام ماند و شکست خورد.

از جمله نمونه مبارزه های مردم با کشف حجاب می توان از قیام مردم در مسجد گوهرشاد نام برد که تقریباً در تیرماه ۱۳۱۴ رخ داد. در سال ۱۳۵۶ نیز رژیم شاه برای بزرگداشت هفده دی سالروز اعلام رسمی کشف حجاب از سوی رضاخان تبلیغات گسترده ای به راه انداخته بود.

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۴۷ _ ۵۲؛ حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، ۳۱ _ ۳۳، ۱۳۴ _ ۱۳۷، ۱۸۵، ۱۹۵ و ۲۲۲؛ اسداللّه بادامچیان، شناخت انقلاب اسلامی و ریشه های آن، چاپ آریا _ مرتضی، انتشارات جعفری، ۱۳۷۴ چ ۳، ص ۲۱۵؛ برّی دیزجی و دیگران، روزها و رویدادها، چاپ مرکز خدمات فرهنگی، انتشارات زهد، چ۱، تابستان ۱۳۷۷، ج ۳، ص ۳۶۷؛ عبدالوحید وفایی، سیمای قم، مرکز چاپ و نشر سازمان تبلیغات اسلامی، تابستان ۷۲، چ ۱، ص ۴۴.

در مقابـل، روحانیان حوزه علمیه قم در یک راه پیمایی، بیزاری خود را از این قضـیه اعلام کردنـد. نیروهای نظامی رژیم نیز به طرف راه پیمایی کننـدگان تیرانـدازی و گاز اشک آور پرتاب کردند. در این ماجرا، عده ای از طلاب کشـته و مجروح شدند که آیت اللّه العظمی بروجردی رحمه الله نسـبت به این قضـیه واکنش شدیدی نشان داد و به حکومت ستم شاهی پرخاش کرد. در مشـهد نیز عـده زیـادی از زنان باحجاب مشـهد برای اعتراض به رژیم شاه، تظاهرات با شـکوهی انجام دادنـد. بنابراین، روز هفده دی خاطره ای تلخ برای قشـر متدین ایران به شمار می رفت و همین غیرت دینی و خشم مردم، وقتی با تعصب دینی آنان در دفـاع از مرجعیت و اسـلام درآمیخت، به قیـامی بزرگ بـدل شـد و قیام ۱۹ دی قـم را پدیـد آورد. در ۱۷ دی ۵۶، دستگاه طـاغوت که عامل امریکا و در صـدد تضـعیف مظاهر اسـلام بود، در مقاله ای به مرجع تقلیـد مردم، یعنی امام خمینی رحمه الله توهین کرد.(۱) به هر حال حماسه ها و مخالفت های دلیرانه زنان و مردان مسـلمان در رویارویی با موج اسلام ستیزی رضاخان در جریان کشف حجاب، از درخشنده ترین صفحات تاریخ ایران است که برای همیشه در تاریخ خواهد ماند.

۱- نـک: حمـاسه ۱۹ دی قـم ۱۳۵۶، صص ۳۶،۱۶۲ و ۱۶۳، ۱۸۸ و ۲۵۶؛ نهضـت روحـانیون ایران، ج ۷، ص ۲۳؛ روزهـا و رویدادها، ج ۳، صص ۳۵۵ _ ۳۵۸ ؛ بخش خاطرات بنیاد تاریـخ، زیر نظر غلامرضا کرباسـچی، هفت هزار روز تاریـخ ایران و انقلاب اسلامی، انتشارات بنیاد تاریخ انقلاب اسلامی ایران، چ ۱، بهار ۱۳۷۱، ج ۲، صص ۷۷۸ - ۷۷۹.

۵. انتشار مقاله توهین آمیز در روزنامه اطلاعات (۱۷ دی ۱۳۵۶) شاه دریافته بود که امام مصمم به ادامه مبارزه تا سقوط رژیم سلطنتی است. او می دانست که امام، خوی و طبع سازش و ترس ندارد و سختی ها،شهادت ها، گرفتاری ها، تبعیدها و مشکلات، سکوت ها و خیانت ها سبب عقب نشینی امام نخواهد شد. آن حضرت رحمه الله فرمان مبارزه داده بود و شاه در اندیشه فروریزی حیثیت امام، فرمان تهیه مقاله توهین آمیز را صادر کرد. سه دلیل اصلی در پیش گیری سیاستی این چنین بود: در گام اول، مواضع و صحبت های امام در نجف خوشایند نبود. برای نمونه شاه با ابراز ناراحتی از متن پاسخ امام به یاسر عرفات که در آن بر سقوط رژیم تأکید کرده بود، می گوید:

حالا دیگر باید جنگ را علنی کرد با روحانیون به ویژه با آقای خمینی. بروید یک مقاله تهیه بکنید.

این دستور شاه گویای همین مسئله است.

دوم آن که شاه در پی بهانه ای بود تا به هر ترتیبی، خود را از قید فضای باز تحمیلی برهاند. او می خواست با توهین و حمله شدید به امام و ایجاد آشوب و اغتشاش، این ادعای کاذب را که مردم ایران هنوز لایق نیستند تا در فضای باز سیاسی زندگی کنند، نزد امریکایی ها و دبیر کل سازمان ملل، آقای کورت والدهایم واقعی جلوه دهد؛ چرا که دبیر کل سازمان ملل قرار بود ۱۹ دی ماه ۱۳۵۶ برای آگاهی از وضع حقوق بشر و آزادی سیاسی در ایران، به ایران سفر کند و رژیم می دانست که روحانیان و مراجع قم در برابر این مقاله واکنش تندی نشان خواهد داد.

از آن جا که روز ۱۷ دی مصادف با سالروز صدور فرمان کشف حجاب از سوی رضا خان بود، شاه می خواست به دبیر کل سازمان ملل وانمود کند که روحانیان و مرتجعان، باسوء استفاده از فضای باز سیاسی و در مخالفت با حمایت شاه از برنامه حقوق بشر کارتر، در سالروز آزادی زن و اعطای حقوق مساوی به آنان، بلوا و آشوب به راه انداخته و چنین و چنان کرده اند. پس او خواهد دانست که شاه دموکرات در برابر چه عناصری قرار گرفته است.

سوم آن که رژیم احساس می کرد با تحقیر کردن و حمله به امام می تواند به دو هدف دیگر دست یابد: کاهش اعتبار و مخدوش کردن مقام و منزلت امام و نیز راضی کردن و مطرح ساختن مراجع دیگر برای رهایی از خطر امام خمینی رحمه الله. علاوه بر همه این ها مهم ترین عاملی که زمینه این تهاجم را به ساحت امام فراهم کرد؛ پشتیبانی آشکار کارتر از شاه و حکومتش بود.

مقاله اهانت آمیز با عنوان ایران و استعمار سرخ و سیاه با امضاو نام مستعار احمد رشیدی مطلق، به دستور شخص شاه در دربار تهیه و به وسیله داریوش همایون، وزیر اطلاعات و جهانگردی در روزنامه اطلاعات (شنبه ۱۷دی ۱۳۵۶، شماره ۱۵۵۰۶) به چاپ رسید. انتشار این مقاله بر خلاف تصور و گمان باطل شاه که می پنداشت با چاپ آن، پرونده سیاسی امام بسته خواهد شد، موجی از نفرت و انزجار پدید آورد.

واکنش شدید روحانیت و مردم قم در برابر این مقاله توهین آمیز، به

قیـام خونین ۱۹ دی قم تبـدیل شـد؛ قیـامی که جرقه شـعله ور کننـده انقلاـب اسـلامی بود و هویت اسـلامی، مردمی و مـذهبی انقلاب اسلامی را ثابت می کند. مقاله یاد شده علت اصلی و عامل اساسی قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ بوده است.(۱)

قیام مردم قم، واکنش مستقیم و به هنگام علیه تهاجم آشکار رژیم به حریم رهبر نهضت اسلامی امام خمینی رحمه الله بود. این قیام به انقلاب، وسعت، عمق، قـدرت و سـرعت بخشـید و اهداف مقاله توهین آمیز را خنثی کرد. با شـروع قیام، موج انقلاب، کشور را فرا گرفت و پایه های سست و لرزان حکومت، ویران شد.

۱- نک: جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسـلامی، صص ۵۵ _ ۵۷ ؛ حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، صص ۸۵، ۱۶۱ _ ۱۶۲، ۱۹۲ _ ۱۹۳،۱۹۸ _ ۱۹۹؛ شـناخت انقلاب اسـلامی و ریشه های آن، ص ۲۱۵؛ روزها و رویـدادها، ج ۳، صص ۳۶۷ _ ۳۶۸؛ سیمای قم،ص۴۴؛هفت هزار روز تاریخ ایران و انقلاب اسـلامی، ج ۲، صص ۷۷۷ _ ۷۷۸؛ نهضت روحانیون ایران ج ۷،صص ۱۶ - ۱۷،۲۱،۲۳ _ ۲۴ ؛ عمید زنجانی، عباسـعلی، انقلاب اسلامی و ریشه های آن، چاپ دفتر نشر فرهنگ اسلامی، نشر کتاب سیاسی،تابستان ۱۳۷۰ ج ۴، ص ۵۰۶ ؛ ولی اللّه، فوزی، حمـاسه های اسـلامی ملت، چاپخانه علمیه قم، انتشارات دارالفکر، ص ۳۹؛ قیام حماسه آفرینان قم و تبریز و دیگر شهرهای ایران، ص ۶۵.

فصل سوم: چگونگی قیام ۱۹ دی قم

اشاره

فصل سوم: چگونگی قیام ۱۹ دی قم

در ۱۷ دی ۱۳۵۶، شاه فرمان حمله جدید به مقام مرجعیت شیعه و رهبری نهضت؛ یعنی امام خمینی رحمه الله را صادر کرد. به دستور شخص شاه، مقاله ای با عنوان ایران و استعمار سرخ و سیاه با امضای مستعار احمد رشیدی مطلق تهیه شد. داریوش همایون، وزیر اطلاعات و جهانگردی نیز مأموریت یافت تا این مقاله را در یکی از روزنامه های کشور به چاپ برساند. پس از خودداری روزنامه کیهان از چاپ مقاله اهانت آمیز، روزنامه اطلاعات که به ساواک و دربار نزدیک تر بود در روز شنبه ۱۷ دی ۵۶، مقاله را چاپ کرد. در این مقاله، سخنان توهین آمیزی که شاه چندین بار علیه مخالفان، روحانیت و حضرت امام بیان کرده بود، باز تکرار شد. نویسنده مقاله با هم دست توصیف کردن روحانیت و حزب توده به عنوان عوامل استعمار سرخ و سیاه، به شخص امام خمینی رحمه الله توهین کرد.

غروب روز شنبه ۱۷ دی ماه ۱۳۵۶، نسخه های روزنامه اطلاعات در شهر قم پخش شد. مانند گذشته و براساس سیاست های رژیم، روزنامه ها عنوان های اصلی خود را به کارهای خردمندانه شاه اختصاص دادند، ولی طلاب هوشیار و آگاهی که مطالب روزنامه ها را برای یافتن خبرهای

تازه تر، پی گیری می کردند، در صفحه هفتم این روزنامه به مقاله جدیدی برخوردند: ایران و استعمار سرخ و سیاه!

همه چیز از این جا آغاز شد. مقاله ای که موجی از نفرت را در میان روحانیون، مردم و دانش آموزان برانگیخت و شهر قم را به فریاد و اعتراض فراخواند و نام و یاد امام را در ذهن ها زنده کرد.(۱) مقاله ای که مانند آتش به دامن رژیم شاه افتاد و آن را برای همیشه در این کشور رسوا کرد.

فردای آن روز، طلاب قم درس های خود را تعطیل و در تظاهراتی پرشور به سوی بیت مراجع قم حرکت کردند. این تظاهرات در حمایت از امام خمینی رحمه الله و مخالفت با رژیم و اعتراض به چاپ آن مقاله تا روز نوزدهم دی ماه ادامه یافت. شهر قم سال ها بود که در فشار و اختناق آن زمان، چنین حرکت هم آهنگ، وسیع و آشکاری را از سوی چندین هزار طلبه و هزاران نفر از مردم قم در مخالفت علنی با شاه و تأیید امام خمینی رحمه الله به خود ندیده بود.

رژیم شاه با آن که نمی خواست دست از عوام فریبی و تظاهر به آزادی و دموکراسی بردارد، نتوانست این حرکت را در قم تحمل کند. بنابراین عصر روز ۱۹ دی ماه ۵۶، طلاب و مردم قم را به رگبار گلوله بست و در یک حمله شدید، شمار زیادی را شهید و مجروح ساخت و

۱- نک: جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۷۳ _ ۷۶؛ حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، ص ۱۹۱؛ قیام حماسه آفرینان قم و تبریز و دیگر شهرهای ایران، ص ۳۹.

به ظاهر قیام قم را سرکوب کرد. این کشتار در داخل و خارج کشور، بازتاب وسیعی پیدا کرد و مردم شهرها و دانشجویان دانشگاه ها را به اعتراض شدید واداشت.(۱)

۱. بازتاب اولیه اهانت رژیم به امام خمینی رحمه الله در قم

۱. بازتاب اولیه اهانت رژیم به امام خمینی رحمه الله در قم

خبر اهانت به مرجع شیعیان و رهبر نهضت اسلامی ایران، دهان به دهان در میان طلاب و مردم شهر مذهبی قم پخش گردید و مردم قم به دلیل شناخت و علاقه شدید به امام خمینی رحمه الله از این اهانت بر آشفتند. پس از آشکار شدن محتوای مقاله اهانت آمیز، شهر قم حالت عادی خود را از دست داد و در حقیقت، همه چیز برای ظهور یک قیام عمومی آماده شد. این بار، رژیم با سیاست غلطش، مردم را علیه خود بسیج کرد؛ یعنی برخلاف آن هدفی که در تهیه مقاله جست و جو می کرد، آگاهی، روشن بینی و فرصت شناسی استادان و طلاب حوزه علمیه قم، سبب شدت یافتن اعتراض مردم نسبت به رژیم شد. شماری از بزرگان چون: علی مشکینی، حسین نوری، ناصر مکارم شیرازی، وحید خراسانی، محمد یزدی، محمد مؤمن، جعفر سبحانی، محمد گیلانی و سیدحسین طاهری خرم آبادی در ساعت های پایانی آن شب (۳۰/۲۳) در خانه آیت اللّه حسین نوری، جلسه مشورتی تشکیل دادند و با بررسی ماهیت و اهداف مقاله، برای چگونگی مقابله با آن به گفت وگو و کنکاش

۱- تاریخ ایران در دوارن معاصر، صص ۲۰۷ _ ۲۰۸، سیمای قم، ص ۴۴ ؛ حماسه های اسلامی ملت به رهبری امام خمینی رحمه الله، ص ۴۰.

پرداختند.(۱)

۲. رویارویی همه جانبه حوزه علمیه با رژیم

۲. رویارویی همه جانبه حوزه علمیه با رژیم

جلسه مشورتی استادان، مدرسان و طلاب حوزه علمیه قم، در خانه آیت اللّه حسین نوری در ۱۷ دی با تصویب اثرگذارترین و کارآمدترین شیوه؛ یعنی تعطیلی هم زمان و هم آهنگ همه درس های حوزه علمیه قم و اعلام اعتراض شدید استادان و مدرسان نسبت به اهانت به امام خمینی رحمه الله و روحانیت، موج جدیدی از مخالفت و مقابله با رژیم را ایجاد کرد.

بدین ترتیب، قرار شد روز ۱۸ دی، درس های حوزه به عنوان اعتراض به انتشار مقاله و ایجاد موج جدید مبارزه تعطیل شود و روز بعد، در ۱۹ دی استادان و مدرسان در آغاز دروس خود، اعتراض رسمی شان را به رژیم ابراز کنند.

آیت اللّه حسین نوری همدانی در این باره می گوید:

... پس از انتشار مقاله؛ یعنی شب ۱۸ دی، اساتید حوزه علمیه قم در منزل این جانب اجتماع کردند تا تصمیمی در این مورد گرفته شود که چه باید کرد. بعد از صحبت های زیاد، مدرسان حوزه تصمیم گرفتند درس ها و مباحث حوزه را تعطیل کنیم و در مقابل رژیم شاه عکس العمل شدید نشان دهیم و به هر قیمتی که هست، سخت مقاومت کنیم.(۲)

مدرسان و استادان حوزه برای تأثیرگذاری بیش تر کار، قرار گذاشتند

۱- نک: جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۷۶؛ حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، صص ۱۹۱ _ ۱۹۲.

۲- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۷۷.

تـا مراجع تقلیـد نیز در اقـدامی هم آهنـگ، درس های خارج خود را تعطیل کننـد. براین اساس، مراجعی چون: شـیخ مرتضـی حایری، سیدمحمد رضا گلپایگانی و سید کاظم شریعتمداری، سید شهاب الدین مرعشی نجفی و میرزا هاشم آملی رحمه الله با تعطیل کردن درس ها موافقت و اسـتادان و مـدرسان و طلاب و مردم قم را همراهی و هـدایت کردنـد.(۱) ورود مراجع به این قضیه بر اهمیت موضوع افزود و سبب شد تا مردم بیش از پیش به ادای وظیفه شرعی و انسانی خود حساس شوند.

صبح روز یکشـنبه ۱۸ دی ۵۶، طلاـب جـوان و انقلاـبی از روبه روی مـدرسه خـان ــ روبه روی حرم مطهر حضـرت معصومه علیهاالسـلام ــ به سوی میدان آسـتانه حرکـت کردند و شـعارهایی را که برای نخستین بار به گوش مردم می رسـید، تکرار می کردند. شعارهای «مرگ بر این حکومت یزیدی» و «درود بر خمینی»، شعله خفته و نهفته نفرت عمومی را برافروخته ساخت.

تظـاهرات محـدود، ولی تحریـک آمیز طلاـب، به وسـیله نیروهای پلیس سـرکوب شـد. وقتی تظاهر کننـدگان به روبه روی در مدرسه فیضـیه رسـیدند، نیروهای پلیسـی اعزامی از کلانتری یک واقع در چهار راه بیمارسـتان (میدان شهدا) کوشیدند آنان را پراکنده سازند، ولی جمعیت تظاهر کننده کاملاً پراکنده نشدند. بنابراین، به صورت خودجوش تصمیم

۱- نـک: جایگـاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاـب اسـلامی، ص ۷۷؛ حماسه ۱۹ دی قـم ۱۳۵۶، صص ۱۹۱، ۱۹۲؛ قیام حماسه آفرینان قم و تبریز و دیگر شهرهای ایران، ص ۶۶.

گرفتند برای ادامه اعتراض و مخالفت ها به بیت مرجع بزرگ، حضرت آیت اللّه العظمی گلپایگانی رحمه الله بروند.

معمولاً طلبه ها و مردم با ایمان قم هنگام بروز مشکلات و مصیبت های بزرگ، به خانه مراجع و بزرگان حوزه پناه می بردند تا تکلیف و وظیفه خود را دریابند.

جمعیت معترض که هر لحظه بر شمار آن افزوده می شد، از میدان آستانه به سوی بیت حضرت آیت اللّه العظمی گلپایگانی رحمه الله حرکت کرد. حیاط بیرونی خانه ایشان پر از جمعیت خشمگین شد. آیت اللّه العظمی گلپایگانی رحمه الله که از جریان مقاله اهانت آمیز روزنامه با خبر شده بود به میان جمعیت آمد و با ناراحتی و اندوه، کلام مقدس انا لله و انا الیه راجعون را بر زبان آورد و گفت:

این ها به ایشان (امام خمینی رحمه الله) توهین نکردند، به ما توهین کردند؛ چرا که در حقیقت آن ها می خواستند بگویند آن آقا (امام خمینی رحمه الله)با ما مخالف است و معنای حرفشان این است که ما با این ها (رژیم شاه) موافق هستیم، در حالی که این چنین نیست، ما از گذشته با رژیم مخالف بوده ایم. الان هم مخالف هستیم و در آینده هم مخالف هستیم. این ها اشتباه می کنند و دارند راه را بیراهه می روند. این ها فکر نکنند ما دیگر سکوت کرده ایم و چیزی نخواهیم گفت و دست بر می داریم. این ها باید بدانند که اگر سرنیزه را حتی زیرگلوی ما بگذارند، ما حرفمان را می زنیم.(۱)

۱- نک: جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶، صص ۷۸ _ ۷۹ ؛ حماسه۱۹دی قم ۱۳۵۶، ص ۳۷ ؛ روزها و رویدادها ج۳، صص ۳۶۸ _ ۳۶۹؛ قیام حماسه آفرینان قم و تبریز و دیگر شهرهای ایران، ص ۴۰.

جمعیت اعتراض کننده از سخنان آیت اللّه العظمی گلپایگانی رحمه الله خشنود شدند و تصمیم گرفتند تا برای ادامه حرکت های اعتراض آمیز و رفتن به بیت مراجع، ساعت سه بعد از ظهر در برابر مدرسه خان اجتماع کنند و به خانه حضرت آیت اللّه العظمی مرعشی نجفی رحمه الله بروند. در ساعت سه، مردم و طلاب در حسینیه ایشان گرد آمدند. آیت اللّه العظمی مرعشی نجفی رحمه الله با گریه و ناراحتی بسیار، برای جمعیت سخنرانی کرد. ایشان با اعلام انزجار از مقاله اهانت آمیز و قدردانی از مقام والای روحانیت و حضرت امام رحمه الله، خطاب به رژیم گفت:

چرا شما یک پدر داغدار را مورد اهانت قرار دادید؟... خدا می داند که از وقتی این جریان را شنیده ام، دچار چشم درد شده ام.

پس از آن، جمعیت به منزل آیت اللّه العظمی سید صادق روحانی رفتند ایشان پس از بیان سخنانی محکم، از تظاهر کنندگان خواست: «کار را تا حصول نتیجه نهایی ادامه دهید».(۱)

غروب روز ۱۸ دی، با تعطیلی دبیرستان های قم، دانش آموزان نیز به انبوه جمعیت اعتراض کننده پیوستند و تظاهرات طلاب، دانش آموزان و مردم متدین به سمت حرم مطهر ادامه یافت.

نماز جماعت پرشکوه تظاهر کنندگان، به امامت آیت اللّه شیخ مرتضی حایری، در مسجد اعظم برگزار شد و سپس اعتراض پرخروش جمعیت

۱- نک :جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶، صص ۷۸ _ ۷۹؛ حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، صص ۲۰۳ _ ۲۰۴،۲۳۹ _ ۲۴۰؛ قیام حماسه آفرینان قم و تبریز و دیگر شهرهای ایران، صص ۴۰ _ ۴۳.

خشـمگین با شـعارهای «درود بر خمینی»، «مرگ بر حکومت پهلوی» و «مرگ بر این حکومت یزیدی» در شبستان های مسجد اعظم طنین افکند.

شعارهای رسا و کوبنده، نیروهای امنیتی و پلیس را به وحشت انداخت. از این رو، مسـجد اعظم و حرم مطهر حضـرت معصومه علیهاالسـلام را کاملاً محاصـره کردنـد و همه درهای خروجی را به کنترل خورد در آوردنـد چنـد تن از مأموران ساواک برای شناسـایی نیروهای مخالف وارد مسـجد اعظم شدنـد که تظاهر کننـدگان، آنان را شـناختند و کتک زدنـد. پس از یک ساعت محاصـره و درگیری، سـرانجام شـعارهای جمعیـت فروکش کرد و مردم آرام آرام از مسـجد خـارج شدنـد. پلیس ابتـدا هیچ واکنشـی نشـان نـداد، ولی پس از خروج انـدکی از مردم، ناگهان پلیس به سوی بقیه تظاهرکننـدگان هجوم برد. بـدین ترتیب، مخالفت های روز ۱۸ دی پایان یافت.(۱)

آن چه در روز ۱۸ دی روی داد، مقـدمه ای برای قیام خونین روز ۱۹ دی بود و توانست اهداف استادان و مدرسان و مراجع را تأمین کنـد. مدرسان و اسـتادان حوزه در جلسه ای که در خانه آیت اللّه حسـین نوری همدانی برگزار شد، تصـمیم گرفتند که خروش قم را به سـطح کشور و مرکز گسترش دهنـد. حوادث این روز، براساس برنامه های آنان پیش رفت و این برای حوزه و روحانیت و مردم متدین قم، مایه عزت و

۱- نک: حماسه ۱۹دی قم ۱۳۵۶، صص ۸۹ _ ۹۱؛ قیام حماسه آفرینان قم و تبریز و دیگر شهرهای ایران، صص ۴۴ _ ۴۶.

افتخار بود.

۳. قیام مردم قم در صبح و عصر روز ۱۹ دی ۱۳۵۶ و برخورد رژیم

۳. قیام مردم قم در صبح و عصر روز ۱۹ دی ۱۳۵۶ و برخورد رژیم

براساس تصمیم های جلسه مشورتی مراجع، استادان، مدرسان و طلاب حوزه علمیه قم در منزل آیت اللّه حسین نوری همدانی در شب ۱۸ دی، قرار شده بود پس از تعطیلی درس های حوزه در روز ۱۸ دی و اعلام اعتراض حوزه و مردم، درس های حوزه از روز ۱۹ دی برگزار شود تا آنان در آغاز یا پایان درس ها، مردم را از وضعیت آگاه سازند و به رژیم اعتراض کنند با این حال، یک تصمیم و اتفاق تازه شرایط را کاملاً دگرگون کرد. از آن جاکه بازاریان انقلابی و مؤمن قم کاملاً در جریان اعتراض های روز ۱۸ دی قرار نگرفته بودند و به دلیل ناهماهنگی، مغازه ها را تعطیل نکرده و از همراهی با تظاهرات طلاب و مردم و دانش آموزان بازمانده بودند، تصمیم گرفتند برای ابراز هم دردی با حوزه علمیه قم و وفاداری به آرمان های انقلابی حضرت امام رحمه الله و اعلام بیزاری از مقاله اهانت آمیز ۱۷ دی روزنامه اطلاعات، بازار را در روز ۱۹ دی تعطیل کنند. برای همگانی شدن و تأثیر ژرف تر این حرکت سیاسی و اعتراض آمیز، گروهی از فعالان بازار با بزرگان حوزه تماس گرفتند تا آنان فردا با بازاریان همراهی کنند. گفت وگوی بازاریان قم با برخی از استادان و بزرگان حوزه علمیه، به این نتیجه رسید که صبح روز ۱۹ دی، بازاریان پس از تعطیلی درس آقای موسوی تبریزی به سوی مسجد اعظم حرکت کنند. هم چنین از آیت اللّه العظمی شریعتمداری رحمه الله که

زودتر از همه مراجع (ساعت ۸ صبح)، درس خارج خود را آغاز می کرد، بخواهند برای هم دردی با بازار، درس خود را تعطیل کند.(۱)

صبح روز ۱۹ دی ۵۶، اطلاعیه ای در بازار قم نصب شد که در آن تأکید شده بود:

بازار قم امروز در پشتیبانی از حوزه و مرجعیت آیت اللّه خمینی و در اعتراض به اهانت به ساحت مقدس ایشان تعطیل است.

آن روز صبح، بازاریان وعده ای از طلبه ها به صورت دسته جمعی به سوی مسجد اعظم حرکت کردند. مردم و طلاب دیگر نیز در میان راه به جمعیت پیوستند. اندک اندک تعداد تظاهرکنندگان به هزار نفر رسید. جمعیت اجتماع کننده در حیاط مسجد اعظم به سردادن شعارهای اعتراض آمیز علیه رژیم پرداختند. چند نفر به داخل مسجد اعظم رفتند و از آیت اللّه العظمی شریعتمداری رحمه الله، خواستند برای هم دردی با مردم و بازاریان متدین و انقلابی، درس خود را تعطیل کند. ایشان پس از خبردار شدن از وضعیت جدید، درس خود را نیمه تمام گذاشت. در پی آن، درس های مراجع دیگر نیز تعطیل شد. آیت اللّه العظمی گلپایگانی رحمه الله هم در ساعت ۹ در شبستان دیگر مسجد اعظم درس داشت که آن جا حاضر نشد. هم چنین درس ساعت ۱۰ آیت اللّه العظمی مرعشی نجفی رحمه الله در مسجد بالا سر و درس آیت اللّه شیخ هاشم آملی در مسجد اعظم و نیز درس خارج آیت الله مرتضی حایری در مسجد عشقعلی برگزار

۱- نک: جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۸۱؛ حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، ص ۱۸۶.

نشد. بدین ترتیب، راهپیمایان در ادامه حرکت روز پیش، به سوی بیت مراجع و علما حرکت کردند.(۱)

با تعطیلی حوزه علمیه و بازار و تصمیم همه اهالی شهر قم، روز ۱۹ دی به یک روز فراموش نشدنی تبدیل شد. اگر در ۱۸ دی بخشی از مردم و طلاب قم به فریاد برخاستند، در ۱۹ دی، همه شهر قم قیام کرد و خروشید. مردم خشمگین و وفادار به اسلام و آرمان های انقلابی حضرت امام خمینی رحمه الله و عاشق و دوست دار مراجع عالی قدر شیعه، بار دیگر جز خانه های روحانیت پایگاهی نمی شناختند. از این رو، پس از تعطیل شدن درس خارج آیت اللّه العظمی شریعتمداری رحمه الله ابتدا به خانه آیت اللّه میرزا هاشم آملی رفته و در آن جا گرد آمدند. ایشان از شخصیت والای امام سخن گفت و نسبت به مقاله اهانت آمیز ابراز بیزاری کرد. پس از آن، مردم به خانه علامه سیدمحمدحسین طباطبایی رحمه الله رفتند. علامه با وجود بیماری جسمی، در سخنان کوتاهی، مقاله ننگین روزنامه اطلاعات را محکوم و حمایت خود را از تظاهر کنندگان اعلام کرد. آن گاه ایشان از آیت اللّه محمد یزدی (که در همسایگی ایشان زندگی می کرد) خواست تا برای اجتماع کنندگان سخنرانی کند. ایشان نیز در سخنان تندی علیه رژیم گفت:

۱- نک: جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۸۱ _ ۸۲؛ حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، صص ۱۷۵ _ ۱۷۶.

در برابر این نوشته ها به هیچ وجه نمی شود بی تفاوت بود.(۱)

اجتماع کنندگان از سخنان علامه طباطبایی رحمه الله و آیت الله محمد یزدی به خشم آمدند و علیه رژیم شعار دادند و مصمم شدند که به اعتراض های خود ادامه دهند.

آن گاه جمعیت به سوی خانه آیت اللّه ناصر مکارم شیرازی حرکت و با ایشان دیدار کردند.

ایشان در سخنان مهم و با ارزشی، مردم را نسبت به دو عامل مهم پیروزی؛ یعنی اتحاد و هم بستگی در برابر توطئه های تفرقه افکنانه دشمن و آگاهی و بیداری نسبت به نقشه های آنان توجه داد. آن گاه گفت:

این گونه مطالب بدون جواب نمی ماند و ساده و ارزان هم تمام نمی شود.... آقایان مراجع، مدرسین و همه با برنامه ها و حرکت های دیروز و امروز ثابت کردند که این مسأله ای نیست که بشود در میان روحانیت تفرقه انداخت و اهداف این مرد بزرگ (امام خمینی رحمه الله) را به این عنوان کوبیده و نا دیده گرفت.

آیت اللّه مکارم شیرازی درباره وقایع آن روز می گوید:

از جمله منازلی که آمدند، منزل ما بود. من دیدم جمعیت طلبه ها به قدری زیاد است که منزل گنجایش آنان را ندارد. پس گفتم که به اتفاق به سمت مدرسه امیرالمؤمنین علیه السلام حرکت کنیم. در سالن مدرسه، اجتماع بزرگی برپا شد. از من خواستند که برای جمع صحبت کنم. من هم طی سخنرانی، نسبت به توطئه های دشمن هشدار دادم و گفتم مساله

۱- نک: جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۸۲ _ ۸۳؛ حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، صص ۲۴۷؛ قیام حماسه آفرینان قم و تبریز و دیگر شهرهای ایران، صص ۴۶ _ ۴۷.

تنها هتاکی نسبت به امام نیست، بلکه به همه مقدسات و به همه ما توهین شده است، لذا باید از هر گونه جدایی و تشتت بپرهیزیم، اگر بناست زنده بمانیم، باید همه زنده بمانیم، اگر بناست بمیریم، باید همه بمیریم.(۱)

تظاهر کنندگان در آخرین برنامه پیش از ظهر ۱۹ دی در خانه آیت اللّه العظمی وحید خراسانی گرد آمدند. ابتدا آقای مروی خراسانی سخنرانی کرد و سپس آیت اللّه وحید خراسانی سخنان مهمی برای مردم و طلاب بیان داشت. وی مقاله اهانت آمیز روزنامه اطلاعات را «نوشته ای پلید» خواند و آن را به شدت محکوم کرد و شعری خواند که برای همیشه در خاطره ها ماند:

کی شود در یا به پوز سگ، نجس

کی شود خورشید از پف، منتمس(۲)

بدین ترتیب، اعتراض های مردم مؤمن و انقلابی قم تا اذان ظهر روز ۱۹ دی پایان یافت، ولی اجتماع کنندگان قرار گذاشتند تا برای ادامه اعتراض های خود دوباره در عصر همین روز، برای رفتن به خانه های آیت الله نوری همدانی، آیت اللّه سلطانی طباطبایی و آیت اللّه مشکینی، در میدان آستانه و اطراف حرم گرد هم آیند. هم چنین در این هنگام، خبر رسید که عده ای از بازاریان و دانشجویان دانشگاه های تهران نیز در

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۸۳؛ حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، صص ۱۶۱ _ ۲۶۳؛ روزها و رویدادها، ج ۳، ۳۶۹؛ قیام حماسه آفرینان قم و تبریز و شهرهای دیگر ایران، ص ۴۷.

۲- جایگاه قیام ۱۹دی ۱۳۵۶ درانقلاب اسلامی، ص ۸۳ _ ۸۴؛ حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، ص ۲۵۹؛ قیامحماسه آفرینان قم و تبریز و شهرهای دیگر ایران، ص ۴۷.

تظاهرات بعد از ظهر قم شرکت می کنند.

اعلام خبر شرکت بازاریان و دانشجویان دانشگاههای تهران در اعتراض های مردم قم، فعالان حرکت های مردمی را به این فکر وا داشت تا برای برنامه های بعد از ظهر ۱۹ دی تدابیر ویژه ای بیاندیشند. از این رو، تلاش های گسترده ای برای هرچه باشکوه راه پیمایی بعد از ظهر انجام گرفت. چند بلندگو در خانه آیت اللّه نوری همدانی (کوچه بیگدلی در خیابان صفاییه) نصب شد تا سخنان ایشان به گوش همه مردم برسد.(۱)

از ساعت ۳۰/۱۴ دقیقه بعد از ظهر روز ۱۹ دی، مردم در میدان آستانه و اطراف مدرسه خان گرد آمدند. این بار، به دو دلیل، تظاهرات با شکوه تر از پیش برگزار شد: یکی، به دلیل شرکت مردم و دانشجویان تهران و دیگر، به دلیل فروکش کردن ترس و وحشت مردم.

ساعت ۱۵/۱۵ دقیقه، جمعیت به سوی خانه آیت اللّه نوری حرکت کرد. کوچه بیگدلی و خانه ایشان پر از جمعیت شد. ابتدا حجت الاسلام سید حسین موسوی تبریزی (داماد آیت الله نوری) برای مردم سخنرانی کرد. وی گفت:

... این ملت ما، این بازار مسلمین ما، این جوان های ما، این طلاب و این روحانیت ما، این مراجع محترم ما، این اساتید بزرگ ما و این دانشجویان ما و مهندسان ما، همه شان نشان می دهند که ما همگی در پشتیبانی از آن مرجع عالی قدر بوده ایم و هستیم.(۲)

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۸۴.

۲- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۸۴؛ حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، ص ۲۶۸.

نـام رهبر نهضت اسـلامی «آیت اللّه العظمی خمینی رحمه الله » جمعیت حاضـر را به شور و هیجان واداشت و صـلوات مردم در کوچه ها و خیابان ها طنین انداز شد. سپس در میان شور و هیجان مردم، آیت اللّه نوری به سخنرانی پرداخت که سبب افزایش روحیه و حرکت اعتراض آمیز مردم شد. وی تأکید کرد:

در این روزنامه البته سعی شده که فرد بسیار باعظمتی از روحانیت یک شخصیت بسیار بارزی که مانند خورشید عظمتش می درخشد، این را از روحانیت جدا کند.

آیت اللّه نوری با خواندن این اشعار، سخنانش را ادامه داد:

شمع حق را پف کنی تو ای عجوز

هم تو سوزی هم سرت ای گنده پوز!

چون تو خفاشان بسی بینند خواب

این جهان ماند یتیم از آفتاب

مه فشاند نور و سگ عوعو کند

هر کسی بر طینت خود می تند!(۱)

جمعیت انبوه مردم پس از شـنیدن سـخنرانی پرهیجان و تأمل برانگیز آیت اللّه نوری، به سوی خانه آیت اللّه سـلطانی طباطبایی رحمه الله حرکت کردنـد. نیروهـای پلیسـی و امنیتی (کمانـدوها و نیروهـای سـاواک) که از پیش در این منطقه و در پشت بـام کلانتری یـک، خود را آمـاده کرده بودنـد، در چهـار راه بیمارسـتان به قشـرهای گونـاگون مردم از جمله طلاب، کـارگران، بازاریان، دانشجویان، دانش آموزان و کارمندان و

۱- جایگـاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسـلامی، صص ۸۴ _ ۸۵؛ حماسه ۱۹ دی قـم ۱۳۵۶، صص ۲۷۴ _ ۲۷۵؛ روزها و رویدادها، ج ۳، ص ۳۷۰؛ قیام حماسه آفرینان قم و تبریز و شهرهای دیگر ایران، صص ۴۸ _ ۴۹.

معلمان، حمله کردنـد و با مردم اعتراض کننـده درگیر شدنـد. مأموران رژیم ابتـدا شـیشه های بانک صادرات را شکسـتند و به تیراندازی هوایی پرداختند.

مردم برای در امان مانـدن از گلوله و چماق و باتوم، به کوچه های خیابان صـفاییه و حجتیه فرار کردند، ولی اندکی بعد، خود را با سنگ و آجر و... مجهز کردند و به مقابله با نیروهای مسلح رژیم پرداختند.

خیابـان هـا و کـوچه هـای این منطقه صـحنه درگیری و برخوردهـای خشونت آمیز شـد و عـده ای از مردم و طلاـب، به وسـیله دژخیمان حکومت به شـهادت رسـیدند. طلاب و مردمی که به مدرسه حجتیه پناه برده بودند، مورد هجوم نیروهای مسـلح قرار گرفتند و برخی شهید و برخی دیگر مجروح شدند.(۱)

اطراف حرم مطهر نیز صحنه درگیری و کشتار مردم بود. سربازان و کماندوهای رژیم، با گلوله های اشک آور به مدرسه خان حمله کردنـد تـا طلاـب پناه برده به حجره های این مـدرسه را دسـتگیر کننـد. شـعار «مرگ برشاه» در این مکان برای اولین بار سرداده شـد. نیروهای مسـلح رژیم، تا ساعت های پایانی شب، تظاهرات مردم و روحانیت را سـرکوب و عده زیادی را مجروح کردند. و چند تن از آنان را به شهادت رساندند.

درگیری و خشونت تا ساعت ۲۲ شب ادامه یافت. کوچه ها و

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۸۵ _ ۸۶؛ نهضت روحانیون ایران، ج ۷، ص ۲۶؛ قیام حماسه آفرینان قم و تبریز و دیگر شهرهای ایران، صص ۴۹ _ ۵۱.

خیابان های اطراف حرم، صحنه های جنگ و گریز بود. تا پاسی از شب صدای گلوله به گوش می رسید. خیابان های صفاییه، حجتیه و کوچه های اطراف این خیابان از کفش ها، عباها، عمامه های خونی شهدا و مردم متدین و طلاب مبارز پرشده بود. نیروهای رژیم، برای جلوگیری از ادامه خشونت و درگیری، همان شب به شست و شوی خیابان و جمع آوری اشیا و از بین بردن آثار خرابی پرداختند.(۱)

۴. تعداد شهدا و مجروحان قیام ۱۹ دی

۴. تعداد شهدا و مجروحان قیام ۱۹ دی

آمار دقیقی از تعداد شهدا و مجروحان قیام ۱۹ دی در تاریخ انقلاب ثبت نشده است. هر چند به طور پراکنده آمار محدودی ارایه شده است، ولی تعداد شهدا و مجروحان، بیش تر به نظر می رسد؛ زیرا بسیاری از مجروحان به دلایلی مانند ترس از تعقیب شدن به وسیله رژیم یا سطحی بودن جراحت، به بیمارستان ها مراجعه نکردند.

در بیش تر سخنرانی ها و اعلامیه های مربوط به قیام ۱۹ دی از تعداد شهدا یا زخمی ها با عبارت: «گروه زیادی، تعداد زیادی یا عده زیادی» یاد شده است.(۲)

امام خمینی رحمه الله در پیام خود به ملت ایران درباره کشتار وحشیانه

۱- روزها و رویدادها، ج ۳، ص ۳۷۰؛ قیام حماسه آفرینان قم و تبریز و دیگر شهرهای ایران، ص ۵۱؛ جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۸۶.

۲- نک: حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، صص ۲۲۱، ۲۲۶، ۲۲۷، ۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۳، ۳۲۴، ۳۷۷، ۳۴۷، ۳۴۸، ۳۴۹، ۳۵۵، ۳۵۶.

رژیم در ماه صفر (بهمن ماه ۵۶) چنین می گوید:

... شاه خواست ضرب شستی به ملت مسلمان نشان دهد. پس از تمامیت حساب با رئیس جمهوری امریکا، با بهانه مختصری که مأمورین ایجاد کردند، مرکز تشیع و حوزه فقاهت اسلام را در جوار مرقد پاک فاطمه معصومه علیهاالسلام به مسلسل بست و جمعیت بی گناه فراوانی از جوانان حوزه علمیه و متدینین غیور شهر مذهبی قم را در خاک و خون کشیده به قتل رساند و تاکنون آمار آن ها در دست نیست و مقتولین را از هفتاد تا سیصد، تا حال گفته اند و عدد مجروحین را خدا می داند.(۱)

آیت اللّه العظمی سید صادق روحانی در اعلامیه خود درباره کشتار ۱۹ دی راهپیمایان در قم، از تعداد شهدا و مجروحان چنین یاد می کند:

... خیابان ها را خون گرفت و ساعتی نگذشت که ده ها مقتول و عده زیادی مجروح که حال عده ای از آن ها وخیم است، در خیابان به روی هم انباشته شد....(۲)

بنابر گفته های فرماندار قم در صورت جلسه کمیسیون حفظ امنیت اجتماعی شهرستان قم در روز ۲۱/۱۰/۱۳۵۶، ماجرای روزهای ۱۸، ۱۹، ۲۰ دی ماه، هشت شهید برجای گذاشت.(۳)

در آن زمان، روزنامه اطلاعات به نقل از خبرگزاری پارس گزارش داد:

۱- امام خمینی رحمه الله، صحیفه امام، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمه الله، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تهران، چاپ سوم، زمستان ۷۹، ج ۳، ص ۳۱۵.
۲- امام خمینی رحمه الله، صحیفه امام، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمه الله، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تهران، چاپ سوم، زمستان ۷۹، ج ۳، صص ۳۷۵ _ ۳۷۶.
۳- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۱۳۸.

... در تظاهرات خونین قم، شش نفر کشته و نه نفر زخمی شدند.(۱)

آن روز مردم، تعدادی از مجروحان را برای مداوا به بیمارستان آیت اللّه العظمی گلپایگانی رساندند. طلاب مدرسه رسالت (واقع در کوچه ممتاز) نیز به مداوای زخمیان پرداختند. نیروهای رژیم پس از خبردار شدن از انتقال مجروحان و شهدا به بیمارستان رفته و تهدید کردند که اجساد شهدا را باید به آنان تحویل دهند و نیروهای زخمی را به هیچ وجه مداوا نکنند. مسئولان بیمارستان پس از آن که خبر مخالفت شدید آیت اللّه العظمی گلپایگانی رحمه الله با درخواست نیروهای امنیتی را شنیدند، با تحویل اجساد شهدا به رژیم مخالفت و مجروحان حادثه را مدارا کردند. هدف رژیم از تحویل گرفتن اجساد شهدا، این بود که تشییع جنازه آنان سبب تظاهرات و راهپیمایی دیگری نشود. مردم انقلابی نه تنها اجساد را تحویل ساواک ندادند، بلکه به دلیل این که بیمارستان آقای گلپایگانی رحمه الله سردخانه نداشت، شهدا را پنهانی به بیمارستان کامکار منتقل کردند. مجروحان در بیمارستان های گلپایگانی و کامکار مداوا شدند و برخی از مجروحانی که در شرایط نامساعدتری بودند، با نام مستعار و با همکاری پزشکان متعهد در بیمارستان بستری گردیدند.(۲)

۱- هفت هزار روز تاریخ ایران و انقلاب اسلامی، ج ۲، ص ۷۷۸.

۲- نک: حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، صص ۶۰، ۶۱ و ۶۶.

۵. حذف مقاله رشیدی مطلق در روزنامه های توزیع شده در تهران

۵. حذف مقاله رشیدی مطلق در روزنامه های توزیع شده در تهران

گفته اند مقاله رشیدی مطلق که منشأ حرکت ۱۹ دی بود، در چاپ اول روزنامه که به شهرستان ها فرستاده می شد، چاپ شده بود، ولی در چاپ های بعدی که در خود تهران توزیع شد، اثری از آن نبود. به گونه ای که بعضی از مردم تهران که در پی دیدن متن روزنامه و مقاله بودند، روزنامه را از قم تهیه می کردند. البته برخی گفته اند که به نظر می رسد این مطلب جز «شنیده ها» و «شایعاتی» باشد که آن زمان در قم منتشر شده است، در حالی که مسئله حذف مقاله رشیدی مطلق از روزنامه های تهران درست نیست.(۱)

۶. پایان ماجرا

۶. پایان ماجرا

قیام خونین ۱۹ دی، با شهادت تعدادی از مردم و طلاب و مجروح شدن عده زیادی از تظاهر کنندگان، در ساعت های پایانی شب پایان گرفت.

صبح روز بعد (۲۰ دی ۵۶) پلیس و نیروهای امنیتی، خیابان های محل درگیری در چهار راه بیمارستان را اشغال کردند و مانع از تجمع مردم در این مکان شدند، ولی گروهی از طلاب انقلابی، در اعتراض به جنایات روز گذشته، در خانه آیت اللّه العظمی گلپایگانی رحمه الله واقع در خیابان چهار مردان (خیابان انقلاب) گرد آمدند، ولی ایشان در منزل حضور نداشتند.

اجتماع کنندگان خواهان واکنش سریع و قاطع ایشان علیه رژیم

۱- حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، ص ۲۱۸.

شدند که ناگهان با پرتاب گاز اشک آور به وسیله مأموران رژیم مورد هجوم قرار گرفتند. جمعیت پراکنده شدند و هرکدام به سویی فرار کردند. در میان راه، آیت اللّه یزدی به جمعیت برخورد می کند و از آنان می خواهد دوباره به خانه آیت اللّه العظمی گلپایگانی رحمه الله بازگردند. مردم چنین می کنند. آیت اللّه یزدی در این جمع، سخنرانی و این عبارات را بیان می کند:

فرمان خدا، قاطع؛ فرمان خدا، محکم. اطاعت از فرمان خدا، واجب و سرپیچی از فرمان خدا، کفر و الحاد است.

آن گاه تصمیم نهایی را که از سوی بزرگان مراجع گرفته شده بود، چنین اعلام می دارد:

من از پیش آقایان مراجع می آیم. آن ها جلسه ای داشتند و تصمیم گیری می کردند. من بی پرده به آن ها گفتم این طلبه ها و مردم کشته داده اند، زخمی داده اند. من اگر آن جا (منزل آقای گلپایگانی _ که مردم و طلاب اجتماع کردند _) بروم چه به آن ها بگویم؟ بدانید که دشمن وحشی است. از هر درنده ای، درنده تر است.

فعلاًـ از تجمع خودداری کنید. امروز روزی است که باید وارد میدان شد، ولی چون دشمن وحشی است، فعلاًـ از تجمع خودداری کنید. دستور آقایان (مراجع) همین بوده و این که حوزه باید تعطیل باشد.(۱)

۱- حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، صص ۱۰۳ _ ۲۰۹؛ جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۸۷؛ قیام حماسه آفرینان قم و تبریز و دیگر شهرهای ایران، صص ۵۳ _ ۵۴.

فصل چهارم : واکنش گروه ها و جمعیت های گوناگون به قیام ۱۹ دی

اشاره

فصل چهارم : واکنش گروه ها و جمعیت های گوناگون به قیام ۱۹ دی

قیام ۱۹ دی مردم قم که در تاریخ انقلاب اسلامی ایران به عنوان جرقه انقلاب و سرسلسله حرکت های بعدی علیه رژیم شاه معرفی شده، بازتاب ها و واکنش های گوناگونی در داخل و خارج ایران داشته است. همین بازتاب ها و واکنش ها است که اهمیت یک واقعه را نشان می دهد. قیام ۱۹ دی به اعتراف دوست و دشمن بسیار با اهمیت بوده و نقش مؤثری در پیروزی انقلاب اسلامی ایران در ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ داشته است. گروه های گوناگون مذهبی ـ ملی، نسبت به این قیام حساسیت نشان داده و با اعلام حمایت از قیام مردم، رژیم را به دلیل سرکوب قیام و به شهادت رساندن و مجروح ساختن مردم و روحانیت محکوم کرده اند. مراجع قم و علمای شهرهای گوناگون کشور نیز با صدور اطلاعیه ها و بیانیه هایی با نقد حکومت موجود، مردم را به ادامه مبارزه فرا خواندند. بازاریان، دانشگاهیان و گروه های سیاسی، هر یک به این رویداد مهم توجه کردند و رژیم را به شدت مورد حمله قرار دادند.

دولت پهلوی که از پی آمدهای این قیام به شدت هراسیده بود، کوشید در مرحله اول، قیام مردم به رهبری روحانیت را به عنوان

اغتشاش و آشوب و در گام دوم، انقلابی ها را افرادی بی تمدن و بی فرهنگ معرفی کند. در آخرین مرحله نیز برای رهایی از خطرهای احتمالی، دسته ای از روحانیان فعال و سازمان دهندگان قیام ۱۹ دی را به نقاط دور دست تبعید کرد.

۱. واکنش روحانیت

۱. واکنش روحانیت

پس از قیام ۱۹ دی، مراجع در نشستی به این نتیجه رسیدند که به دلیل بی رحمی رژیم و جسارت مأموران امنیتی در سرکوب خونین مردم، آنان را به آرامش دعوت کنند.

با توجه به سخنرانی آیت اللّه یزدی در خانه آیت اللّه العظمی گلپایگانی رحمه الله، سیاست های مراجع و علمای بزرگ بر این بود که طلاب و مردم، مخالفت های خود را از راه های دیگری ادامه دهند و در این شرایط حساس از فعالیت های آشکار خودداری کنند. آنان با این تصمیم از کشتار عمومی و ایجاد بحران جدید بر سر راه نهضت اسلامی جلوگیری کردند. از سوی دیگر، همه مراجع و علمای بزرگ حوزه، اقدام جنایتکارانه رژیم و کشتار مردم متدین قم و طلاب مبارز را محکوم ساختند. در بیانیه ها و اعلامیه های اعتراض آمیز مراجع و علما، به این نکته اشاره شده بود که رژیم شاه مخالف موازین دین اسلام است و مردم ثابت کردند که ملتی با شعور و حامی اسلامند.

آیت اللّه العظمی گلپایگانی رحمه الله در نامه خود به آیت اللّه العظمی خوانساری که یک روز پس از حادثه نوشته شد، بر این نکته تأکید کرده

بود که:

مأموران دولت به جای توجه به اعتراض صحیح و منطقی آقایان طلاب و مردم بی دفاع، اعمالی که در تمام جوامع بشری محکوم است، مرتکب و با اسلحه گرم با آن ها روبه رو شدند و عده ای بی گناه را به قتل رسانده و جمع زیادی را مجروح و مصدوم نمودند.(۱)

روحانیان مبارز که در قیام خونین ۱۹ دی نقش بسزایی داشتند، در اعلامیه ای در تاریخ ۲۰/۱۰/۵۶، رژیم شاه را به شدت محکوم کردند. در این اعلامیه که باادبیات نوین سیاسی نوشته شد، دموکراسی ادعایی شاه مورد انتقاد قرار گرفت. در آغاز این پیام آمده است:

هیأت حاکمه جبار، برای هدم اسلام و مسلمین و کوبیدن حوزه های علمیه هر روز به کاری دست می زند و به ایجاد محیط وحشت و خفقان قناعت نکرده و مستقیما به کشتار مردم و طلاب بی پناه حوزه علمیه قم پرداخته است... شاه جنایتکار باز هم دم از اسلام می زند.(۲)

علما، استادان و مدرسان حوزه علمیه قم نیز در نامه ها و اعلامیه های مشترک، رژیم را محکوم و از تلاش طلاب و مردم در دفاع از کیان اسلام و حیثیت روحانیت و امام قدردانی کردند. در اعلامیه آنان که در تاریخ ۲۲ دی ۵۶ صادر شد، با توضیح چگونگی قیام و علت اعتراض های برحق مردم و طلاب قم، بر این نکته تأکید گشته است که:

آیا این است معنای آزادی و دموکراسی و طرفداری از حقوق بشر که هیأت حاکمه از آن دم می زند؟ آیا حمله مسلحانه و به گلوله بستن

۱- حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، ص ۳۱۹.

۲- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۹۳.

عده ای بی گناه که با کمال نظم و آرامش در حرکت بودند، طرفداری از حقوق بشر است؟آیا فضای باز سیاسی همین است که اگر کسانی به مطالب غیر واقعی روزنامه اعتراض کنند، در برابر گلوله قرار گیرند...!؟(۱)

در اعلامیه چند صفحه ای حوزه علمیه قم که نشان دهنده ژرفای قیام اسلامی و پلیدی رژیم و حاکمان استعماری بین المللی است، به مسئله مهمی اشاره شده که حاکی از تلاش مبارزان برای پی گیری اهداف قیام ۱۹ دی و سازمان دهی جدید برای سرعت بخشیدن به انقلاب و پیروزی بر رژیم است. در این اعلامیه بسیار مهم چنین آمده است:

بی گمان، از این به بعد شاهد درگیری های باز هم خونین تر میان ملت و رژیم خواهیم بود، ولی با وجود فضای چنین تنگ و شکننده و هستی سوز و شرف برباده، ملت ایران به پایمردی ارادی پولادین و سازمان دهی بیش تر مبارزات خود، راه دشوار مبارزه با رژیمی را که مظهر فساد و دشمن قانون و آزادگی است، ادامه می دهد و با توجه به بی آبرویی فزاینده حکومت ضددینی و ملی ایران در مجامع آزاد بین المللی ورشکستگی سیاسی و اخلاقی و اقتصادی آن، پایان راه مبارزه و نیل به آزادی را نزدیک می بیند و خشونت فزاینده رژیم را نشانه سستی بنیاد آن به حساب می آورد.(۲)

علاوه بر قم، روحانیان و علمای شهرستان های گوناگون از جمله

۱- حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، ص ۳۴۸.

۲- حماسه دی قم ۱۳۵۶، ص ۳۶۷؛ قیام حماسه آفرینان قم و تبریز و دیگر شهرهای ایران، ص ۱۰۱.

تهران، اصفهان، شیراز، مشهد و تبریز نسبت به سرکوب خونین قیام مردم قم واکنش نشان دادند و باقدردانی از حضور مردم و روحانیون قم و تأکید بر ادامه مبارزه، اقدام رژیم را محکوم کردند. در نامه ای که به امضای بیش از ۸۰ نفر از علما و روحانیان مبارز تهران خطاب به مراجع تقلید نوشته شد و در تاریخ ۲۰ دی ۵۶ منتشر گردید، چنین آمده است:

جای کمال تأثر و تأسف است که مقامات مسئول، به جای اقدام جدی برای تنبیه توهین کننده [مقاله نویس ۱۷ دی]، جسورانه به روی مردم مسلمان بی پناهی که برای ادای وظیفه دینی و وجدانی خود در قم اقدام کرده اند، آتش گشود.(۱)

واکنش های روحانیت به سرکوب قیام ۱۹ دی، از فردای سرکوب قیام تا لحظه قیام مردم تبریز که اربعین شهدای ۱۹ دی قم را به حماسه خونین تبدیل کردند، ادامه یافت و حلقه مبارزه و واکنش های پی در پی روحانیت به هم دیگر متصل شد. حتی نوروز سال ۱۳۵۷، از سوی علما و بزرگان حوزه به عنوان عزای عمومی اعلام گردید؛ چرا که آنان کشتار وحشیانه قم و تبریز را مانع از جشن و شادی می دانستند.

هم چنین امام خمینی رحمه الله ــ رهبر نهضت اسلامی و مرجعی که به وسیله رژیم مورد اهانت قرار گرفت و قیام ۱۹ دی برای دفاع از حریم ایشان صورت پذیرفت ــ در برابر کشتار مردم و طلاب واکنش شدید نشان داد. باید گفت موضع گیری حضرت امام رحمه الله با تأخیر صورت

۱- حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، صص ۳۴۳، ۳۵۱، ۳۵۳ و ۳۵۹.

گرفت؛ زیرا امام نسبت به وقایع و مسایل مربوط به نهضت اسلامی دقت نظر زیادی داشت و تا روشن شدن اصل قضیه و ماهیت واقعی آن، از هر گونه اظهار نظری خودداری می کرد. مسئله دیگر که در آن روزها، رژیم شاه کوشش می کرد تا خطوط ارتباطی با نجف اشرف قطع شود و ایشان از وضعیت ایران بی خبر بماند. از این رو، نخستین واکنش امام، به آخرین روزهای دی ماه ۵۶ باز می گردد.

امام در سخنرانی بسیار مهم در مسجد شیخ انصاری نجف اشرف که یاد آور سخنرانی آتشین ایشان در مدرسه فیضیه است، به شخص شاه و رژیم شاهنشاهی و سیاست های ضداسلامی دولت حلمه می کند و فصل تازه ای را درنهضت اسلامی مردم ایران می گشاید.

هرچند در روزهای حادثه خونین قم، شاه وهمسرش برای این که وانمود کنند «ازماجراهای جزئی ایران چندان اطلاعی ندارند و مساله مهمی نیست»، به امریکا و مصر رفتند، ولی تیزبینی امام سبب شد تا شخص شاه به عنوان مسئوول اصلی خیانت و کانون مرکزی فتنه ها در ایران معرف شود.(۱)

امام پس از دریافت گزارش کشتار ۱۹ دی قم در سخنرانی کوبنده اش پس از عرض تسلیت به ملت، با اشاره به سفر کارتر به ایران، به بیان جنایت های سلطنت غیرقانونی پهلوی پرداخت. ایشان مفاسد ارتش،

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۹۵ _ ۹۶.

دانشگاه و مجلس شاهنشاهی را برشمرد و از همه مردم ایران خواست تا به منظور ادامه مبارزه با رژیم شاه، از تفرقه بپرهیزند:

ملت ایران را بایـد مـا از آن تشـکر کنیم؛ ملت بیـداری است، ملت هشـیار و مقاومی است در مقابل ظلم. در عین حالی که این همه ظلم می بینـد، این همه کشـته می دهـد، در عین حال، مقاومت می کنـد، ایسـتادگی می کند و این ایسـتادگی ها به نتیجه خواهد رسید.

امام رحمه الله با توصـیف شاه به عنوان یک آدم فاسد، به مردم اطمینان داد که حادثه قم به دستور شخص شاه صورت گرفته و کسی جرأت چنین کاری را نداشته است:

این بی عرضه ها [شاه و دارو دسـته اش] که در سـلاطین یا در مقابل رئیس جمهورها، خصوصا رئیس جمهور امریکای بالفعل، این قدر خاضـعند و این قدر چاپلوسـند و خودشان را وابسـته و پیوسـته به آن ها می دانند، همین بی عرضه ها، از بی عرضـگی شـان وقتی که وارد می شونـد در جمعیت خودشـان، چون مسـلط هسـتند، این ها را اذیت می کننـد، دست بوسـی می کننـد و چاپلوسی وقتی که می رسند به مملکت خودشان، شروع می کنند به کارهای هرزگی».(۱)

علاوه بر این، امام در پیامی به ملت ایران، به مناسـبت کشـتار وحشـیانه مردم قم در ۱۹ دی ۵۶، با حمله شدیـد به رژیم شاه و امریکا، به ملت شـریف ایران مژده می دهـد که: «رژیم سـتمگر شاه نفس های آخرش را می کشـد.» ایشان تأکید می کند که: «این قتل های بی رحمانه

۱- جایگـاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسـلامی، صص ۹۶ _ ۱۰۹؛ امام خمینی رحمه الله، کوثر، مؤسـسه تنظیم و نشـر آثار امام خمینی رحمه الله، تهران، ۱۳۷۴، ج ۱، صص ۳۲۴ _ ۳۳۰.

نشانه وحشت زدگی و حرکات مذبوحانه است» و «باید این رژیم فاسد ارباب و نوکری بدانند که این تبلیغات تار عنکبوتی نمی تواند ملتی را که با کمال بیداری و هوشمندی برپاخاسته، اغفال کند».(۱)

امام خمینی رحمه الله در این پیام، علاوه بر محکوم کردن رژیم و تأکید بر ویرانی بنیادهای حکومت استبدادی شاه، بر مفید بودن روش سیاسی «مبارزه قانونی» با رژیم که از سوی برخی افراد و گروه های سیاسی پی گیری می شد، خط بطلان کشید. ایشان راه مبارزه با رژیم را تنها از بین بردن کامل آن معرفی کرد و از همه مبارزان و مردم انقلابی خواست که:

... به آن ها که از چارچوب قانون اساسی دم می زنند، تذکر دهند که با این کلمه، صحه بر رژیم سلطنتی فاسد موجود نگذارند. تا این دودمان فاسد بر مقدرات کشور حکومت می کنند، نه از آزادی و استقلال کشور خبری است و نه مردم روی سعادت می بینند.(۲)

واکنش حضرت امام نسبت به کشتار قیام ۱۹ دی قم، در این دو مورد خلاصه نمی شد. ایشان برای ابراز هم دردی و جدیت در مبارزه و اثبات اهمیت موضوع، درس های خود را به مدت یک هفته تعطیل کرد تا اهداف و ماهیت این واقعه در سطح داخل و خارج کشور آشکار شود. افزون بر آن، به رژیم بفهماند که روحانیت و مردم متدین، برای

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۹۷؛ امام خمینی، صحیفه نور، تهران، ارشاد اسلامی، ۱۳۷۴، ج ۱ صص ۴۵۰ _ ۴۵۱.

۲- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۹۷؛ صحیفه نور، ج ۱، ص ۴۵۲.

انتقام گرفتن از خون شهدا،آرام و قرار نخواهند داشت و از اهمیت اصل قیام و مبارزه کاملاً آگاهند.

امام در سخنرانی خود به مناسبت اربعین شهدای قم، به دولت های امریکا و انگلیس و دیگر دولت هایی که اعلامیه حقوق بشر را امضا کرده اند، ولی از شاه و جنایت های او حمایت می کنند، به شدت اعتراض کرد. ایشان امریکا را منشأ سیه روزی ملت ایران دانست و با معرفی شاه به عنوان مقصر اصلی کشتار قم، خطر اندیشه جدایی دین از سیاست را گوشزد کرد. هم چنین با بیان وظایف مهم روحانیان و مردم در شرایط کنونی، از کسانی که در برابر رژیم سکوت کرده اند، گله و شکایت فرمود.(۱)

علاوه بر این ها، پاسخ های حضرت امام به نامه های بی شمار علما،روحانیان، دانشگاهیان، بازاریان و دانشجویان ایرانی خارج از کشور نیز باید در شمار واکنش های ایشان قرار گیرد. امام در این پاسخ ها نیز به روش های گوناگون، نسبت به قیام ۱۹ دی موضع گیری کرده و با اعتراض به شاه، از مردم خواسته است به نهضت خود ادامه دهند.(۲)به طور کلی، واکنش امام خمینی رحمه الله، حوزه های علمیه، مراجع، علمای بزرگ، استادان و مدرسان، روحانیون مبارز و طلاب سراسر کشور، بسیار

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۹۷؛ کوثر، ج ۱، صص ۳۴۵ _ ۳۶۴.

۲- جایگاه قیام ۱۹دی ۱۳۵۶در انقلاب اسلامی، ص۹۷؛ حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، صص ۴۷، ۶۷، ۱۲۶، ۱۵۸، ۱۸۶، ۱۹۱.

مهم، آینده ساز، بیدارگر و هدایت گر بود و در آشفتگی رژیم شاه نقش مؤثری داشت. هم چنین این واکنش ها سبب شد تا مسیر انقلاب هموار گردد و مردم هوشیارتر و بیدارتر از پیش، برای دفاع از اسلام و قرآن در صحنه باشند. افزون بر آن، زمینه ها را بیش از پیش برای فرو ریختن پایه های رژیم فراهم کرد.

۲. واکنش بازاریان

۲. واکنش بازاریان

بازاریان متدین که خواستار تشکیل حکومت و اجرای احکام اسلامی بودند، در تمامی مراحل انقلاب اسلامی از سال ۱۳۴۱ تا پیروزی انقلاب در ۲۲ بهمن ۱۳۵۷، نقش مهمی ایفا کرده اند. هر گاه به حریم اسلام و مرجعیت اهانت می شد، بازار هم گام با گروه های دیگر مردم، به اعتراض و مخالفت دست می زد. در واقعه ۱۹ دی نیز که به حریم روحانیت و شخص امام خمینی رحمه الله اهانت شده بود، بازار قم و تهران و شهرهای دیگر ایران، نقش مهمی ایفا کردند.

بازاریان به دلیل ارتباط معنوی با روحانیت و اعتقاد راسخ به مقام مرجعیت، همواره در وقایع انقلاب پشتیبان روحانیت بوده و در صحنه ها حضوری فعال و چشمگیر داشته و دارند. کشتار مردم در قیام ۱۹ دی، بازتاب فراوانی در میان بازاریان یافت. واکنش آنان در برابر رژیم، در حقیقت برخاسته از دو عامل بود: یکی این که خود در برگزاری مخالفت ها و اعتراض های مردمی نقش مستقیم داشتند و دوم این که نسبت به احکام صادر شده از سوی مراجع و روحانیت، احساس

مسئولیت می کردند.

بنابراین، واکنش این گروه، در راستای صورت پـذیرفتن اهداف و قیام و محکومیت رژیم ضد اسـلامی شاه بوده است. در این میـان، بـازار قم به دلیل همسایگی با مرکز فقه و فقاهت و هم زیستی در کنار مراجع، علمای شـیعه و طلاب و روحانیون حوزه، ویژگی خاصی دارد و نقش آن در همه حوادث و وقایع انقلاب اسلامی به خوبی نمایان و در این واقعه، نمایان تر است.

بازاریان قم، در ۱۹ دی برای شـرکت در تظاهرات عمومی، بازار را تعطیل کردند و سـرکوب قیام سـبب شد تا تعطیلی بازار به مـدت یـک هفته ادامه یابـد. ادامه تعطیلی _ که قرار بود یـک روز باشـد _ نشـان دهنـده انزجـار و نـاراحتی آنان از این واقعه خونین است. در ادامه مبـارزه هـا، سه نفر از بازاریان قم، دسـتگیر و به شـهرهای دیگر تبعیـد شدنـد. محکومیت این افراد که به وسیله کمیسیون امنیت اجتماعی قم صادر شده بود، نشان دهنده نقش ویژه بازار و واکنش به هنگام آنان در برابر رژیم است.

بازاریـان قم در ادامه اعـتراض هـای خود، در یـک حرکت انقلابی، در اربعین شـهدای ۱۹ دی، دوبـاره بـازار را تعطیل اعلام کردنـد. آنـان برای گرامی داشت آرمـان های شـهدا با شـرکت در مراسم های گوناگون و هم چنین برنامه ریزی های مراسم، برای تأمین هزینه های گوناگون آن نیز می کوشیدند.(۱)

۱- جایگاه قیام ۱۹دی ۱۳۵۶در انقلاب اسلامی، صص ۹۸ _ ۹۹.

واکنش بازاریـان تنهـا به قم محـدود نمی شـد، بلکه در منـاطق گونـاگون کشور و شـهرهای بزرگ به ویژه جاهایی که علما و روحانیان برجسته حضور داشتند، نسبت به واقعه ۱۹ دی واکنش نشان داده شد. در کتاب های تاریخی و اسناد انقلاب اسلامی به خـوبی به این مـورد اشـاره شـده است. تهران، اصـفهان، کاشـان، نجف آبـاد، شـیراز، جهرم، بابـل، زنجـان و برخی دیگر از شهرها، نقاطی بود که بازاریان به پیروی از علما و برای گرامی داشت شهدا، بازار را تعطیل کرده بودند.

در این میـان، تعطیلی بـازار تهران اهمیت به سـزایی داشـته است، به گونه ای که حضـرت امام خمینی رحمه الله از آن به عنوان شکوه واقعه ۱۹ دی یاد می کند:

ملت بیـدار شده، آقا !مردم بیدار شدند. اگر بیدار نبودند که بازارها را این طور نمی بسـتند. روز جمعه، روز پنجشـنبه از قراری که هم نقل شده است و هم مقامات اطلاعات رسـمی اطلاع داده اند، بازار تهران برای اعتراض تعطیل شده. مسئله تعطیلی بازار تهران یـک امر عـادی نیست... این آقا (شاه) که می گفت: «همه با من موافق هسـتند»، این بازار تهران، آن هم بازار اهواز، آن هم اصفهان، آن هم شیراز.(۱)

۳. واکنش دانشگاهیان و دانشجویان

۳. واکنش دانشگاهیان و دانشجویان

دانشـگاهیان (اسـتادان مبارز و انقلابی) و دانشجویان (انجمن های اسلامی سراسر کشور و خارج از ایران) در مراحل گوناگون انقلاب اسلامی همانند بازاریان نقش و حضور فعال داشتند و در برابر مبارزه رژیم علیه

۱- جایگاه قیام ۱۹دی ۱۳۵۶در انقلاب اسلامی، صص ۹۸ _ ۹۹؛ صحیفه نور، ج۲، ص ۹.

روحانیت واکنش نشان دادند. آنان در تظاهرات ۱۹ دی، از تهران به قم آمدنـد و در کنار مردم و روحانیت انقلابی به دفاع از اسـلام و امام پرداختند. آنان با تعطیل کردن کلاس های درس و مخالفت ها و اعتراض ها پی در پی به صف مبارزان پیوستند. هم چنین علاوه بر شـرکت مستقیم در قیام ۱۹ دی، به سـرکوب قیام، اعتراض و دانشگاه های گوناگون تهران و شهرستان های مهم کشور را به مرکز قیام و مبارزه تبدیل کردند.

نیروهای رژیم به اجتماع دانشـگاهیان در محوطه دانشـگاه تهران حمله بردنـد و زدوخوردهایی میان دو طرف صورت پذیرفت. هم چنین تجمع دانشـجویی دانشگاه صنعتی با حمله کماندهای رژیم روبه رو شد که در آن جریان، عده ای دستگیر و مجروح شدند. در این اجتماع ها، شـعارهای «مرگ بر شاه» و «زنده باد خاطره شهیدان قم» سر داده شد و بر روی پارچه هایی که حمل می کردند، عکس امام خمینی رحمه الله و نیز جمله «قاتل شهدا، شاه» به چشم می خورد.

واکنش دانشـجویان در خـارج از کشور نیز قابـل تأمـل است. اعتراض هـای دسـته جمعی دانشـجویان در ایـالت های گوناگون امریکا علیه رژیم شاه و هم دردی با قیام کننـدگان ۱۹ دی قم و سـردادن شعارهای «مرده باد شاه»، «زنده باد حقوق بشر»، یکی از نمونه های آن است. بیانیه اتحادیه انجمن های اسـلامی دانشـجویان اروپا نیز یکی از واکنش ها است که در آن چنین آمـده است:

قیام خونین مردم در قم و شهرستان ها ی دیگر، خاطره خونین و همیشه

زنده ۱۵ خرداد ۴۲ را دوباره زنده کرد.(۱)

کنفدراسیون محصلان و دانشجویان خارج از کشور نیز در نشریه خود با عنوان «۱۶ آذر» درباره کشتار مردم قم موضع گیری و تأکید کرد:

مبارزات دلاورانه اهالی زحمتکش و روحانیت مترقی در روزهای ۱۷ تا ۲۰ دی ماه علیه رژیم ضد خلقی و ارتجاعی شاه خاین وابسته به امپریالسیم جهانی به سرکردگی امریکا و در دفاع از سنن مثبت و مبارزاتی مردم و به ویژه با اوج آن در ۱۹ دی ماه، برگی درخشان به تاریخی مبارزات سیاسی خلق های ستم دیده ما افزوده است.(۲)

۴. واکنش گروه های سیاسی

۴. واکنش گروه های سیاسی

مهم ترین واکنش های گروه های سیاسی عبارتند از :

الف) اتحاد نیروهای جبهه ملی ایران در تاریخ ۲۱/۱۰/۱۳۵۶ با صدور اعلامیه ای، مقاله اهانت آمیز روزنامه اطلاعات و کشتار و حشیانه مردم قم به وسیله رژیم شاه را محکوم کرد و کار روزنامه هایی که وقایع قم را وارونه جلوه دادند، زشت دانست. در بخشی از این اعلامیه آمده است:

روز شنبه ۱۷ دی ماه، ناگهان روزنامه معلوم الحال اطلاعات، با انتشار مقاله اهانت آمیز زیر عنوان «ایران و استعمار سرخ و سیاه» به گمان خود خواست تا دریا را آلوده سازد. به دنبال این یاوه سرایی، موج خشم و نفرت سراسر ایران به ویژه شهرهایی را که دارای مراکز آموزشی مذهبی است، فراگرفت.(۳)

اتحاد نیروهای جبهه ملی ایران در اعلامیه ای، در دهم بهمن ماه

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۱۰۱.

۲- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۱۰۱.

۳- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۱۰۲.

۱۳۵۶، کشتار دانشجویان علوم دینی قم و مردم متدین این شهر را محکوم کرد:

... دستگاه حاکم باید بداند، مردمی که در بیست و چهار سال گذشته در برابر وحشیانه ترین روش های استبدادی ایستادگی کردند و پیکار برای آزادی و استقلال کامل ایران را به شکل های گوناگون ادامه دادند، اکنون که کشور را با زشت کاری های روزافزون در آستانه سقوط قطعی می بینند، ممکن نیست در برابر این دسیسه های پر از ابتذال تسلیم شوند.

هم چنین این گروه در جلسه ای در خانه آقای علی اردلان در تاریخ ۲۲/۱۱/۵۶ تصمیم می گیرد برای اربعین شهدای ۱۹ دی قم همکاری و اعلامیه ای صادر کند. به همین منظور، تصمیم بر آن شد تا دکتر سبحانی به قم بیاید و تصمیم ها را به اطلاع مراجع برساند.(۱)

ب) کمیته ایرانی دفاع از حقوق بشر، در نامه ای خطاب به نخست وزیر، به درج مقاله توهین آمیز در روزنامه اطلاعات و کشتار مردم قم اعتراض کرد. در این نامه که رونوشت آن برای دبیر کل سازمان ملل متحد فرستاده شد، آمده است:

آقای نخست وزیر! در کشوری که با اجازه قانون اساسی و اعلامیه حقوق بشر هر کس حق زندگی،آزادی و امنیت شخصی دارد و می تواند آزادانه تجمع و اجتماعات مسالمت آمیز تشکیل دهد و به عنوان عضو اجتماع از حق امنیت اجتماعی برخوردار شود، چرا از یک حرکت مسالمت آمیز جلوگیری می کنند؟ چرا مقامات دولتی از

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۱۰۲.

کم ترین حرکت و اجتماع مردم، چنان دست خوش وحشت و اضطراب می گردند که به چوب و چماق و مسلسل متوسل می شوند؟(۱)

ج) جنبش مسلمانان مبارز نیز در بیانیه ای، با محکوم کردن کشتار مردم قم از واکنش های به حق دانشجویان و دانشگاهیان علیه سرکوب قیام مردم قم، حمایت و به بیداد گری های رژیم اعتراض کرد.(۲)

د) حزب زحمتکشان ملت ایران، در تاریخ ۲۸ دی ماه ۵۶ در نامه ای مفصل، خطاب به دادستان کل کشور (فلاح رستگار)، نسبت به قانون شکنی های دولت اعتراض کرد. در این نامه یادآوردی شده است که:

قوه قضاییه جزئی از مجریه نیست؛ باید داور میان مردم و دولت باشد.

این کاملاً طبیعی است که جامعه ای مسلمان که مذهب رسمی آن شیعه حقه جعفری است، نمی تواند در مقابل این بی حرمتی و جسارت [مقاله اهانت آمیز اطلاعات] به چنین مقام والایی ساکت بنشیند... تاریخ ثابت می کند که دستگاه زور و سرنیزه در مقابله با روحانیت حقه همیشه شکست خورده است وهیچ حکومتی قادر نیست به زور سرنیزه و با قتل و شکنجه از مردم مؤمن سلب اعتماد کند.

در این نامه، کشتار مردم قم و طلاب مبارز، محکوم و از مرجعیت حضرت امام رحمه الله دفاع شده است. هم چنین، هدف از نوشتن مقاله اهانت آمیز، به هیجان آوردن مردم برای ایجاد آشوب ساختگی و کشتار مردم و گرفتن «زهرچشم» عنوان شده است.(۳)

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۱۰۲.

۲- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۱۰۳.

۳- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۱۰۳.

ه.) نهضت آزادی شعبه خارج از کشور نیز در اعلامیه ای، اقدامات رژیم را محکوم و از قیام مردم قم قدردانی کرد. در این اطلاعیه، با اشاره به وقایع و حوادث قم چنین آمده است:

با این حرکت یکپارچه مردمی و قهرآمیز فرازنوینی در مواجهه جنبش با رژیم وابسته به وجود آمد.

هم چنین این گروه برای همراهی با روحانیت و مراجع، برگزاری عید در سال جدید (۱۳۵۷) را تحریم کرد.(۱)

و) کمیته دفاع از مجروحین و مصدومین شهرستان قم که به وسیله جمعی از پزشکان متعهد و انقلابی شهر قم ایجاد شد تا به مجروحان رسیدگی کند، یکی از گروه های مذهبی بود که نسبت به کشتار مردم قم واکنش نشان داد. تشکیل این کمیته، واکنشی به خون آشامی رژیم بود. این کمیته در کنار رسیدگی به وضعیت بحرانی مجروحان، با صدور اطلاعیه ای سیاسی، نسبت به اقدامات رژیم شاه اعتراض کرد. دربخشی از اطلاعیه این کمیته چنین آمده است:

هم وطنان عزیز! خشونت عوامل دولتی و نظام وابسته به نظام دیکتاتوری حاکم بر آن ها به آن جا رسیده که حتی مجروحین بیمارستان هانیز از آزار آن ها در امان نیستند. این دژخیمان خون آشام حرمت محیط پزشکی و ساحت مقدس بیمارستان ها را با نهایت بی شرمی زیر پا گذاشته و در تعقیب بیماران مجروح و مصدوم، بدون کسب اجازه و رعایت ابتدایی ترین مبانی انسانی و حقوق بشر، قدم به محیط کار

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۱۰۳.

پزشک و اتاق بیمار می گذارند.(۱)

واکنش ها گروه های سیاسی به این موارد محدود نمی شود و علاقه مندان تاریخ سیاسی ایران به ویژه انقلاب اسلامی می توانند به اسناد و کتاب های تاریخی گوناگون مراجعه کنند.

۵. واکنش رژیم شاه

۵. واکنش رژیم شاه

نخستین واکنش رژیم در برابر قیام عمومی روحانیت و مردم قم که در روزهای ۱۸ و ۱۹ دی صورت گرفت، سرکوب و کشتار مردم بود. رژیم به این نتیجه رسیده بود که اگر قیام قم سرکوب نشود، پرتو آن شهرهای گوناگون ایران را فرا می گیرد. واکنش بعدی رژیم در برابر قیام ۱۹ دی به صورت تبلیغات روانی و انحراف اندیشه ها نمایان شد. دولت تلاش کرد تا رابطه مستقیم مقاله اهانت آمیز ۱۷ دی با قیام ۱۹ دی را از بین ببرد.

رژیم می کوشید تا وانمود کند مردم قم، مخالف تمدن و اصلاحات وپیشرفت های اساسی هستند؛ چرا که همه ساله در ۱۷ دی، سالروز اعلان کشف حجاب، طر فداران رضا خان جشن می گرفتند و ۱۹ دی نیز مصادف با اعلام رسمی برنامه های اصلاحات ارضی محمدرضا شاه بود. برای همین دولت می کوشید از موقعیت، بهره برداری و فضای سیاسی را علیه روحانیت مخدوش کند؛ یعنی قیام روحانیت را، نه قیامی علیه اقدامات ویرانگر رژیم نسبت به مرجعیت تقلید شیعه و رهبر نهضت اسلامی ایران، بلکه حرکت ارتجاعی علیه آزادی زنان، اصلاحات ارضی،

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۱۰۴.

تمدن ایرانی و انقلاب سفید شاه معرفی کند.

در هیچ یک از اطلاعیه ها، فرمان ها و گفته ها ارزیابی های دولت و وابستگان آن، ارتباطی میان قیام مردم قم و مقاله اهانت آمیز روزنامه اطلاعات وجود ندارد. رژیم با به کارگیری واژه هایی مانند «اخلالگر»، «شورشگر»، «اغتشاش»، «روحانیون افراطی»، «آشوب و بلوا»، «تخریب علیه مصالح ملی» می کوشید تا چهره قیام کنندگان را زشت جلوه دهد؛ یعنی شایعه کند که طلاب، روحانیان، علما و مراجع و مردم مؤمن که در قیام اعتراض آمیز شرکت داشتند، گروهی لاابالی، شورشی و اوباش بودند.(۱)

در این راستا، رژیم پهلوی، عده ای از کارمندان و اعضای حزب رستاخیز را گرد آورد و با به راه انداختن تظاهراتی نمایشی کوشید تا وانمود کند که روشن فکران ایران، «شورش مرتجعین قم» را محکوم می کنند. تظاهرکنندگان یادشده صبح روز ۲۳ دی ۱۳۵۶ سوار بر اتوبوس ها راهی قم شدند و در یک راه پیمایی به حمایت از شاه پرداختند و «جاوید شاه» گویان به سمت حرم حرکت کردند.(۲)

اقدام بعدی دولت، تشکیل کمیسیون امنیت اجتماعی قم بود. در این کمسیون، تصمیم گرفته شد تا کسانی که در ایجاد قیام نقش اساسی داشتند، به شهرهای دور دست تبعید شوند. «در روز ۲۱/۱۰/۱۳۵۶،

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۱۰۴ _ ۱۰۵.

۲- روزها و رویدادها، ج ۳، ص ۳۷۱.

کمیسیون امنیت اجتماعی شهر قم برای رسیدگی به وضع اخلالگری های شهر قم در فرمانداری تشکیل گردید. بر اساس رأی کمیسیون مذکور، هفت نفر از روحانیون افراطی و سه نفر بازاریان طرفدار روح اللّه خمینی به سه سال اقامت اجباری در نقاط مختلف کشور محکوم گردیدند.»(۱)

ترتیب دادن سلسله جلسه ها و تظاهرات رستاخیزی در شهرهای گوناگون از جمله قم، تهران، تبریز، آبادان، اهواز، خرمشهر، یزد، تفرش، سنندج و...، از واکنش های بعدی رژیم بود.

روزنامه رستاخیز نوشت:

خبر گزاری پارس اعلام داشت مردم قم در یک اجتماع بزرگ حزبی، اقدامات ضد امنیت ملی را محکوم کردند.

همین روزنامه در شماره دیگری نگاشت:

برای محکوم کردن توطئه های دشمنان ایران، میتینگ پنجاه هزار نفری مردم تبریز برگزار شد و در آن یکی از روحانیون و نماینده زنان سخنرانی کردند.

روزنامه رستاخیز در شماره های گوناگون خود، هر روز به تظاهرات و گردهم آیی مردم در شهرهای گوناگون اشاره می کرد و می کوشید نشان دهد که مردم با رژیم همراه هستند و قیام ۱۹ دی، حرکت غیر مردمی بوده و اتفاق مهمی در کشور رخ نداده است.(۲)

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۱۰۵.

۲- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۱۰۵ _ ۱۰۶.

اقـدام دیگر رژیم، جلوگیری از برگزاری مجـالس یادبود در قم و شهرسـتان های گوناگون بود. در شـهر قم به دلیل جلوگیری رژیم و ایجـاد فضای وحشت، تا اربعین هیـچ مراسـمی برگزار نشـد. تنها آیت اللّه العظمی مرعشـی نجفی رحمه الله به مناسـبت اربعین شهدای ۱۹ دی اعلامیه ای صادر و تأکید کرد که رژیم از برگزاری مجالس در این مدت چهل روز جلوگیری می کند. در این اعلامیه هم چنین از شهربانی کل کشور تلگرافی به تبریز صادر شد تا درهای مسجدها را به روی مردم ببندند.

یکی دیگر از واکنش هـای رژیم، تبعیـد گسترده علمـا و روحانیـان عـالی رتبه قم به نقاط دوردست کشور بود، تبعیـدی که به اعتراف و اعتقـاد بیش تر صاحب نظران انقلاب اسـلامی به آماده شـدن زمینه های بروز انقلاب در نقاط گوناگون ایران بسـیار کمک کرد.

رژیم شاه می پنـداشت کسانی که در قیام ۱۹ دی نقش اصـلی داشتند، ممکن است در آینده دست به کارهای مشابهی بزنند و رژیم را با مشکل بیش تری روبه رو سازند، پس باید به نقاط دوردست و بد آب و هوا تبعید شوند.

بـه همیـن دلیـل، برخی از علمـا و روحانیـان سرشـناس به نقـاط دور دست تبعیـد شدنـد که عبارتنـد از: آیت اللّه ناصـر مکـارم شیرازی، آیت اللّه حسـین نـوری همـدانی، آیت اللّه محمـد یزدی، آیت اللّه ابوالقـاسم خزعلی، آیت اللّه محمـد علی گرامی و آیت اللّه ربانی شیرازی و....(۱)

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۱۰۶ _ ۱۰۷.

گفتنی است با تبعید این علما، پیام انقلاب و نهضت در سراسر ایران طنین انداز شد.

۶. واکنش دولت امریکا

۶. واکنش دولت امریکا

در ایام حادثه خونین قم، شاه برای اعلام بی خبری از ماجرا و کم رنگ جلوه دادن قیام، به امریکا مسافرت کرد و مورد استقبال و حمایت دولت واشنگتن قرار گرفت.

براساس اسناد و گزارش های معتبر، سفارت امریکا در تهران، پس از قیام ۱۹ دی و قیام های بعدی کوشید از سویی، رابطه اش بارژیم حفظ و از سوی دیگر، پنهانی با مخالفان رژیم ارتباط مرموزانه برقرار کند. البته کوشش های سفارت امریکا برای نفوذ در گروه های مذهبی هیچ اثری نداشت و حرکت های امریکا پس از قیام ۱۹ دی که به شیوه ای ماهرانه به وسیله سفارت آن کشور پی گیری و برنامه ریزی می شد، نتوانست از بروز انقلاب و فروپاشی رژیم جلوگیری کند.(۱)

زمانی که قیام عمومی مردم شکل گرفت و رژیم را به وحشت انداخت، سرکوب خونین آغاز شد. پس از آن همه دانستند آن چه را که شاه و کارتر و حامیان غربی شاه به زبان می آورند، برای گمراه کردن مردم بوده است. قیام ۱۹ دی، هویت دروغین دولت مردان امریکا را فاش کرد. حمایت های بعدی امریکا از رژیم شاه و توطئه های فراوان آنان علیه انقلاب اسلامی، تا مدت ها پس از پیروزی انقلاب و حتی در حال حاضر

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۱۰۷.

همگی نشان می دهد که شاه و سران امریکا، هیچ اعتقادی به آزادی، حقوق بشر و حاکمیت مردم بر سرنوشت خویش نداشتند.(۱)

۷. واکنش گروه های مردمی

۷. واکنش گروه های مردمی

مردمی بودن و داشتن رهبری روحانی، ویژگی مهم انقلاب اسلامی ایران و دو عامل مؤثر در پیروزی آن است. در قیام ۱۹ دی، مردم ایران با امام، شهدا و آرمان های انقلاب پیمان بستند و حضور واقعی خود را به نمایش گذاشتند. مردم متدین ایران در نقاط گوناگون کشور با حضور در مراسم یادبود و تظاهرات اعتراض آمیز، به وظیفه الهی خود به خوبی عمل کردند. مردم تبریز چهلمین روز شهیدان قم را به حماسه ای بزرگ تبدیل کردند؛ حماسه ای که در تاریخ انقلاب اسلامی ایران، قیام ۲۹ بهمن تبریز نام گرفت. در شهر قم، مراسم مردمی اربعین شهدای قم با حضور قشرهای گوناگون جامعه در مسجد اعظم برگزار شد. این مراسم زمینه مبارزه های بعدی را فراهم آورد.(۲)

در آبادان نیز مراسم چهلم شهدای قم برگزار گردید. حجت الاسلام هادی غفاری با سخنرانی در این مراسم، به سیاست های رژیم حمله کرد. پس از سخنرانی، مردم آبادان دست به تظاهرات زدند و عکس بزرگ شاه و فرح را به آتش کشیدند که به درگیری میان پلیس و مردم انجامید.

در شهرستان میانه هم مراسم باشکوهی برگزار شد، در این مراسم که

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۱۱۷ _ ۱۱۸.

۲- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۱۰۷ _ ۱۰۸.

نیروهـای ساواک حضور داشـتند، حجت الاسـلام حججی، سـخنان تنـدی علیه رژیم ایراد کرد و نیز از سوی روحانیت و بازار، مجالس گوناگونی در تهران و سـطح کشور برگزار شـد. بازار تهران در روز ۲۹ بهمن (چهلمین روز شـهدای قم) تعطیل شد و مردم در مراسـم مختلـف، یـاد و خـاطره شـهدای قـم را گرامی داشـتند. در شـهرهای دیگر نیز مراسم چهلم شـهدای قم برگزار شد.(۱)

هم چنین مردم ایران به پیروی از علما، عیـد نوروز سال ۱۳۵۷ را تحریم کردنـد. آنان با این عمل، بار دیگر مخالفت خود را با سیاست های وحشیانه رژیم اعلام داشتند و هم بستگی خود را با روحانیت و حضرت امام رحمه الله به نمایش گذاشتند.

در نوروز سال ۵۷، مردم با شهدای قم و تبریز پیمان بستند تا به مبارزه ادامه دهند. یزد پیش گام شد و چهلم شهدای تبریز را به حماسه دیگری تبدیل کرد که در آن، آیت اللّه شـهید صدوقی رحمه الله نقش اساسـی داشت. مراسم یزد به درگیری خونین با نیروهای رژیم تبـدیل شـد و عده ای شـهید، تعدادی دسـتگیر و برخی از روحانیون سرشـناس تبعید شدند. در جهرم نیز مراسـم اربعین شهدای تبریز به درگیری شدید میان مردم و پلیس انجامید.

بدین ترتیب، چهلم ها و مراسم های یاد بود ادامه یافت و مردم به

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۱۰۷ _ ۱۰۸.

صحنه آمدنـد و رژیم دچار بحران شد. به طور کلی، قیام ۱۹ دی جرقه ای بود برای فراگیر شـدن انقلاب. این حرکت در طول یک سال، بنیاد رژیم ۲۵۰۰ ساله شاهنشاهی را ویران کرد و اراده الهی بر آن شد که پرچم سـرافراز اسلام برفراز ایران اسلامی افراشته گردد و حکومت اسلامی در ایران پا بگیرد.

۸. بازتاب قیام ۱۹ دی در رسانه ها و مطبوعات داخلی وخارجی

۸. بازتاب قیام ۱۹ دی در رسانه ها و مطبوعات داخلی وخارجی

مطبوعات آن زمان نسبت به قیام ۱۹ دی به سـردی و بسیار گذرا برخورد کردند. و کوشیدند این واقعه را کوچک جلوه دهند. از این رو، تظاهر کنندگان را گروهی معلوم الحال لقب دادند که از این شـهر به آن شهر در حال حرکتند. علاوه بر این ها، در بیان تعداد شهدا و مجروحان، کم ترین آمار را اعلام کردند.(۱)

در آن روزها، دست انـدرکاران بعضـی روزنامه ها، از نوشـتن حقیقت وقایع کشور بیم ناک بودنـد. بنابراین، در ابتدا واقعه ۱۹ دی در روزنامه ها، بازتاب خوبی نـداشت و حقایق وارونه بیان شد. رسانه ها ابتدا از تعبیر سـرکوب اغتشاش قم یا «غایله ای در قم سرکوب شد، استفاده کردند و از این حرکت و قیام به عنوان یک انقلاب یاد نکردند، ولی پس از اندکی، سبک تنظیم خبر دگرگون شـد و تیترهاییماننـد: «تظاهرات قم به خاک و خون کشـیده شد» روی کار آمد. این دگرگونی نشان می داد که در رسانه های گروهی، افکار انقلابی و طرفدار حضرت امام نیز یافت

۱- نک: حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، ص ۱۴۶.

می شوند.(۱)

روزنامه اطلاعات نوشت:

قم ــ خبرگزاری پارس: گزارش رسیده حاکی است که در روزهای هجده و نوزده دی ماه جاری که مصادف با روزهای ازادی زنان و اصلاحات ارضی بوده، در شهرستان قم تظاهراتی برپا شد. در این تظاهرات، جمعی از طلاب اخلالگر و اخلالگران گرد هم آمده و در نقاط مختلف شهر دست به آشوب و بلوا زدند و برضد منافع و مصالح ملی شعارهایی دادند. در تظاهرات خونین قم شش نفر کشته و نه نفر زخمی شدند.(۲)

روزنامه رستاخیز نیز نوشت:

خبرگزاری پارس اعلام داشت مردم قم در یک اجتماع بزرگ حزبی، اقدامات ضد امنیت ملی را محکوم کردند.»

همین روزنامه در شماره های گوناگون خود، هر روز به تظاهرات و گردهم آیی مردم در شهرهای گوناگون اشاره می کرد و می کوشید تا نشان دهد که مردم بارژیم همراه هستند و قیام قم یک حرکت غیر مردمی بوده و اتفاق مهمی در کشور رخ نداده است.(۳)

رسانه ها و مطبوعات خارج از کشور نیز هر کدام به گونه ای قیام ۱۹ دی را منعکس کردند. یک هفته بعد از واقعه ۱۹ دی، روزنامه انگلیسی

۱- نک: حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، صص ۴۷، ۶۹، ۷۰، ۳۴۸.

۲- هفت هزار روز تاریخ ایران و انقلاب اسلامی، ج ۲، ص ۷۷۸.

۳- جایگاه قیام ۱۹ دی قم ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۱۰۵ ــ ۱۰۶.

زبان ابزرورنیوز» نوشت:

حکومت، روحانیت ناراضی جریان قم را به مخالفت با دو رفرم بزرگ شاه؛ اصلاحات ارضی و آزادی زنان متهم نموده است، ولی روحانیت هر دو اتهام را بی اساس و اتهام بی جا اعلام می دارد».(۱)

شاه در نوشته هایش خود از برخورد مطبوعات خارجی با خودش چنین یاد می کند:

مطبوعات دنیا به خصوص مطبوعات اروپای غربی نسبت به من نظر خوشی نداشتند. آن ها مرا مسئول گران شدن نفت جلوه می دادند. از آن لحظه، مبارزه بی وقفه ادامه یافت... موضع بی. بی. سی هم مایه تعجب نبود. آنان از آغاز سال ۱۹۷۸، در برنامه فارسی شان حملات زهر آگینی به رژیم من نمودند. گویی کارگردان مرموزی دستور این حملات را صادر کرده بود.(۲)

فصل پنجم: پی آمدهای قیام ۱۹ دی قم

اشاره

فصل پنجم: پی آمدهای قیام ۱۹ دی قم

قیام ۱۹ دی قم آثار زیادی برای مردم مسلمان در پی داشت که همین آثار و نتایج، زمینه های سقوط رژیم را فراهم کرد. به همین دلیل، قیام ۱۹

۱- نهضت روحانیون ایران، ج ۷، ص ۵۶.

۲- حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، ص ۴۸.

دی قم جایگاه ارزشمندی در تاریخ انقلاب اسلامی دارد. این قیام از یک سو، نشان می دهد روحانیان تا چه اندازه برای حاکمیت دین و مردم تلاش کرده اند. از سوی دیگر، نشان دهنده آن است که مردم هرگز تاب شنیدن توهین به مقدسات خود را ندارند. قیام ۱۹ دی ثابت کرد که انقلاب ایران، اسلامی و مردمی بوده است. برخی از پی آمدهای قیام ۱۹ دی عبارتند از:

۱. میزان موفقیت قیام ۱۹ دی

۱. میزان موفقیت قیام ۱۹ دی

قیام ۱۹ دی قم بسیار موفقیت آمیز بود؛ زیرا موج بزرگی را در همه کشور ایجاد کرد و سر سلسله قیامی زنجیره ای بود که پس از آن، در مراکز استان ها به وجود آمد. این قیام از قم، آغاز شد و در تمام ایران ادامه پیدا کرد. رژیم با برخورد ناشیانه ای که نسبت به حرکت قم از خود نشان داد، زمینه فراگیر شدن آن را فراهم کرد و کشور یکپارچه روحیه انقلابی یافت.(۱)

پس از قیام ۱۹ دی، گسترش قیام ها، مخالفت ها و مبارزه های پی در پی، سرانجام رژیم شاهنشاهی را از پای درآورد و حکومت طاغوت را نابود ساخت.

۲. تبعید علما

۲. تبعید علما

پس از قیام ۱۹ دی مردم قم، رژیم شاه دریافت کسانی که نقش اصلی در

۱- حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، ص ۱۶۴.

قیام ۱۹ دی داشته اند و ممکن است در آینده دست به کارهای همانند آن بزنند و رژیم را با مشکل روبه رو سازند، باید به نقاط دوردست و نامساعد آب و هوایی، تبعید شوند. این تبعیدها بر خلاف تصور رژیم زمینه های بروز انقلاب در نقاط گوناگون ایران را بیش از پیش آماده کرد. علما و روحانیون انقلابی که در تبعید به سر می بردند، به روشنگری و بیدارگری مردم می پرداختند و به این وسیله ملّت را از قیام قم آگاه می ساختند.

آیت اللّه ناصر مکارم شیرازی از تبعید علما پس از قیام ۱۹ دی چنین یاد می کند:

یکی دیگر از آثار این حرکت (قیام ۱۹ دی)، تبعید گسترده مدرسین حوزه علمیه بود که بازتاب مؤثری داشت. به عنوان مثال، وقتی خود ما به چاه بهار و بعد از آن مهاباد و سپس انارک نایین رفتیم، در تمام این مناطق که تا پیش از آن، ساکت و آرام بود، مردم به دیدن ما می آمدند و خود به خود این مراکز فعال می شدند؛ چرا که ما دوره تبعید را با سکوت برگزار نمی کردیم و در قالب برگزاری نماز جماعت و سخنرانی فعالیت می کردیم. در آن جا حتی با هم یاری اهالی محل، اقدام به تشکیل کتاب خانه کردیم و جالب است اگر بدانید برخی افراد در آن جا در قالب یک جمله مطایبه آمیز می گفتند: «ما باید برویم به شاه دعا کنیم که این آقا را به چاه بهار آورد و ما به او دسترسی پیدا کردیم!»

از جمله علمای تبعید شده در زمان شاه، آیت اللّه خامنه ای بود که به ایرانشهر تبعید شد. ایشان در اعلامیه ای که از تبعیدگاه خود فرستاد،

ایرانشـهر را «ایران ربـذه» خوانده است.(۱) برخی از علمـا و روحـانیون سرشـناس و تـأثیر گـذاری که به نقـاط دوردست تبعید شدنـد، عبارتنـد از: آیت اللّه حسـین نوری همـدانی، آیت اللّه محمـد یزدی، آیت اللّه ناصـر مکـارم شـیرازی، آیت اللّه ربـانی املشـی، آیت اللّه محمد علی گرامی، آیت اللّه ربانی شـیرازی، آیت اللّه ابوالقاسم خزعلی، حجت الاسـلام محمد جواد حجتی کرمـانی، حجت الاسـلام فهیم کرمـانی و...(۲) رژیـم بـا هـدف جلـوگیری از انقلاـب اسـلامی و خـارج کردن قـم از مرکزیت انقلاب، علما را به نقاط گوناگون تبعیـد می کرد. و به خیال بود که اگر علما از قم تبعید شوند، هم شـتاب انقلاب کاهش می بایـد و هم قم به شـهری سـاکت و آرام تبـدیل می شود، البته شـاه و رژیم او علمـای روحانی و مردم مؤمن شـهر مقـدس قم را خوب نشـناخته بودند؛ زیرا با تبعید علما، نه مردم قم دست از مخالفت و قیام بر داشـتند و نه انقلاب با مشکل روبه رو شد. باید دانست از ویژگی هـای یک عالم روحانی آن است که در همه جا، وظیفه دارد به هـدایتگری و تبلیغ بپردازد و چراغ راهنمایی برای دیگران باشـد. بنابراین تبعید علما، توفیقی اجباری بود تا بتوانند مردم دیگر مناطق را آگاه کنند. بدین بدین ترتیب، همراه با انتشار انقلاب، مردم نیز هوشیارتر و بیدارتر شدند، به گونه ای که رژیم، به فاصله یک سال پس از این قیام

۱- حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، ص ۱۶۴، ربذه تبعیدگاه ابوذر غفاری، صحابی دیرین رسول خدا صلی الله علیه و آله و یار وفادار امیرالمؤمنین حضرت امام علی علیه السلام بود.

۲- حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، ص ۱۶۴؛ قیام حماسه آفرینان قم و تبریز و دیگر شهرهای ایران، ص ۵۸.

فرو پاشید.

۳. بیداری روز افزون مردم

۳. بیداری روز افزون مردم

پس از قیام ۱۹ دی، حرکت انقلابی روحانیت و مردم ادامه یافت. سخنرانی ها، اعلامیه ها، بیانیه ها، برگزاری چهلم های پی در پی و رخ دادن قیام های دیگر در شهرهای گوناگون، تأثیر خود را گذاشت؛ مردم ایران بیش از پیش بیدار و هوشیار شدند و نهال انقلاب رشد کرد و سرانجام به ثمر نشست.

گویا قیام ۱۹ دی، زنگ خطری بود که پیام بیدارباش را در گوش مردم ایران نواخت و مردم را آگاه کرد که هنگام قیام و انقلاب نهایی است.

۴. شکسته شدن سدّ خفقان

۴. شکسته شدن سدّ خفقان

رژیم شاه سال ها درپی به وجود آوردن جو وحشت و خفقان بود و می کوشید تا موقعیت خود را از طریق ایجاد رعب و اختناق حفظ کند و در این راه تلاشهای نافرجامی می کرد. هر روز عده بسیاری در اثر مخالفت با رژیم مجروح و عده ای دیگر شهید می شدند. با قیام ۱۹ دی، از یک سو، جرأت و اعتماد به نفس مردم بیش تر شد و از سوی دیگر، هیبت شاه در هم شکست. روحانیان و مردم مؤمن، باغیرت و شجاع شهر مقدس قم، سدّ خفقان و وحشت از مأموران رژیم را شکستند و پیش رفتند. بدین ترتیب، همگان دریافتند که حکومت طاغوت، مترسکی بیش نیست و با ایمان قوی می توان بنیانش را نابود ساخت. دیگر فضای ایران، فضای قیام و انقلاب بود و مردم در نقاط مختلف کشور بدون

ترس از مزدوران رژیم به صحنه می آمدند و با راهپیمایی و تظاهرات، بر دامنه اعتراض ها و مخالفت ها می افزودند.

۵. آشکار ساختن هویت اصلی انقلاب اسلامی

۵. آشکار ساختن هویت اصلی انقلاب اسلامی

قیام ۱۹ دی قم بر همگـان آشـکار سـاخت که هویت نهضت و قیـام، اسـلامی است. مقام معظم رهبری آیت اللّه خامنه ای «دام ظله» در دیدار با مردم قم با اشاره به این نکته چنین خاطرنشان ساخته است:

قیام قم در پیشانی انقلاب، هویت اسلامی نهضت است.(۱)

در قیام ۱۹ دی ۵۶، اعتقاد و باورهای اسلامی مردم ظاهر شد. با این حرکت، مردم نشان دادند که بی احترامی به مقام مرجعیت و رهبری نهضت را بر نمی تابنـد. بنابراین، پیوند اعتقادی مردم با ولایت ناگسسـته باقی ماند. در ۱۹ دی، مخالفت و دشمنی با اسـلام و ولایت به شورش و انقلاب تبـدیل شد. تاریخ نشان می دهد هرگاه دشـمن به این حریم بتازد، مردم با جان و دل به پا می خیزنـد. بنـابراین، توهین به امـام خمینی رحمه الله در مقاله توهین آمیز اطلاعات سـبب شـد تا مردم متـدین و مـذهبی قم به رهبری روحانیان انقلابی قیام کنند.

ماهیت انقلاب اسـلامی ایران، از ابتـدا اسـلامی و دینی بوده است، ولی قیام ۱۹ دی، هویت این پدیده را آشـکار ساخت. منشـأ انقلاب اسلامی ایران، اسلام، دین و ارزش های الهی بوده است. بنابراین، منادیان ارزشها

۱- از سخنان ایشان در دیدار با مردم قم در ۱۹ دی سال ۱۳۸۲.

و پاسـداران دین، و مراجع تقلیـد از جمله امـام خمینی رحمه الله که در رأس همه قرار داشت، مورد احـترام مردم مؤمن کشور بودند و بی احترامی به امام، بی احترامی به اسـلام به شـمار می رفت. انقلاب اسـلامی بر آن بود تا از هویت اسـلامی، گسترش فرهنگ دینی و اجرای احکام الهی بوسیله حکومتی اسلامی دفاع کند.

۶. تأثیر قیام بر روی ارکان رژیم

۶. تأثیر قیام بر روی ارکان رژیم

در واقع ۱۹ دی، حریم امنیتی رژیم را مخدوش و ابهت شاه را متزلزل ساخت مقاله یاد شده، روحانیتِ مخالف رژیم را «ارتجاع سیاه» نامید و آن را به همکاری پنهان با کمونیسم بین المللی برای محو دسـتاوردهای انقلاب سفید شاه متهم کرد. نویسنده این مقـاله، روح اللّه خمینی رحمه الله را به عنوان «قشـری ترین و مرتجع ترین عوامـل اسـتعمار» و «مناسب ترین [فرد] برای مقابله با انقلاب ایران» معرفی کرده بود. همین مسأله، زمینه را برای عمومی شدن انقلاب اسـلامی و گسترش خواسته ها و اعتراض های مردمی فراهم ساخت.

موج انفجار و خشم ملت، شاه را هراسان و وحشت زده کرد. سـرکوب خونین ۱۹ دی، ناشی از هراس و وحشت شاه بود. رژیم شاه می دانست اگر نیروهای مـذهبی سـرکوب نشوند، به راحتی افکار عمومی را با خود همراه می سازند. بنابراین، چاره را در رویارویی خشن با نیروهای مذهبی می دید.

قیام ۱۹ دی ثابت کرد که شاه از حرکت مذهبی ــ سیاسی به رهبری

روحانیت و در رأس آنان امام خمینی رحمه الله، بیش از حرکت سیاسی دیگر وحشت دارد.(۱)

پس یکی دیگر از پی آمـدها و نتایج درخشان قیام ۱۹ دی، افزایش وحشت رژیم از شـدت یافتن قیام و گسترش نفوذ امام بود. با قیام ۱۹ دی، رژیم دریافت که نیروهای مـذهبی به رهبری روحانیت مبارز و آگاه و هدایت های بی درنگ امام، خطر اصـلی و بنیان کن هسـتند. از این رو، به رویارویی با آن پرداخت و همین شـیوه و سیاست، پایه های رژیم را که مشروعیت و مقبولیت نداشت، سست تر و سپس ویران کرد.

۷. افشای دروغین بودن شعارهای حقوق بشر کارتر و فضای باز سیاسی شاه

۷. افشای دروغین بودن شعارهای حقوق بشر کارتر و فضای باز سیاسی شاه

اگر سـیاست حقوق بشـر کارتر بر این اساس بود. که باید احترام انسانها و حقوق اساسی و سیاسی آنان حفظ شود، پس چرا به رهبری که یک ملت با او همراه بود، توهین می شود؟!

اگر در فضـای بـاز سیاسـی شاه، مخالفت ها آزاد و سـرکوب و اختناق، ممنوع است، پس چرا اجازه ندادنـد تا طلاب و مردم و علمای قم از حریم رهبر خود دفاع کنند و نسبت به نوشته های دروغین و توهین آمیز یک مقاله، زبان به اعتراض بگشایند؟!

هرچند توخالی بودن شعار شاه، از مدت ها پیش برای مردم انقلابی

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۱۱۵ _ ۱۱۶؛ روزها و رویدادها، ج۳، ص ۳۷۱.

آشکار بود، ولی این حادثه خونین، ماهیت و اهداف رژیم را بیش تر نمایان کرد. نه تنها سرکوب اعتراض های مردم در ۱۹ دی در راستای شعار سیاسی حقوق بشر و فضای باز سیاسی نبود، بلکه نوشتن آن مقاله اهانت آمیز با این شعارها هم خوانی نداشت. واکنش مردم در ۱۹ دی نشان داد که رژیم دروغ می گوید و با این شعار، به جنگ با آزادی فردی و حقوق عمومی مردم می رود. سرکوب قیام مردم قم نشان داد که طرح موضوع آزادی و فضای باز سیاسی از سوی شاه، کاملاً بی پایه و بی اساس بوده است. بنابراین، مقاله توهین آمیز ۱۷ دی، سازش میان شاه و کارتر و ماهیت دروغین انتقادهای ظاهری سران امریکا از فضای سیاسی ایران را آشکار ساخت.(۱)

سرکوب قیام ۱۹ دی و حمایت های بعدی امریکا از رژیم شاه ثابت کرد که امریکا و شاه به آزادی، دموکراسی و حقوق بشر هیچ اعتقادی ندارند.

۸. گسترش نفوذ و محبوبیت امام خمینی رحمه الله

۸. گسترش نفوذ و محبوبیت امام خمینی رحمه الله

باید گفت امام خمینی رحمه الله از همان آغاز فعالیت، محبوبیت بالایی نزد مردم داشت. دلیل اصلی این نفوذ و محبوبیت، راهی بود که امام خمینی رحمه الله برگزیده بود؛ یعنی راه انقلاب، مبارزه و تلاش برای حاکمیت حکومت اسلامی. رژیم و برخی از مخالفان امام رحمه الله که خوشحال بودند

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۱۱۶ _ ۱۱۷؛ روزها و رویدادها ج ۳، ص ۳۷۱؛ قیام حماسه آفرینان قم و تبریز و دیگر شهرهای ایران، صص ۶۴ _ ۶۵.

ایشـان از خاطره مردم و طلاب محو شـده است، در انـدیشه آماده کردن راهکارهای رویایی با مرجعیت بودنـد و تهیه مقاله ۱۷ دی یکی از شگردها را تشخیص دادند، ولی همه کوشش ها و سیاست هایشان نقش برآب شد.

قیام طلاب و مردم قم و حمایت ارزشمند علما و مراجع در ۱۹ دی ۵۶، ضربه سختی بر پیکر، رژیم و مخالفان امام خمینی وارد کرد و نقش و محبوبیت ایشان را روزافزون ساخت.

می توان گفت مبارزات پی گیر امام در نجف اشـرف، در ۱۹ دی قم مقـدس نتیجه داد. نام امام در قیام ۱۹ دی و حوادث پس از آن، سراسر ایران را فراگرفت و ایشان به عنوان رهبر اصلی مبارزه با رژیم شاه ظاهر شد.(۱)

۹. شکست نظریه جدایی دین از سیاست

۹. شکست نظریه جدایی دین از سیاست

امـام خمینی رحمه الله علاوه بر مبارزه سـخت و طاقت فرسا با رژیم، به مبارزه با نظریه جـدایی دین از سـیاست می پرداخت. از آغاز قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲، هواداران این جریان رو در روی امام قرار گرفتنـد و امام از همان تاریـخ، مبارزه دوسویه ای را ـ با رژیم و این جریان خطرناک ـ آغاز کرد.

مبارزه با رژیم در ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ پایان یافت و نظام جمهوری

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۱۱۸ ـ ۱۱۹؛ روزها و رویدادها ج ۳، ص ۳۷۲.

اسلامی جایگزین رژیم پهلوی گشت، ولی مبارزه با جریان واپس گرایی و مقدس مآب، یاد شده تا پایان عمرامام خمینی رحمه الله ادامه داشت. شدیدترین حمله امام به این جریان، به سوم اسفند ماه ۱۳۶۷ باز می گردد که در این روز، پیام تاریخی ایشان خطاب به مراجع اسلام و روحانیان سراسر کشور در مورد استراتژی آینده انقلاب و حکومت اسلامی صادر شد. امام در این پیام بسیار مهم، با آشکار کردن ماهیت و ضربه های وارد شده از سوی این جریان بر پیکر اسلام، مسلمانان و انقلاب اسلامی، می فرمایند:

پرونده تفکر این گروه هم چنان باز است و شیوه مقدس مآبی و دین فروشی عوض شده است.

ایشان به طلاب عزیز هشدار داد که:

«لحظه ای از فکر این مارهای خوش خط و خال کوتاهی نکنند»؛ زیرا اینان مردم و روحانیت مروّج اسلام امریکایی اند و دشمن رسول اللّه صلی الله علیه و آله. بنابراین، باید «در مقابل این افعی ها» متحد شوند.

امام خمینی رحمه الله در این پیام به افشای استراتژی این جریان خطرناک پرداخت و از مردم و روحانیان خواست از این پدیده غافل نشوند که این ها (سیاست بازان امروز) «انقلابی تر از انقلابیون شده اند» و «فریاد وااسلاما سر می دهند».(۱)

گفتنی است این جریان از قیام ۱۵ خرداد به بعد در برابر انقلابی ها

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۱۲۰.

ایستاد و نه تنها در برابر رژیم سکوت کرد بلکه با انواع تهمت ها و دروغ ها به مقابله با مبارزان انقلابی به ویژه امام می پرداخت. امام خمینی رحمه الله در این باره فرموده است:

«در ۱۵ خرداد ۴۲، مقابله با گلوله تفنگ و مسلسل شاه نبود که اگر تنها این بود، مقابله را آسان می نمود، بلکه علاوه بر آن، داخل جبهه خودی، گلوله حیله و مقدسی مآبی و تحجر بود. گلوله زخم زبان و نفاق و دورویی بود که هزار بار بیش تر از باروت سرب جگر و جان را می سوزاند و می درید.(۱)

قیام ۱۹ دی، کاری ترین ضربه را بر پیکر این جریان وارد کرد؛ زیرا این جریان تلاش می کرد امام خمینی، محور امت قرار نگیرد، نام امام بر زبان ها جاری نشود و مردم او را به عنوان مرجع نپذیرند. این جریان هم چنین عقیده داشت اگر امام از ایران دور باشد، بهتر است.

یکی از مهم ترین آثار قیام ۱۹ دی، رسوا شدن این جریان مقدس مآب بود که مردم را از سیاست برحذر می داشت. این جریان روحانیان سیاسی و شخص امام خمینی رحمه الله را به انواع تهمت ها و دروغ ها متهم می ساخت. البته قیام ۱۹ دی نشان داد مردم و روحانیان مبارز و علمای انقلابی به سراغ همان کسی می روند که این جریان می کوشید نام او را از ذهن ها و یادها محو کند. پیروزی انقلاب و تأسیس جمهوری اسلامی،

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۱۲۰.

شعار جدا دین از سیاست را از از میان برد و شکست داد. با این حال، باید هوشیار بود.

هر چند «شیوه مقدس مآبی و دین فروشی عوض شده است»، ولی این جریان هنوز زنده است.(۱)

۱۰. فراگیر شدن نهضت امام خمینی رحمه الله

۱۰. فراگیر شدن نهضت امام خمینی رحمه الله

به اعتراف تمام کسانی که منصفانه و بی طرفانه درباره قیام و انقلاب اسلامی ایران قضاوت کرده اند، نقش امام خمینی رحمه الله در ایجاد، ادامه و پیروزی انقلاب اسلامی ایران هرگز انکار شدنی نیست. اندیشه «مردمی شدن»، «مردمی کردن» و «مردمی ماندن» انقلاب و حکومت اسلامی به عنوان یک قانون و عقیده در سرتاسر رفتار، گفتار و آثار حضرت امام موج می زند. بنابراین، نهضت امام خمینی رحمه الله رابطه محکمی میان امت و رهبر جامعه ایجاد کرد.

نکته مورد توجه آن است که نهضت امام خمینی رحمه الله از ابتدا مردمی بود، ولی قیام ۱۹ دی این ویژگی را گسترش داد. قیام ۱۹ دی، حاکی از مردمی بودن نهضت بود، ولی این قیام، نهضت را «مردمی تر» کرد. به گونه ای که طلبه با مدرس و مدرس با علمای برجسته همراه شد و علمای برجسته با مراجع هم آواز گردیدند. مردم نیز با مراجع و علما و روحانیون هم آوا شدند و قیام ۱۹ دی رخ داد. این قیام، تهران را با خود همراه کرد، شیراز را تکان داد، تبریز را به قیام ۲۹ بهمن وا داشت،

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۱۲۰ _ ۱۲۱؛ روزها و رویدادها ج ۳، ص ۳۷۲.

اصـفهان را به حرکت کشاند. مشهد و اهواز و زنجان و قزوین و کاشان نیز با شهیدان ۱۹ دی پیمان بستند و در طول یک سال در سراسـر کشور، مراسم اربعین، هفتم و سالگرد برگزار می شـد. این مراسم با محرم وتاسوعا و عاشورای حسـینی علیه السـلام پیونـد خورد و از آن پس، تاریـخ ایران، تاریـخ شـور و شوق و هیجـان جوان و پیر، مرد و زن، روحـانی و دانشـجو، کـارگر و کشاورز و در یک کلمه «تاریـخ مردم قهرمان ایران» شد. بنابراین، فراگیرشدن نهضت و یک صدا شدن ملت در مبارزه با رژیم شاه، اهمیت زیادی داشت.(۱)

۱۱. آشکار شدن ماهیت ضدمردمی رژیم شاه

۱۱. آشکار شدن ماهیت ضدمردمی رژیم شاه

قیام ۱۹ دی قم، مـاهیت ضـد مردمی و پنهان رژیم شاه در دو سـطح داخلی و بین المللی را آشـکار ساخت. از آن پس بود که شعار «مرگ بر شاه»، شعار اصلی توده های انقلابی شد.

در قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲، رژیم به سـرکوب مردم و روحـانیت، پرداخت در حـالی که از سوی هیـچ یـک از کشورهـای جهان سرزنش نشـد. در سال ۵۴ نیز قیـام طلاـب مبـارز را در مـدرسه فیضـیه قم، سـرکوب و بیش از ۳۰۰ طلبه انقلاـبی را دسـتگیر و بازداشت کرد؛ برخی را به زندان و برخی دیگر را به سـربازی برد. در قیام ۱۹ دی نیز چنین شد، ولی وضعیت کاملاً دگرگون بود. سرکوب مردم و به شهادت رساندن

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۱۲۱ - ۱۲۲؛ روزها و رویدادها ج ۳، ص ۳۷۲.

عـده ای از تظاهر کننـدگان در این روز نه تنها ترس و وحشت را تقویت نکرد، بلکه سـبب شد تا مردم شـهرهای دیگر ایران با شهیدان قیام قم پیمان ببندند.

پیوستن مردم به صف مبارزان و سرکوب اعتراض های مردم به وسیله رژیم، چند پی آمد داشت:

نخست این که ماهیت ضد مردمی رژیم را آشـکار کرد؛ زیرا اعتراض های مردم و همراهی آنان با مرجع و مقام معنوی و دینی شیعه، به وسیله رژیم با گلوله پاسخ داده شد.

البته رویکرد خشن رژیم، مردم را از شـاه و حامیـانش بیزار سـاخت. دوم این که مجامع بین المللی دریافتنـد شاه، پایگاه مردمی ندارد و با سیاست های سرکوب و اختناق، مردم را از خود دور ساخته است.

سوم آن که قیام را از شکل منطقه ای خارج ساخت و به سراسر کشور گسترش داد.

چهارمین اثر این که قشرهای گوناگون مردم را به سوی امام و نهضت اسلامی جذب کرد.

همه این عوامل ثابت کرد که رژیم رو به شکست و فروپاشی است.

۱۲. ناامید شدن برخی احزاب و جمعیت های سیاسی

۱۲. ناامید شدن برخی احزاب و جمعیت های سیاسی

با قیام ۱۹ دی مردم قم، روش مخـالفت بـا رژیم به صورت مبـارزه در چارچوب قانون اساسـی، بی اعتبار شـد. به اسـتناد برخی نوشته ها و گفته ها، بیش تر گروه هایی که می کوشیدند با اعتراض و تجمع سیاسی و

فرهنگی به برخی از خواسته های خود برسند، ساخته رژیم و مورد تأیید شاه بوده اند. با قیام ۱۹ دی و سرکوب خونین آن به وسیله رژیم، بی فایده بودن این گونه فعالیت ها، چه به صورت مخالفت های جدی و واقعی و چه به صورت شاه پسندانه ثابت شد. به همین سبب، مردم پس از قیام ۱۹ دی کاملاً به این نتیجه رسیدند که رژیم مخالف حقیقی و واقعی خود را بر نمی تابد. بنابراین، بساط گروه های یادشده برچیده شد و حرکت انقلابی امام مردم و روحانیان مبارز قم در تهران و شهرهای دیگر هیچ امیدی برای این گروه ها باقی نگذاشت. در فضایی که اعتراض ها با گلوله پاسخ داده می شد و تانک ها و تفنگ ها به میدان آمده بودند، دیگر جایی برای «سخن گفتن»، «شعر خوانی»، «نامه نوشتن» و «درخواست اجرای قانون اساسی» و... نبود.(۱)

۱۳. سامان دهی و برنامه ریزی نیروهای مذهبی و انقلابی

۱۳. سامان دهی و برنامه ریزی نیروهای مذهبی و انقلابی

از نتایج ارزشمند قیام ۱۹ دی، دمیدن خون تازه در کالبد نیروهای مذهبی برای سازمان دهی مخالفت ها و برنامه ریزی راه پیمایی ها و اعتصاب ها بود.

دیدار مردم و گروه ها با مراجع و علما و کسب تکلیف از آنان، سبب شد تا همه موضعی هم آهنگ و حساب شده انتخاب کنند. همین فضا در هدایت ها و برنامه ریزی های بعدی نقش مؤثری داشت. انقلابی های مذهبی که مدتها پیش، چشم انتظار چنین روزهایی بودند، فرصت ها را

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، ص ۱۲۴؛ روزها و رویدادها، ج ۳، ص ۳۷۲.

غنیمت شمردند و زیرکانه و پنهانی، پیام شهیدان ۱۹ دی قم را به همه جای ایران رساندند. فضای غم آلود، ولی امید بخش ۱۹ دی، بغض های چندین ساله یاران و پیروان امام رحمه الله را شکست و آنان را مجبور ساخت تا راهی برای رهایی از بحران ها بیابند. نقش علمایی که در استانها گوناگون حضور داشتند، از آن روز به بعد پر اهمیت تر شد. سیاست سرکوب رژیم در ۱۹ دی ۱۳۵۶ هم طلاب حوزه را برانگیخت و هم دانشگاه را به حرکتی تازه واداشت و هم مردم متدین و علمای مبارز شهرستانها را به جنبش و انقلاب فرا خواند. همه به چاره اندیشی پرداختند در این میان، هیچ راهی بهتر از اجرای مراسم یادبود نبود. یاد شهدای ۱۹ دی، در هفتم و چهلم آن ها، در سراسر کشور پاس داشته شد. مراسم چهلم شهدای ۱۹ دی قم در تبریز به قیام مردم انجامید که به وسیله رژیم به شدت سرکوب شد. مراسم چهلم شهدای قیام ۲۹ بهمن تبریز نیز در یزد برگزار شد که باز به وسیله رژیم به شدت سرکوب گردید. مراسم چهلم شهدای یزد در شهرهای دیگر همچنان ادامه یافت. تا این که به نتیجه نهایی؛ یعنی سقوط رژیم فاسد و مستبد محمدرضا شاه پهلوی رسید. «استراتژی چهلم ها» که به بسیج عمومی و اتحاد مسلمانان کشور انجامید، ریشه در ۱۹ دی داشت.

پی گیری قیام ۱۹ دی و ادامه آن به وسیله مردم، انقلاب اسلامی را وارد مرحله جدید کرد. علمای بزرگ و روحانیان تنها راه رهایی از فساد و استبداد را در هدایت، برنامه ریزی و سازمان دهی اعتراض ها و

راه پیمایی ها و مراسم سیاسی مذهبی دیدند و بدین ترتیب، مبارزه و انقلاب، با امید به پیروزی ادامه یافت؛ زیرا امام پس از قیام ۱۹ دی، نوید سقوط حتمی رژیم را داده بود که چنین هم شد.(۱)

۱۴. سرعت بخشیدن به روند انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷

۱۴. سرعت بخشیدن به روند انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷

انقلاب اسلامی ایران از خرداد ۱۳۴۲ تا قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ حرکت رو به پیشرفت خود را به شکل های گوناگون حفظ کرد. هر چند این روند در برهه ای از این دوران ۱۴ ساله، به دلیل فشارها و سرکوب ها دچار آسیب ها، کندی ها و فراز و نشیب ها گردید، ولی هرگز متوقف نشد. با قیام ۱۹ دی، قم دیگر تنها نبود؛ تهران، زنجان، اهواز، اصفهان، شیراز، دزفول، مشهد، تبریز و دانشگاه های داخل و خارج از کشور، از قیام تاریخی مردم و طلاب مبارز قم، حمایت و پشتیبانی کردند.

در پی، محتوایی کاملاً اسلامی شتاب فزاینده و گسترده تری به خود گرفت.

به طور کلی این قیام به چند دلیل در سرعت بخشیدن به روند انقلاب اسلامی تأثیر شگرفی داشت: یکی این که سکوت را در هم شکست. دوم این که سبب بسیج مردم شد. سوم این که جرأت و شجاعت مبارزه علنی را بیش تر کرد. چهارم این که قیام های پی در پی به وجود آورد و همه این ها سبب شد تا اعتراض ها و مخالفت ها ی عمومی که با رهبری و هدایت امام خمینی رحمه الله سازمان دهی می شد، بنیاد

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۱۲۵ _ ۱۲۶.

رژیم را که شادمان و سرمست غرور بود، درهم فرو بریزد و این، نتیجه ناچیزی نبود.

عبارت هایی مانند: «موج انقلاب مهار نشدنی شد»، «کاسه لبریز را سرازیر کرد به طرف انقلاب»، «مراسم بعدی جنبه سراسری به خود گرفت»، «چرخ انقلاب اسلامی با سرعت منهدم کننده ای به حرکت در آمد» و... از جمله مواردی است که برخی از نویسندگان درباره آثار و نتایج اساسی قیام ۱۹ دی برشمرده اند. همه این موارد به خوبی نشان می دهد که قیام ۱۹ دی به انقلاب سرعت و جهت داد.(۱)

باری، فرصت تاریخی برای یکسره کردن کار رژیم، با قیام ۱۹ دی فراهم شد. مهمترین دستاورد این قیام برای اسلام و مردم ایران این بود که مردم را به هم پیوند داد، بسیج گسترده مردمی را به وجود آورد و در مدت یک سال و چند ماه، پایه های رژیم را به لرزه در آورد. سرانجام در ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ نیز آن را درهم شکست و پرچم اسلام را برفراز ایران برافراشت.

نتیجه نهایی قیام ۱۹ دی، پیروزی انقلاب اسلامی ایران به رهبری امام خمینی رحمه الله در ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ بود. بدین ترتیب، قیام ۱۹ دی به عنوان «جرقه انقلاب» در تاریخ انقلاب اسلامی ایران معروف شد.

۱- جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، صص ۱۱۱ _ ۱۱۳؛ روزهای و رویدادهاج ۳، ص ۳۷۲؛ قیام حماسه آفرینان قم و تبریز و شهرهای دیگر ایران، ص ۶۴.

فصل ششم: قیام ۱۹ دی در سخنان بزرگان

اشاره

فصل ششم: قیام ۱۹ دی در سخنان بزرگان

در این فصل، به فرازهایی از سخنان امام خمینی و مراجع و علمای دینی درباره واقعه ۱۹ دی در سخنرانی ها، اعلامیه ها و بیانیه هایشان بسنده می شود.

۱. امام خمینی رحمه الله، رهبر کبیر انقلاب اسلامی ایران

۱. امام خمینی رحمه الله، رهبر کبیر انقلاب اسلامی ایران

فرازهایی از پیام امام خمینی رحمه الله به ملت ایران درباره کشتار وحشیانه رژیم در ماه محرم (۱۹ دی):

بسم الله الرحمن الرحیم

سلام به روحانیت مترقی شیعه که با هم پیوستگی زایدالوصف در مقابل سرنیزه عمال بی حیثیت اجانب ایستاده و از هیاهو و دست و پازدنهای مذبوحانه آنها نهراسید.

سلام به روحانیون و علمای اعلام مذهبی از نجف اشرف تا سراسر ایران که با وحدت کلمه در مقابل ستم کاران و چپاولگران به جواب مثبت دست زدند. درود بر جوانان حوزه علمیه بیدار قم و سایر حوزه ها که با سرافرازی به نهضت روحانیت ادامه و رونق دادند. درود بر جوانان پرشور آگاه دانشگاه های ایران که با قیام های هشیارانه پیاپی وفاداری خود را به اسلام بزرگ و کشور عزیز خود ثابت کردند. سلام و درود بر ملت بزرگ هوشمند ایران که با همه اختناق و فشار، از اسلام عدل پرورو مظلومان و مقتولان در راه دیانت دفاع نمودند. رحمت

خداوند بر مقتولین ۱۵ خرداد، ۱۲ محرم و ۱۹ دی. محرم امسال چه ماه مصیبت و چه ماه سازنده و کوبنده ای است. محرم، ماه نهضت بزرگ سید شهیدان و سرور اولیای خداست که باقیام خود در مقابل طاغوت، تعلیم سازندگی و کوبندگی به بشر داد و راه فنای ظالم و شکست ستم کار را به فدایی دادن و فداشدن دانست و این، خود، سرلوحه تعلیمات اسلام است برای ملت ها تا آخر.

... شاه خواست ضرب شستی به ملت مسلمان نشان دهد. پس از تمامیت حساب با رئیس جمهوری امریکا با بهانه مختصری که مأمورین ایجاد کردند، مرکز تشیع و حوزه فقاهت اسلام را در جوار مرقد پاک فاطمه معصومه علیهاالسلام به مسلسل بست و جمعیت بی گناه فراوانی از جوانان حوزه علمیه و متدینین غیور شهر مذهبی قم را در خاک و خون کشیده، به قتل رساند و تاکنون آمار آن ها در دست نیست و مقتولین را از هفتاد تا سیصد، تا حال گفته اند و عدد مجروحین را خدا می داند... ولی ملت با تظاهرات عمومی و تعطیل سرتاسری دامنه دار و اظهار تنفر بار دیگر ثابت کرد که او را نمی خواهد و از او و خاندانش بیزار است و این رفراندم طبیعی سرتاسری، در حقیقت، خلع او از سلطنت غاصبانه جایرانه است کارتر و دیگر غارتگران مخازن ملت های مظلوم باید بدانند محمدرضا خاین و یاغی است و ناچار از سلطنت مخلوع است بر فرض قانونی بودن؛ چه رسد به سلطنت انتصابی از قِبَل اجانب که خودش اعتراف نموده. به ملت شریف ایران مژده می دهم که رژیم جابرانه شاه نفس های آخرش را می کشد و این قتل های بی رحمانه نشانه وحشت زدگی و حرکات مذبوحانه است...من به ملت ایران با این بیداری و هوشیاری و با این روحیه قوی و شجاعت بی مانند نوید پیروزی می دهم؛ پیروزی توأم با سربلندی و افتخار، پیروزی توأم با استقلال و آزادی، پیروزی توأم با قطع ایادی اجانب و چپاولگران،

پیروزی توأم بابرچیده شدن بساط ستمگران و انقراض دودمان سیاه روی پهلوی. ملتی که باهوشمندی و پیوستگی همه طبقات از روحانی تا دانشگاهی، از منبری تا بازاری، از دانشجوی داخلی تا خارجی، از کارگر تا دهقان به پاخاسته و تب و تاب اسلام عدالت پرور دارد، پیروز است. ملتی که با دادن بهترین جوانان برومند خود، با سرافرازی به مخالفت و تنفر از دستگاه جبار ادامه می دهد، پیروز است. ملتی که حتی بانوان محترمه اش با تظاهرات محجوبانه، بیزاری خود را از رژیم شاه اعلام می کنند، پیروز است. ملتی که مادران و خواهران شیردلش، افتخار به مرگ جوانان برومندش می کند که در صف شهدا هستند، پیروز است. ملتی که جوانان و دانشجویان داخل و خارج کشورش مجال تفکر را از شاه واربابانش سلب کرده، پیروز است. ملتی که با همه شاه و دارو دسته اش، در امریکا با تظاهرات پرشور رعدآسای جوانان رشیدش در مقابل کارتر و شاه، کاخ سفید را به لرزه در آورده و تنفر خود را نثار آنها کرده، پیروز است. ملتی که پشتیبانش، اسلام و قرآن و نهضتش برای خدا و بسط عدالت و محو ستم کاری است، پیروز است. شما ای ملت شریف بزرگ! پیروزید با دیدن خسارات بسیار و دادن فداییان بیشمار.

رو سیاه باد رژیمی که علمای عظیم الشأن اسلام را با رژیم منحط خود و انقلاب خونین و رسوای خود موافق معرفی می کند. رسوا باد رژیمی که از وحشت زدگی می خواهد با افترای به فقهای مذهب، ملت را اغفال کند.... من با کمال تواضع، دست خود را به سوی ملت نجیب ایران دراز می کنم، از روحانیون عظیم الشأن تا خطبای ارجمند، از جوانان محترم حوزه های علمیه تا دانشجویان دانشگاهها، از بازاریهای محترم تا کارگران و دهقانان و جناح ها و طبقات محترم داخل و خارج کشور ــ ایدهم اللّه تعالی ــ و از همه صمیمانه و با عرض تشکر خواستارم که

پیوستگی و وحدت کلمه خود را حفظ و از مناقشات تفرقه انداز احتراز نمایند و با صدای واحد و ندای همگانی در راه استقلال کشور و قطع ایادی اجانب و عمال وابسته آنها کوشش کنید و با اتکا به خدای متعالی و احکام عدالت پرواز اسلام هم دست و هم داستان شوند و به آنهاکه از چهار چوب قانون اساسی دم می زدنند، تذکر اکید دهند که با این کلمه، صحه بر رژیم سلطنتی فاسد موجود نگذارند که تا این دودمان فاسد بر مقدرات کشور حکومت می کنند، نه از آزادی و استقلال کشور خبری است ونه مردم روی سعادت می بینند.

از خداوند متعال، عظمت اسلام را که کفیل وحید عدالت و استقلال و مدافع حقیقی مظلومان است، خواستارم و ملت ایران خصوصا جوانان متدین برومند ش را به خدای متعال می سپارم.(۱)

والسلام علیکم و رحمه اللّه

۲۰/۱۱/۱۳۵۶

روح اللّه الموسوی الخمینی

۲. مقام معظم رهبری، آیت اللّه خامنه ای

۲. مقام معظم رهبری، آیت اللّه خامنه ای

بسم الله الرحمن الرحیم

نوزدهم دی ماه یادآور قهرمانی های مردم ایثارگر قم، شهر خون و شهادت و روز آغاز مبارزه قاطع و مستمر امت اسلامی با رژیم منحوس پادشاهی است.

در نوزدهم دی ماه ۱۳۵۶ و در اوج قدرت رژیم شیطانی پهلوی در

۱- صحیفه امام رحمه الله، ج ۳، صص ۳۱۴ _ ۳۱۷؛ نهضت روحانیون ایران، ج ۷، صص ۴۸ _ ۵۲.

روزهایی که استبداد به جنون کشیده شاه خاین، کار عمال و کار گزاران رژیم را به گستاخی و وقاحت کشانده و اختناق حاکم همه فریادهای ملت محروم و در بند را در سینه خفه کرده بود، یک باره فریاد پر خروش و هم آهنگ مردم قم، آسمان ایران را شکافت و خواب دژخیمان پهلوی را برآشفت. مقاله توهین آمیزی که به دستور شاه خاین علیه امید مستضعفان و مرجع شیعیان جهان به چاپ رسیده بود، هم چون جرقه ای باروتِ خشم مردم مسلمان قم را منفجر ساخت. رژیم نامردمی حاکم نیز بنا به ماهیت ضدخدایی و ضدخلقی خویش دستور داد تا مزدورانش به روی مردم بی دفاع آتش گشودند و خون پاک و مطهر مسلمانان مبارز را به زمین ریختند.

اما با شلیک هر گلوله بانگ پر شکوه تکبیر زنان و مردان شهر قیام رساتر و پر طنین تر شد و در اندک مدت، به رهبری روحانیت مبارز و آگاه سراسر میهن اسلامی را فرا گرفت قیام دلیرانه مردم قم نقطه شروع مبارزه بی امان بود که تا لحظه سقوط حکومت رجاله گان رژیم پهلوی ادامه یافت و پس از آن نیز تا امروز در جبهه های داخلی و خارجی علیه تفاله های رژیم و منافقان و معاندان با اسلام و غارتگران و چپاولگران بین المللی ادامه دارد و خواهد داشت. این همان تلاش مقدسی است که باید به کوتاه کردن دست سلطه گران خارجی از منطقه و استقلال همه دولتهای مسلمان و آزادی همه ملتهای خاورمیانه و خلیج فارس منتهی گردد. نجات ملت مقاوم فلسطین و آزادی آن سرزمین مقدس اسلامی بی شک در ادامه همین مقاومت ها و فداکاری ها متصور است.

سهم مردم قهرمان قم به عنوان آغازگران این مبارزه بزرگ علیه ظلم و کفر و استکبار داخلی و خارجی در تاریخ انقلاب اسلامی ایران محفوظ خواهد ماند؛ چراکه آنان سطور اولیه کتاب انقلاب اسلامی را با خون عزیزترین و رشیدترین فرزندان خود رقم زدند و از آن روز

تاکنون با حضور مستمر و سازنده خویش در صحنه انقلاب ومبارزه نشان داده اند که تا استقرار کامل نظام اسلامی دست از مبارزه نخواهد شست.این جانب هم صدا و همدل با مردم آگاه و غیور شهر قیام و شهادت خاطره این روز پر عظمت را گرامی می دارم و به روان پاک شهدای نوزدهم دی ماه و همه شهدای گلگون کفن انقلاب اسلامی ایران درود می فرستم.(۱)

۳. آیت اللّه العظمی گلپایگانی رحمه الله

۳. آیت اللّه العظمی گلپایگانی رحمه الله

بخش هایی از نامه آیت الله العظمی گلپایگانی رحمه الله به آیت الله العظمی خوانساری درباره حادثه ۱۹ دی قم:

بسم اللّه الرحمن الرحیم

... مقالات اخیر بعضی جراید و حمله به احکام مقدس اسلام و تهمت و توهین به مقام شامخ روحانیت موجب نگرانی و انزجار و تشنج شدید گردید و مأمورین دولت به جای توجه به اعتراض صحیح و منطقی آقایان یا طلاب ومردم بی دفاع، اعمالی که در تمام جوامع بشری محکوم است، مرتکب و با اسلحه گرم با آنها روبه رو شدند وعده ای بی گناه را به قتل رسانده و جمع زیادی را مجروح ومصدوم نمودند که حال بعضی آنها وخیم است (انا للّه و انا الیه راجعون)... مستدعی است به مسؤولین امور اخطار فرمایید که مسؤولیت این حوادث فجیع که هم اکنون با دستگیری و تبعید بعضی فضلا و طلاب محترم و سلب

۱- حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، صص ۳۱۵ _ ۳۱۶.

آزادی از مردم ادامه دارد، متوجه آن هاست و در برابر خداوند متعال مسؤول هستند و جوابی نخواهند داشت. «ولاتَحسَبَنَ الذیَنَ غافلاً عما یَعمَلُ الظالمون»....(۱)

محمدرضا الموسوی الگپایگانی

۲ شهر صفر ۱۳۹۸

۲۲/۱۰/۱۳۵۶

۴. آیت اللّه العظمی مرعشی نجفی رحمه الله

۴. آیت اللّه العظمی مرعشی نجفی رحمه الله

متن اعلامیه آیت اللّه العظمی مرعشی نجفی رحمه الله درباره حادثه ۱۹ دی در قم و اهانت به امام خمینی رحمه الله در روزنامه اطلاعات:

بسم الله الرحمن الرحیم

الذین اذا اصابتهم مصیبه قالوا اناالله و اناالیه راجعون.

با کمال تأثر و تأسف پیشامد ناگوار و جان گداز و اسفناک این چند روزه در شهر مقدس قم به قتل و شتم و ضرب عده ای از طلاب حوزه مقدسه علمیه و غیرهم که به دنبال اعتراض به پاره ای از مطبوعات که در آن به مقام شامخ روحانیت ومقدسات دینی و اهانت به حضرت آیت اللّه خمینی دامت برکاته شده، موجب تشنج افکار و جریحه دار شدن قلوب مؤمنین خاصه جامعه روحانیت گردید. لذا مصادر امور را

۱- حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، صص ۳۱۹ _ ۳۲۰.

مسئول این قضایا می دانیم و شدیدا معترض هستیم. امید است خداوند سبحان اجر جزیل و صبر جمیل به اولیای مقتولین رحمت و مرتکبین این فجایع و خون ریزی را مجازات بفرماید.

اللهم انا نشکوا الیک فقد نبینا و غیبه ولینا و تظاهر الفتن علینا.

والسلام علی اخوانی المؤمنین والرحمه والبرکه.(۱)

شهاب الدین الحسینی المرعشی النجفی

۲ صفر المظفر ۱۳۹۸

۵. آیت اللّه ناصر مکارم شیرازی

۵. آیت اللّه ناصر مکارم شیرازی

فرازی از سخنرانی آیت الله مکارم شیرازی در ۱۹ دی ماه ۱۳۵۶ در قم:

اگر جمعیتی بزرگ در محیطی این چنین هتک احترام بشود، برای دیگران چه احترامی می خواهد بماند؟! اگر واقعا بنا هست بمیریم، همه دست به دست هم بدهیم و با هم بمیریم. اگر بناست زنده بمانیم، همه با هم زنده بمانیم....(۲)

۱- حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، ص ۳۲۱؛ قیام حماسه آفرینان قم و تبریز و دیگر شهرهای ایران، ص ۸۳.

۲- حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، صص ۲۶۳ _ ۲۶۴.

۶. آیت الله وحید خراسانی

۶. آیت الله وحید خراسانی

بخش هایی از سخنرانی آیت الله وحید خراسانی در ۱۹ دی ماه ۱۳۵۶ در قم:

این همه فجایع را به بار آوردن و این همه ننگ در صفحات روزنامه منعکس کردن و به وسیله این لختی و برهنگی که نه کشف حجاب است، بلکه کشف عورت است، تمام حیثیت و شرف آدمیت را به باد دادن و بعد به اسم ارتقا و به اسم اعتلای کلمه، به دنیا عربده کشیدن چنین پیشامدی باید بشود تا روشن شود این مسخره بازی ها، از آن طرف آخر درجه ظلم را به اسم عدل انجام دادن، بی دینی را به نام روح دین نشان دادن خواه ناخوه چنین حوادثی را در پیش خواهد آورد... شما پایتان را می گذارید روی نور، نور می افتد روی پای شما محال است نور برود زیر پای شما، هزار مرتبه پا روی نور بگذارید، خودت پایمال نوری، نمی فهمی نور زیر پا نمی رود....

آن چه مهم است هم بستگی مردم برای حفظ قواعد دین، برای حفظ قوانین اسلام است....(۱)

۱- حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، صص ۲۵۶ _ ۲۵۷ و ۲۵۹.

۷. آیت اللّه نوری همدانی

۷. آیت اللّه نوری همدانی

فرازهایی از سخنرانی آیت اللّه حسین نوری همدانی در ۱۹ دی ۱۳۵۶ در قم:

امروز مردم آگاه و بیدار را هرگز نمی توان اغفال کرد... (این نویسنده) در زیر ابرهای تبلیغات، در زیر ابرهای تحریفات فکر کرده که بتواند این خورشید را پنهان کند، ولی غافل از این که خورشید و ماه را نمی توان پنهان کرد... آفتاب وجود آیت الله العظمی آقای خمینی مانند ماه می تابد... این نویسنده مزدور این جوری فکر کرده که می توان این شخصیت با عظمت را از ملت یا از روحانیت جدا کند... همان هدفی که این استاد بزرگ، همان هدفی که این مرجع عالی قدر، همین هدفی که معظم له دارند، این هدف، هدف همه روحانیت است؛ هدف، هدف همه مدرسین است؛ هدف، هدف همه نویسندگان مسئول است، هدف، هدف تمام طلاب محترم است؛ هدف، هدف همه ملت ایران است.

برای نمونه، شما ملاحظه می کنید در این جریان نه فقط علما و روحانیت اظهار انزجار می کنند؛ امروز بازار قم، همه به طور کلی تعطیل [است]. مردم شرافتمند قم، بازار را به عنوان ابراز انزجار و به عنوان آن که تودهنی به این نویسنده مزدور زده باشند، را بسته اند.... این اهانت که به علمای دیگر شده، این تهمت که به علمای دیگر زده شده که علمای دیگر با ایشان نیستند، این دروغ است. این اشتباه است... این تحریف است همه علمای آگاه با ایشان هستند، هدف ایشان را هدف خودشان می دانند، راه ایشان را راه خودشان می دانند... راهی که او رفت، اسلام همان است؛ هر هدفی که او دارد، هدف اسلام همان است....»(۱)

۱- حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، صص ۲۷۲ _ ۲۷۹.

۸. آیت اللّه العظمی سید محمد کاظم شریعتمداری رحمه الله

۸. آیت اللّه العظمی سید محمد کاظم شریعتمداری رحمه الله

در بخشی از اعلامیه آیت اللّه العظمی سیدمحمّدکاظم شریعتمداری رحمه الله چنین آمده است:

بسم الله الرحمن الرحیم

حادثه اسفناک و دلخراش حوزه علمیه قم را به عموم مسلمانان تسلیت می گوییم. اخیرا در روزنامه های ایران قلم هایی به کار افتاده و مقالاتی نوشته شده است که متضمن توهین به مقام شامخ روحانیت و بعضی از احکام مسلمه اسلام است... «فاناالله واناالیه راجعون». ما چنین اعمال مخالف شرع و مخالف انسانیت را به شدت محکوم می کنیم و یقینا خداوند متعال عاملین این جنایات را کیفر خواهد نمود. و «سیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون».(۱)

سیدکاظم شریعتمداری

۲۲ ۱۰ ۱۳۵۶

۲ صفر ۱۳۹۸

۱- حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، ص ۳۷۷.

۱۳. استادان و فضلای حوزه علمیه قم.۲۲/۱۰/۱۳۵۶

۱۳. استادان و فضلای حوزه علمیه قم.۲۲/۱۰/۱۳۵۶

متن اعلامیه استادان و فضلای حوزه علمیه قم، درباره فاجعه خونین ۱۹ دی قم:

بسم الله الرحمن الرحیم

فاجعه خونین قم که در روز دوشنبه ۲۹ محرم ۱۳۹۸ برابر نوزدهم دی ماه ۱۳۵۶هجری شمسی پدید آمد، به دنبال مطالب توهین آمیزی بود که در روزنامه اطلاعات به مقدسات اسلام و مراجع عظام دامت ظلالهم به خصوص مرجع عالی قدر شیعه حضرت آیت الله العظمی آقای خمینی مدظله العالی شده بود، موجب نگرانی و هیجان شدید همگان گردید. بلافاصله به دستور مراجع، تمامی درسهای حوزه علمیه تعطیل شد و مسلمانان شریف و غیور شهرستان قم به حمایت از مذهب و پشتیبانی از مراجع بزرگ دست از کار کشیده، بازار و خیابان ها را عموما تعطیل کردند...

آیا اگر مردمی برای دفاع از حریم مقدس اسلام در کمال آرامش به منزل زعمای دینی رفتند و اظهار نظم نمودند، باید به آتش بسته شوند؟! ما ضمن تسلیت به پیشگاه مقدس ولی عصر ارواحنا له الفدا و عالم روحانیت و عموم مسلمین، بدین وسیله مراتب انزجار و تنفر شدی خود را از این اعمال وحشیانه و مجریان این جنایات ابراز داشته، توفیق عموم ملل مسلمان را در دفاع از حریم مقدس اسلام از خداوند بزرگ مسألت داریم والی اللّه المشتکی.(۱)

۱- حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، صص ۳۴۷ _ ۳۴۹؛ اسناد انقلاب اسلامی، ج ۳، صص ۲۳۸ _ ۲۳۹؛ نهضت روحانیون، ایران ج ۷، صص ۳۳ _ ۳۶؛ قیام حماسه آفرینان قم و تبریز و دیگر شهرهای ایران، صص ۱۱۴ _ ۱۱۵.

۱۱. علما و روحانیون شهرهای گوناگون

۱۱. علما و روحانیون شهرهای گوناگون

علمـا و روحـانیون شـهرهای گونـاگون از جمله تهران، اصـفهان، کاشـان، در نامه ها یا اعلامیه های گوناگون نسـبت به حادثه خونین ۱۹ دی در شـهر مقـدس قم اظهار تأسف و ناراحتی کردند. آنان با محکوم کردن اهانت به احکام اسـلام و روحانیت و حضـرت امـام خمینی رحمه الله و ابراز انزجـار از مطـالب اهـانت آمیز روزنـامه اطلاعـات، به برخورد نـادرست مـأموران شـاه با روحانیت و مردم قم به شدت اعتراض کردند.(۱)

۱- نک: حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، صص ۳۴۱_۳۴۳، ۳۵۱_۳۵۳ و ۳۵۹؛ اسناد انقلاب اسلامی، ج ۳، صص ۲۳۶ _ ۲۴۰.

فصل هفتم: برگزیده ادب فارسی

فصل هفتم: برگزیده ادب فارسی

گرمای انقلاب در سرمای دی

قم، یک شهر نیست، یک فرهنگ است.

قم، جغرافی نیست، تاریخ است.

قم، ریشه در دین دارد و از چشمه سار معارف اهل بیت سیراب شده است.

شهر جهاد و اجتهاد، شعور و شرف، خون و حماسه، جهاد و شهادت است.

... ۱۹ دی، بارقه ای از آن دل پرالتهاب و جرقه ای از آن کانون خشم و آتش است.

آن چه در ۱۹ دی ۵۶ در قم اتفاق افتاد، چیزی نبود که نتوان آن را پیش بینی کرد. انبار خشم امت مسلمان ما، منتظر جرقه ای بود تا مشتعل گردد و بافته ها و ساخته های چندین ساله رژیم طاغوت را در کام شعله هایش از بین ببرد.

آن جرقه، با شلیک گلوله های دشمن و با چکیدن قطرات خون طلاب و دانش آموزان و مردم، باروت خشم ملت را به انفجاری مهیب تبدیل کرد.

آتشی در دامن شب افتاد و نوری در دل ظلمت درخشید و فریادی در قلب سکوت سیاه، پیچید. قم جوشید و خروشید، قیام کرد و غرید. قم برخاست بامشعلی فرادست از خون شهیدانش و پرچمی بر دوش، از خون جوانان رنگین. این شعله مقدس، دامان شهرهای دیگر را هم فرا گرفت و تبریز پیروی از قم کرد و اربعین ها به کمک هم آمدند و یزد و جهرم و اصفهان و شیراز و... همه جا و همه جا... و بالاخره، در ماه محرم و صفر، بمب ساعتی خشم خلق مسلمان ایران، به لحظه انفجار نزدیک شد و روزها همه به کمک هم آمدند تا «آن موج خون» به ساحل پیروزی رسید، در بهمن ماه، تهران دست به اسلحه برد و فریاد مردم از حلقوم تفنگ بیرون آمد و انقلاب اسلامی پیروز شد و ملت ما تولد جدید یافت. در میلاد شهادت خانه تکانی کرد و ایران با نیروی «اللّه اکبر» روی پای خود ایستاد و ایران قائم شد و قیام قم به ثمر نشست.

در روز ۱۹ دی، خود را به این مشهد عظیم و قیامت بزرگ عرضه می کنیم و به تماشای آن حماسه خونین می نشینیم. قم را می بینیم که در پی اهانت جراید وابسته به مقام مرجعیت و به ساحت مقدس امام امت، «قیام» کرده است. گرچه قیام قم در خون نشست و قائمان قم، پس از آن تکبیره الاحرام سرخ، به سجده شهادت افتادند، ولی این تکبیرهای خونین، پس از آن همه قیام ها و قعودها و رکوع های سرخ و سجودهای رنگین، سرانجام به سلام پیروزی متصل شد. گرچه قم اینک با شلیک های مزدوران طاغوتی، سرخ فام و گلگون است، لیکن در پیشگاه

حق سپیدرو و آبرومند است.

یک شهر را ده ها شهید خفته به خون در کوچه ها و خیابان ها، داغدار و عزادار کرده است.

قم _ شهر قیام و شهادت _ اینک پس از تهاجم آن تند باد قساوت، در خون نشسته است. آرام و رام گشته...، ولی در عمق قلب ها نهال کینه های مقدس جوانه زده.

اینک شده است هر دل بیدار و دردمند، آتشفشان خشم و خصومت، آبستن تلاطم توفان. آن چه چشم گیر است حضور فعالانه قشرهای گوناگون مردم قم در این صفحه گرم و گیرا و جهاد مقدس است. جهادی که در برابر سلاح های آتشین مزدوران رژیم شاه، مردم مسلح به الله اکبر و ایمانند و تمام توش و توانشان، عقیده و روحیه شهادت طلبی و پیکرهایی است که به استقبال آتش و گلوله می رود.

زن های با وفای سیه پوش چادری، در کوچه های قم در زیر گذر با مشت و سنگ و نفرت و نفرین بر سر مزدورهای هرزه ننگین در این نبرد عمومی و عزای سرخ شرکت کرده اند. در چهره مصمم مردم، شور و حماسه، روشن و پیداست. نستوهی و دفاع جوانان در این گریز و حمله و درگیری، هنگامه ای عظیم به پا کرده است....

در محوطه درگیری، پیکر تیر خورده و مجروح مدافعان، شاهدی برای این شهادت طلبی است. مردم با مشت در برابر رگبار و با تکبیر، در مقابل گلوله برآنند تا راهی از خون پیش پای مردان، منتظران، چشم به

راهان و امیدواران بگشایند.

در این مسیر، جسد هر شهید الهام بخش آزادی است و هر قطره خون، کلمه ای از کتاب آزادی خواهی و اسلام دوستی و شهادت طلبی است و مردم با حمل پیکر مجروحین، تداوم بخش راه آنانند.

در پیشاپیش صفوف این جمعیت مصمم و متراکم، چهره روحانیون متعهد و طلاب روشن و بیدارگر به وضوح دیده می شود و اساسا در شروع این نهضت در ۱۹ دی، پیشتاز و علم داران و جلودار این قافله بوده اند.... به همین جهت، تعدادی از گلگون کفنان شهید، از طلابند و مدرسه حجتیه که در کنار این معرکه خونین قرار دارد، از تعرض مهاجمان چماقدار و مسلح رژیم طاغوت، در امان نمی ماند و دیوارها و آجرهای حیاطش سرخ می شود.

دیروز عصر، وقت تهاجم در حجتیه، از پس شیشه، سرب مذاب _ این گلوله بی رحم _ وقتی گلوی گرم یکی را از هم درید، وقتی کنار صفحه دیوار، روحانی حماسه سرای شهید ما در خون خود تپید، برخاست... _ نیمه جان _ با خون خود نوشت بر آن: «مقتل شهید»!

در این ماجرا دو چهره دیده می شود: یکی چهره جلاد قاتل و دیگری چهره نورانی و مصمم شهید و گاهی شهید ۱۳ ساله که خونش در کنار جوی، برسنگفرش خیابان نقش بسته است.

در یک طرف، فوج تاتارهای عصر طلایی و وحشیان گسیل گشته از دروازه های «تمدن بزرگ» قرار دارند و در سوی دیگر، حق باوران و

عـدالت خواهان و شب ستیزان و آینـده سازان که از قافله ثارالله انـد و از کرانه رود فرات آمده اند و کام خود را از کودکی با «تربت کربلا» برگرفته اند.

خون پاک و به ناحق ریخته این عزیزان شـهید، بربام بلنـد زمانه و در گوش تاریـخ و پیش چشم جهان، هرچه رساتر و گویاتر، فریاد می زند:...آدم، در سیر انحطاط و قوس نزولی، تا حدّ گرگ درّنده، تا حدّ خوک وحشی، تا حدّ یک گراز، تا حدّ و مرز پستی یک جلاد هم سقوط می کند. آن طرف، در اوج قله شرافت انسان، در ارتفاع تکامل، تا حدّ یک فرشته... و بالاتر تا حدّ یک شهید معراج می کند....

آری، فریادهـای بیـدارگرانه امام در ۱۵ خرداد، امت مـا را بیـدار می کنـد، زنـدان ها، شـکنجه ها و تبعیـدهای علمای اسـلام و جوانـان مسـلمان به ثمر می نشـیند و حرکت مکتبی و انفجار فجری که در ۱۹ دی ۵۶ در قم انجـام می گیرد، در سراسـر ایران موج گستر می شود. ایمـان بر سـلاح پیروز می شود و مشت بر آهن... و گـل بر گلوله... و امام می آیـد و دهه فجر بر سـر این امت، نور می پراکند و در یوم اللّه ۲۲ بهمن، انقلاب اسلامی ایران به رهبری امام خمینی پیروز می شود....(۱)

۱- جواد محدثی، روایت انقلاب، تهران، چاپخانه سپهر، چ ۳، ۱۳۷۱، صص ۱۲۳ _ ۱۲۷.

فصل هشتم: همراه با برنامه سازان

اشاره

فصل هشتم: همراه با برنامه سازان

زیر فصل ها

پیشنهادهای کلی

پیشنهادهای برنامه ای و موضوع های برنامه سازی

پرسش های مسابقه ای

پرسش های مردمی

پرسش های کارشناسی

پیشنهادهای کلی

پیشنهادهای کلی

۱. نسل آینده باید از چگونگی پیدایش انقلاب و حکومت اسلامی ایران آگاه باشد زیرا این انقلاب و پیروزی، آسان به دست نیامده است که با فراموشی یا غفلت، کم رنگ و کم اهمیت شود، بلکه با تلاش ها، پایداری ها، تبعیدها، زندان ها، شکنجه ها، شهادت ها، مبارزات و قیام های پی در پی با محوریت اسلام، ایمان قوی و رهبری روحانیت و در سطح بالا با اراده الهی بود که انقلاب پیروز و حکومت اسلامی در ایران بر پا و پایدار شد. بنابراین، صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران باید بکوشد تا نسل آینده را نسبت به اوضاع پیش و پس از انقلاب آگاه سازد و ارزش و اهمیت حکومت اسلامی و لزوم وجود و ادامه یافتن آن را به خوبی بیان کند.

۲. صدا و سیما، با مقایسه قیام ۱۹ دی با قیام های دیگر و نیز بیان شباهت زمینه های قیام در کشورهای دیگر مانند عراق، فلسطین و افغانستان با وضعیت کشور ایران در آستانه قیام ۱۹ دی، می تواند روشنگر و هدایتگر باشد.

پیشنهادهای برنامه ای و موضوع های برنامه سازی

پیشنهادهای برنامه ای و موضوع های برنامه سازی

برنامه هایی که برای این موضوع مناسب به نظر می آید، در محورهای زیر خلاصه می شود:

۱. تعریف ماجرا و بیان علل پیدایش، اهداف و نتایج آن.

۲. مطرح کردن آیه ها و روایت هایی درباره این موضوع همراه با تفسیر و توضیح.

۳. پخش سخنانی از امام خمینی رحمه الله درباره موضوع.

۴. پخش سخنانی از مقام معظم رهبری درباره موضوع.

۵. پخش سخنانی از روحانیون ومراجع، بزرگان و کارشناسان سیاسی درباره موضوع.

۶. بیان خاطراتی درباره موضوع.

۷. ساخت و پخش فیلم سینمایی و یا سریال در زمینه موضوع.

۸. معرفی کتاب هایی درباره این قیام.

۹. دعوت از کارشناسان سیاسی و صحبت درباره این موضوع.

۱۰. گفت وگو با افرادی که در ماجرا حضور یا نقش داشته اند.

۱۱. بررسی ماجرا از نظر این که آیا براساس اسلام، قانون و مصلحت بوده یا نبوده است.

۱۲. پخش شعارها و سرودهای انقلابی و سیاسی درباره موضوع.

پرسش های مسابقه ای

پرسش های مسابقه ای

۱. قیام ۱۹ دی قم، در تاریخ انقلاب اسلامی ایران چه عنوان ونامی یافته است؟ جرقه انقلاب

۲. منشأ قیام ۱۹ دی چه بود؟ مقاله اهانت آمیز ایران و استعمار سرخ و سیاه

۳. در مقاله «ایران و استعمار سرخ و سیاه» به چه کسی اهانت شده بود؟ امام خمینی رحمه الله

۴. کدام روزنامه «مقاله ایران و استعمار سرخ و سیاه» را چاپ کرده بود؟ اطلاعات

۵. مقاله «ایران و استعمار سرخ و سیاه »به دستور چه کسی در روزنامه اطلاعات چاپ شد؟ شخص شاه

۶. اولین برخورد و واکنش رژیم شاه با قیام ۱۹ دی چه بود؟ سرکوب قیام

۷. امام خمینی رحمه الله در ۱۹ دی ۱۳۵۶ کجا سکونت داشت؟ نجف اشرف

۸. مقاله اهانت آمیز «ایران و استعمار سرخ و سیاه» در چه روزی در روزنامه اطلاعات چاپ شد؟ ۱۷ دی ۱۳۵۶

۹. مقاله اهانت آمیزی که در ۱۷ دی در روزنامه اطلاعات به چاپ رسید و منشأ قیام ۱۹ دی بود، با چه عنوان و نامی انتشار یافت؟ ایران و استعمار سرخ و سیاه

۱۰. در ۱۹ دی کدام شهر در اعتراض به رژیم قیام کرد؟ شهر مقدس قم

۱۱. شاه در ۱۹ دی ۱۳۵۶ به کدام کشور مسافرت کرده بود؟ امریکا

۱۲. در روزنامه اطلاعات ۱۷ دی ۱۳۵۶، نویسنده مقاله اهانت آمیز «ایران و استعمار سرخ و سیاه» چه کسی معرفی شده بود؟ احمد رشیدی مطلق

۱۳. مراسم چهلم شهدای ۱۹ دی در کدام شهر به قیامی دیگر تبدیل شد؟ تبریز

۱۵. از قیام ۱۹ دی تا پیروزی انقلاب اسلامی ایران چه مدتی به طول انجامید؟ یک سال و یک ماه و سه روز

پرسش های مردمی

پرسش های مردمی

۱. وضعیت کلی و عمومی مردم در آستانه قیام ۱۹ دی قم چگونه بود ؟

۲. چرا مردم قم در ۱۹ دی ۱۳۵۶ علیه نظام شاهنشاهی قیام کردند ؟

۳. نقش مراجع عظام و مدرسان حوزه علمیه و روحانیت در قیام ۱۹ دی چه بود؟

۴. هدف شاه و رژیم از چاپ مقاله اهانت آمیز «ایران و استعمار سرخ و سیاه» در ۱۷ دی ۱۳۵۶ چه بود ؟

۵. رژیم شاهنشاهی از تبعید علما پس از قیام ۱۹ دی چه هدفی داشت ؟

۶. چرا سالگرد کشف حجاب، یکی از علل و زمینه های قیام ۱۹ دی

به شمار می رود؟

۷. قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ چه در پیروزی انقلاب در ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ تأثیری داشت؟

۸. موضع امام خمینی رحمه الله در برابر قیام ۱۹ دی چگونه بود ؟

۹. واکنش رژیم شاه در برابر قیام ۱۹ دی چگونه بود ؟

۱۰. واکنش امریکا به عنوان مدعی حقوق بشر در برابر قیام ۱۹ دی مردم قم چگونه بود ؟

۱۱. نتیجه تبعید علما به وسیله رژیم شاه، پس از قیام ۱۹ دی چه بود ؟

پرسش های کارشناسی

پرسش های کارشناسی

۱. وضعیت سیاسی، اجتماعی و اقتصادی کشور را در آستانه قیام ۱۹ دی توضیح دهید؟

۲. نقش مراجع، علما و روحانیت را در قیام ۱۹ دی توضیح دهید؟

۳. علل و انگیزه های قیام ۱۹ دی را بیان کنید؟

۴. نتایج و پی آمدهای قیام ۱۹ دی را بیان کنید؟

۵. امریکا در وقوع قیام ۱۹ دی چه نقشی داشت ؟

۶. نویسنده مقاله اهانت آمیز ایران و استعمار سرخ و سیاه چه اهدافی را دنبال می کرد؟

۷. تبعید علما در گسترش جریان انقلاب چه نقشی ایفا کرد؟

۸. مسیر هدف های حرکت تظاهر کنندگان روزهای ۱۸ و ۱۹ دی

ص:۱۲۵

کجابود ؟

۹. واکنش روحانیان در برابر مقاله اهانت آمیز «ایران و استعمار سرخ و سیاه» چگونه بود؟

۱۰. واکنش مردم در برابر مقاله اهانت آمیز «ایران و استعمار سرخ و سیاه» چگونه بود؟

۱۱. قیام ۱۹ دی چگونه به بروز قیام های پی در پی تا پیروزی انقلاب اسلامی انجامید؟

کتاب نامه

کتاب نامه

۱. خمینی، سید روح اللّه، صحیفه امام، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمه الله، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تهران، چاپ سوم، ۱۳۷۹، جلد سوم.

۲. خمینی، سید روح اللّه، صحیفه نور، تهران، ارشاد اسلامی، ۱۳۷۲، جلد اول.

۳. خمینی، سید روح اللّه، کوثر، تهران، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خیمنی رحمه الله، جلد اول، ۱۳۷۴.

۴. بادامچیان، اسداللّه، شناخت انقلاب اسلامی و ریشه های آن، چاپ سوم، ۱۳۷۴، چاپ آریا، انتشارت جعفری.

۵. بری دیزجی، علی و دیگران، روزها و رویدادها، چاپ اول، ۱۳۷۷، چاپ مرکز خدمات فرهنگی، انتشارات زهد، جلد سوم.

۶. تاریخ ایران در دوران معاصر، تهیه شده درگروه تاریخ دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی، (سال چهارم، آموزش متوسطه عمومی، ادبیات و علوم انسانی)، چاپ شرکت افست (سهامی عام)، ۱۳۷۳، تهران، شرکت چاپ و نشر ایران.

۷. دوانی، علی، نهضت روحانیون ایران ج ۷، چاپ شرکت افست (سهامی عام)، بنیاد فرهنگی امام رضا علیه السلام.

۸. شیرخانی، علی، حماسه ۱۹ دی قم ۱۳۵۶، چاپ اول،۱۳۷۷، چاپ

ابلاغ، انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی.

۹. طالبی دارابی، ابراهیم، جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در انقلاب اسلامی، چاپ اول، ۱۳۷۸، چاپ ابلاغ، انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی.

۱۰. عمید زنجانی، عباسعلی، انقلاب اسلامی و ریشه های آن، چاپ چهارم، ۱۳۷۰، چاپ دفتر نشر فرهنگ اسلامی، نشر کتاب سیاسی.

۱۱. فوزی، ولی اللّه، حماسه های اسلامی ملت به رهبری امام خمینی رحمه الله، چاپخانه علمیه قم، انتشارات دارالفکر.

۱۲. کرباسچی، غلام رضا، هفت هزار روز تاریخ ایران و انقلاب اسلامی، بخش خاطرات بنیاد تاریخ، چاپ اول، ۱۳۷۱، نشریه انقلاب اسلامی ایران.

۱۳. محدثی، جواد، روایت انقلاب، چاپ سوم، ۱۳۷۱، چاپخانه سپهر، تهران.

۱۴. مرکز اسناد انقلاب اسلامی، اسناد انقلاب اسلامی، چاپ اول، ۱۳۷۴، چاپ مهر، انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی.

۱۵. نهضت آزادی ایران (خارج از کشور)، قیام حماسه آفرینان قم و تبریز و دیگر شهرهای ایران، چاپ اول، ۱۳۵۶.

۱۶. وفایی، عبدالوحید، سیمای قم، چاپ اول، تابستان ۱۳۷۳، مرکز چاپ و نشر سازمان تبلیغات اسلامی.

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانه‌ای
قائمیه
اصفهان
www
برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشـــانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹